MİTOLOJİK AŞK EFSANELERİ

ADEM SUAD

MİTOLOJİK AŞK EFSANELERİ

ADEM SUAD

MİTOLOJİK AŞK EFSANELERİ

ADEM SUAD

© 2014, AZ Kitap
© Bu kitabın her türlü yayın hakları Fikir ve Sanat Eserleri Yasası gereğince AZ Kitap'a aittir.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Sertifika No: 27414

AZ e-Kitap: 7
Aşk Dizisi: 1

Yayın Yönetmeni: Mehmet Zekai Küpçük
Yayın Koordinatörü: Safure Nermin Öz
Editör: Melis Yağmur

ISBN: 978-605-4812-64-6

1. Baskı: 2014

internet: www.azkitap.com
e-mail: az@azkitap.com

Ares Yayıncılık, Kağıt, Matbaa ve Reklam Hz. San. Tic. Ltd. Şti.
İkitelli Organize Sanayi Bölgesi, Heskop San. ve Tic. Mrkz.
M5 Blok, No: 79, İkitelli-Başakşehir-İSTANBUL
Tel - Faks: 0212 512 86 64

MİTOLOJİK AŞK EFSANELERİ

ADEM SUAD

Adem Suad

1976 yılında Zonguldak'ta doğan yazar ilmi, akademik ve inanç üzerine yayınlanan birçok kitaba imza atmıştır. Çeşitli gazete ve dergilerde makaleleri yayınlanmıştır. Halen çeşitli sahalarda yeni kitaplarını yayına hazırlamakta ve eğitimler vermektedir. Yazara *ademsuad@gmail.com* adresinden ulaşabilirsiniz.

Blog: ademsuad.blogspot.com

İçindekiler

GİRİŞ *9*

Gaia ile Uranos 19
Eros 22
Eros ve Psykhe 25
Semele ile Zeus 29
Perseus ve Andromeda 31
Apollon ve Daphne 33
Odysseus ile Kalypso 38
Odysseus ile Kirke 41
Odysseus ile Nausikaa 44
Odysseus ile Penelope 47
Pyramus ve Thisbe 51
Semiramis ve Kral Ara 55
Hero ile Leandros 62
Ekho ile Narkissos 66
Pygmalion ile Galateia 72
Paris ve Helena 75
Kybele-Agdistis-Attis 80
Hermaphroditos ile Salmakis 89
Aieneias ile Dido 92
Orpheus ve Eurydike 99

Zeus ile Io 103
Zeus ile Danae 108
Zeus ve Aigina 110
Zeus ile Europa 111
Apollon ile Hyakinthos 113
Deianeira ile Herakles 115
Kaunos ve Byblis 117
Artemis ve Orion 119
Selene ile Endymion 122
Pomona ile Vertumnus 130
Eos ile Tithonos 134
Keyks ile Alkyone 138
Poseidon ve Amphitrite 143
Hephaistos'un Aşkları 147
Hera ve İksiyon 152
Arethusa ile Alpheios 155
Apollon ile Klytie (Heliotrope) 160
Philemon ile Baukis 165
Zeus ile Leda 170
Zeus ile Hera 172
Aphrodite ve Adonis 176
Kassandra ve Apollon 181
Ariadne ile Theseus 183
Polyphemos (Tepegöz) ile Galateia 187
Medusa ile Poseidon 189
Zeus ile Antiope 193
Demeter ile İasion 196
Pururavas ile Urvaşi 199
Şahmeran ile Tahmasp 203
Ferhat ile Şirin 211
Kerem ile Aslı 213

Leylâ İle Mecnun 216
Arzu ile Kamber 221
Ayn-ı Zelha'nın Aşkı 223
Sarıkız ve Ali 225
Güzelce Kız Efsanesi 227
Eleni ile Fakir Çoban 229
Ölümüne aşklar aşkı için ölenler... 231
Çayda Çıra (Elazığ) 235
Kız-Oğlan Mezarı (Sivas) 236
Hızmalı Köprü (Şanlıurfa) 238
Kızkumu (Muğla) 241
Pamukkale Efsanesi 243
Kızkalesi Efsanesi (Mersin) 244
Kız Kulesi (İstanbul) 246
Niobe Efsanesi (Manisa/Spil Dağı) 248
Yeriding Pütkeni (Yerin Yaratılışı) 252
İkinci Yaratılış Destanı 260

SONUÇ *263*

KAYNAKÇA *272*

GİRİŞ

Mitos (Mythos) ve Mitoloji (Mythologia)

Mitos (mythos); söylenen veya duyulan sözdür. Masal, öykü, efsane anlamına gelir. Mitos, Yunan düşüncesiyle özdeştir, denebilir. Homeros'tan bugüne dünya sanatçıları, mitosu kendilerine bitmez tükenmez bir esin kaynağı olarak almışlardır.

Mitoloji (mythologia); efsaneler bilimi anlamına gelir. Erken İlk Çağ'da "mythologein" diye bir fiil vardır; "masal anlatmak" demektir, sözlü gelenekle dilden dile aktarılan efsanelerin ozanlarca sürdürülmesini de belirtir. Yazın ve sanat kollarının hepsinde durmadan konu edilip işlenen ve işlendikçe değişen mitoslar, ne kadar ozan, yazar, sanatçı varsa o kadar biçim almıştır.[1]

Mitoloji, "güzel sanatlar" kaynaklıdır, düşün ve duyguların töresel dışa vurumudur. Yunancada mitoloji; "söylenen ya da duyulan söz" yani konuşma kelimelerinin birleşiminden oluşmuş olup, Eski Yunan'da "geçmişte söylenenlerin tekrar edilmesi" gibi bir anlam barındırmaktayken zamanla Doğu dillerinde "efsane", Batı dillerinde ise "mit" anlamı kazanmıştır. Çağdaş kullanımda mitoloji, ya belirli bir din veya kültürdeki mitlerin bütününü tanımlar

(örneğin; Kelt mitolojisi) ya da mitlerin incelenmesi, yorumlanması bilimini.

"Mit" sözcüğü, gerçekte doğru olmayan bir hikâye veya anlatı için tercih edilir ve çoğunlukla, "yanlışlık, doğru olmayan" unsur vurgusu barındırır. Mitolojinin Türkçe karşılığı ise, "söylenbilim" veya "söylencebilim"dir.(2)

Aşk, varoluştan bu yana, insan yaşamındaki önemi korumuş ve yüceleştirilmiş bir duygudur. Birçok inanışta kutsal olan aşkın, mitolojide de önemli bir yeri vardır. Tüm Anadolu ve Akdeniz coğrafyasına yayılmış olan çeşitli topluluklara ait mitolojilerde, aşka dair söylemler çoktur. Bu söylemler, iki ana grup altında toplanabilir: Tanrıların ve ölümlülerin aşkı.

Her iki tema da sanatçılar tarafından etraflıca işlenmiştir. Özellikle, kökeni Anadolu ve Akdeniz dünyası olan Yunan mitolojisinde, önemli bir yer tutar. Bu mitolojinin bu konuda en çok işlenmiş tanrısı Zeus'tur. Tanrıların tanrısı, tanrıların babası, büyüğüdür Zeus. Yağmuru yağdıran, göğü gürleten, şimşeği çakıp savurandır. Zeus, hakka dayanan insanca bir düzenin kurucusu ve koruyucusu sayılır. Bunun yanı sıra onun çapkınlıkları ve karısı Hera'nın kıskançlığı da dillere destandır.

Homeros destanlarında, "inek gözlü", "ak kollu" ya da "altın tahtlı" diye nitelenen Hera, tipik bir Grek tanrıçasıdır. Yani, Yunanistan yarımadasının ırk, soy, din ve dünya görüşlerini, çıkarlarını daha ileri bir kültürün simgesi Ege ve Anadolu'ya karşı savunan, bu yüzden kişiliği ve efsaneleri hep bir kavga, kin, hınç ve geçimsizlik havası yansıtan sevimsiz bir tanrıçadır. Bütün kusurlarıyla kadını canlandırır.

Hera; dırdırcı, kıskanç, hırçın ve inatçıdır. Düzen kurar ama hiçbir işi açık değildir, saman altından su yürütür. Gizli kapalı yapar her ne yaparsa, sevgi ve nefretleri de hiçbir mantığa dayanmaz. Sanki zamanımızda örneklerine rastlanan bencil burjuva kadınını simgeler.

Zeus'la Hera, evlenmeden de sevişmişlerdir ama sonra da düğünleri törenle kutlanmıştır. En büyük tanrı çift arasındaki bu kutsal düğün, efsanelerde de kültte de sık sık tekrarlanan bir motiftir (hieros gamos).

Yunanlı, aşkını anlatırken erotizme varmaktan sakınmaz, onlara göre aşk ve zevk aynı andadır. Aşk ve cinsellik, var olmanın ve soy vermenin temelidir çünkü onlara göre. Bu nedenle utanılacak bir şey de yoktur. Kendi kılıklarına soktukları tanrılar için de durum aynıdır. Ama öte yanda bir kutsallığı da vardır evliliğin ve o, hep gizli kalmıştır. Sadece gündelik aşklar ortadadır, bir de kutsal sayılacak kadar yüksek iz bırakanlar. Diğer önemli bir tema ise köklü bir Anadolu dini olan Ana Tanrıça kültündeki Kybele ve Agdistis'in (Attis) aşkıdır. Bu dinin tüm inançlarına yön veren bu aşk, oldukça hüsranlıdır.

Mitolojideki tanrı aşkları, çoğu zaman bir doğa olayı veya bir çiçek ya da hayvanla bağlantı içerisindedir. Aşk yüzünden savaşlar da çıkmıştır. Troya Savaşı ve Lapith-Kentauros mücadelesi en önemlileridir. Kuvvet sembolü saf Herakles'in bile yaptığı her kahramanlıkta, biraz aşk vardır. Mesela, sevdiği kızı alamadığı için babasının kentini yakıp yıkmış ve sonra da kızı ceza olarak başkasına vermiştir. Troya dönüşü Odysseus, tüm çilesine rağmen nice aşklar yaşamıştır. Aynı şekilde Troya'dan tek kurtulan

kişi olan Aieneas da. Yani hem tanrıları hem de insanları, kader hep elinde oyuncak etmiştir…

♦ ♦ ♦

Grek mitine ait, insanın yaratılışı ile ilgili birkaç farklı söylem vardır. En çok bahsi geçen hikâyeler şöyledir…

Ovidius'un, "Metaporphoses" adlı eserindeki anlatısı:

Aşklarıyla Olympos çevresinde oldukça ünlü olan Zeus, kız kardeşi Demeter'e kaptırmış gönlünü, onunla beraber olmuş ve güzeller güzeli Kore doğmuş. Kore, güzelliğinin yanı sıra son derece alımlı, kibar, zeki ve güler yüzlü bir kızmış. Zeus, bu sefer de tutup kendi kızına âşık olmuş. Aklı fikri Kore ile beraber olabilmekteymiş. Bir gün onu yalnız başına ormanda otururken gördüğünde, "fırsat bu fırsat" demiş, bir yılana dönüşmüş ve onunla beraber olmuş. Kore, Zagreus'a hamile kalmış. O sıralar Zeus'un gözdesi, en sevdiği Kore olduğu için, oğlu Zagreus'un da ayrı bir önemi varmış Zeus için. Onu deliler gibi seviyor, koruyor, kolluyormuş. Ancak Zeus'un onu sevdiğinden daha çok nefret ediyormuş kıskanç Hera, Zagreus'tan...

Hera'nın hışmından korkan Zeus, bir mağaraya saklamış oğlunu. Zamanında kendisini büyütmüş olan Kuretlere emanet etmiş onu. Hera veya onun saldığı adamları yaklaşacak olursa, korkunç sesler çıkarıp onları korkutmalarını ve aynı zamanda bebek sesini bastırmalarını iyice tembihlemiş.

Fakat Hera'nın öfkesi öyle büyükmüş ki Zagreus'u bulamayınca, Titanları çağırmış, kendisine yardıma. Titanlar bebeği bulmuşlar, Kuretlerin sakladığı mağarada. Ancak

bebek Zagreus, korkmuş dev Titanlardan ve mağaranın daracık dibine saklanmış. Titanlar bir ayna getirmeyi akıl etmişler mağaranın girişine. Zagreus, kendi aksini görünce aynada, meraka kapılıp dışarı çıkmış. İşte o anda üzerine atılmışlar ve onu paramparça edip etlerini yemişler. Geriye sadece kemikleri kalmış.

Bunu duyan Zeus, öfkesinden deliye dönmüş ve şimşeklerini göndermiş Titanların üzerine. Oracıkta küle dönüşmüş Titanlar ve Zagreus'un kemikleri... Zaman geçmiş, yağmurlar yağmış. Yağmur suları çamura dönüştürmüş, Zagreus ve Titanların küllerini. Prometheus gelmiş sonra. (Kendisi bir Titan olduğu hâlde, Zeus'a karşı savaşmayı kabul etmedikleri için kardeşi Epimetheus ile Prometheus, Tartaros'a gönderilmemiş, Zeus tarafından insanın yaratılışında görevlendirilmişlerdir.)

Prometheus, şekil vermiş bu çamura. İnsan bedenini yaratmış. O sırada oradan geçmekte olan Tanrıça Athena, Prometheus'un eserine hayran kalmış ve çamura hayat üflemiş. İşte ilk insan, böyle yaratılmış…

Zagreus'un saflığı, temizliği, iyiliği ve güzelliği ile Titanların kötülüğü ve çirkinliğinin bir karışımı… İnsanın içinde hem iyilik hem de kötülük bulunmasının miti bu olsa gerek.

Zaman geçmiş, insanoğlu çoğalmaya başlamış... (Bu kısım da mitolojinin birçok yerinde olduğu gibi oldukça kafa karıştırıcı. Pandora, ilk kadın ölümlüdür. Demek ki Pandora gelene kadar insanlar, yani erkek bireyler, bir şekilde kendi başlarına çoğalmayı başarmışlar... Nasıl? Bu da mitolojinin bilinmezlerinden biri…)

İnsanoğlu yaratıldığında Prometheus, kardeşi Epimetheus'a der ki:

"Şimdi de sen bu ölümlü canlıların sıfatlarını dağıt."

Epimetheus bir bakmış ki elindeki bütün güzel sıfatlar, başka yaratıklara dağıtılmış, insana verecek bir şey kalmamış! (Prometheus, "ileri görüşlü/önceden gören"; Epimetheus da "geri görüşlü/sonradan gören" anlamına gelir.) O anda Prometheus, duruma el koymuş ve insana; iki ayağı üzerinde durma yetisiyle ateş ve bunu kullanacak zekâyı vermekte karar kılmış. İnsanlar gelişmeye başlamışlar. Zeus karışmış orada hemen işin içine. Demiş ki:

"Biz tanrılara tapınmayı öğrensin insanoğlu." ve sonra da insanlara, *"Bana, kurban ettiğiniz her hayvanın bir parçasını vereceksiniz. Hangi parça olacağına ben karar vereceğim. Haydi, kurban edin bana şurada duran koyunu!"* diye buyurmuş.

Prometheus, insanlara yardımcı olmuş hemen. Ölümsüz bir tanrının, insanoğlunun yiyeceğine kendisini ortak koşuyor olmasına öfkelenmiş ve bir oyun oynamış Zeus'a. Kurban etinin en güzel parçalarını işkembenin içine doldurmuş. En kötü kısımlarla da kemiklerin üstünü bir güzel örtmüş yağlarla. İnsanlar demişler ki:

"Buyur seç bakalım Ulu Zeus, kurban ettiğimiz hayvanlardan hangi parçaları sana verelim?"

Zeus, şöyle bir bakmış, *"O iğrenç işkembeyi ben ne yapayım, şu yağlarla kaplı semiz etleri seçiyorum."* demiş. Ancak, yağların altında kemik dolu olduğunu sonradan fark etmiş. Çok öfkelenmiş. Kendisini aldatmış olan insanlara

ve Prometheus'a çok içerlemiş. Bir tanrı olarak oyuna getirilmeyi hazmedemiyormuş ama bir tanrı olarak da kararı kesin olmak zorundaymış; "hayır bunu beğenmedim diğerini alacağım" diyemezmiş.

Tanrıların tanrısı, bu durumu yedirememiş kendisine ve ceza olsun diye, ellerinden ateşi geri almış insanların. Prometheus yine yetişmiş imdadına insanların. Gitmiş tanrısal ateşten bir parça çalmış ve geri vermiş onlara.

İşte Prometheus, mitolojinin ilk asi karakteri olarak, böylesine insan dostudur. Hep insanlar için çalışmış ve savaşmıştır. Tanrıları hep son derece sıkıcı ve adaletsiz bulmuştur.

Zeus, Prometheus'u cezalandırmaya karar vermiş. Hephaistos'a onu, Kafkas Dağları'na zincirlemesini emretmiş...

Aiskhylos'un, "Zincire Vurulmuş Prometheus"unda, Prometheus, savunma yapıyor bu durum için. Değer verdiği iki kavram üstünde direniyor: Bilinç ve özgürlük. Bilinç ve özgürlük, insana özgü değişmez değerler olarak her zaman ve uygar her toplumda benimsenmiştir. Ne yaptıysam diyor, bile bile yaptım… Eyleminin uzun bir düşünce ve tartışma sonucu bilinçli ve istemli bir eylem olduğunu ileri sürerek, bu eylemin suç olarak yorumlanmasından doğacak bütün tepkilere sonuna kadar katlanmaya hazır olduğunu bildiriyor ve bunu şu sözlerle dile getiriyor:

"Ama ben biliyordum başıma gelecek olanı.
Bile bile, isteye isteye suç işledim.
Bana gelince; ben bu çileme katlanacağım."

Cezası çok ağır olmuş... Kolları iki yana açılmış şekilde zincire vurulan Prometheus'un karaciğerini, gündüz boyunca bir kartal, didikleyerek yiyormuş, sonra ciğeri gece boyunca yeniden büyüyormuş. Büyük acılar çeken Prometheus'a bu ceza, sonsuza dek imiş, zira kendisi ölümsüz olduğu için.

Sonunda Prometheus, yeniden özgürlüğüne kavuşmuş. Bunun nasıl olduğu, kesin olarak bilinmiyor. Bazı kaynaklara göre, Hercules kurtarmış onu. Bazıları ise, Zeus'un onu affettiğini söyler. Çünkü Zeus yine gönlünü yeni bir aşka, Thetis'e kaptırdığında, Prometheus bunu görüp, *"Thetis'in doğuracağı çocuk babasından çok daha kuvvetli ve iktidar sahibi olacak, sakın onunla beraber olma."* demiş ve Zeus, onun zincirlerini çözmüş.

Ardından, insanlar arasındaki yaşamına devam eden Prometheus, Zeus'un hâlâ kendisine bir kötülük yapabileceğini biliyormuş, önceden görme özelliğine sahip olduğu için. Bu yüzden, kardeşi Epimetheus'u uyarmış; *"Sakın tanrılardan hediye kabul etme!"* diye.

Ancak günün birinde Epimetheus, bir tanrı hediyesini kabul edivermiş! Güzeller güzeli Pandora imiş bu hediye. İlk dişi insan, ilk ölümlü kadın Pandora... Epimetheus, görür görmez âşık olmuş ona ve geri yollayamamış.

Pandora, yanında bir kutu getirmiş. Prometheus demiş ki kardeşine:

"Beni dinlemedin, hediyeyi kabul ettin, ama şu kutuyu sakın açma! Açarsan başımıza bir bela gelecek."

Fakat Epimetheus, merakına yenilerek, yine kardeşinin öğüdüne kulak vermemiş ve kutuyu açmış. Kutuyu

açar açmaz bütün dertler, kötülükler, üzüntüler, sıkıntılar saçılmış etrafa… Prometheus hemen atlamış kutunun üstüne, kapağını kapatıvermiş. Böylece tek bir şey kalmış kutuda: Umut… Umut, o anda Prometheus'un yönetimine girmiş. Onu çok iyi korumuş Prometheus ve asla gerekenden fazlasını vermemiş kimseye. Kardeşinin hataları sonucu, yaratmış olduğu insanoğlunu asırlar boyunca korumak ve kollamak zorunda kalmış böylece...

Anatole France'nin anlattığı bir mitte ise; Prometheus birçok heykel yapmıştı. Yalnızca insanın değil, hayvanların da heykelini yapmıştı. İnsanda görülen kusurların olmasının nedeni ise şundandır: Prometheus bir gün, yine kilden, insana ait birçok kafa, kol bacak yapıyordu. Bunları birleştirerek raflarına diziyordu. O sırada şarap tanrısı Dionysos geldi. Birlikte gezdiler; eğlendiler, şarap içtiler. Prometheus geri döndüğü zaman, çok sarhoş olmuştu. Bu yüzden bazı küçük hatalar yaptı, küçük bir gövdeye büyük bir baş taktı, büyük bir gövdeye ait olan uzun kolları ise küçük bir gövdeye taktı. Hayatta da büyük başların veya uyumsuz gövdelerin olmasının nedeni buymuş.

Bunun dışında; Voltaire'nin felsefe sözlüğündeki insanın yaratılış kısmında bahsedilen bir mit de şöyledir:

Zeus, insanı yarattıktan sonra, onun 25 yıl yaşamasını yeterli görüyordu. İnsan ise sızlandı, bunun yetersiz olduğunu, zaten yarısının uykuyla geçeceğini, çocukluk dönemini de çıkarınca geriye pek bir şey kalmayacağını söyledi. Uzun ömür de dâhil tüm iyi özellikler, diğer yaratılmışlara verilmişti. O anda insanın yanında altı hayvan bulunuyordu bunlar; tırtıl, kelebek, tavus kuşu, at, tilki ve

maymun. İnsan bu yaratıkları göstererek Zeus'dan, onların ömürlerinden kendi ömrüne eklemesini istedi. Zeus ise diğer hayvanlara haksızlık olacağını söyledi, fakat insanın, hayatının belli dönemlerinde o hayvanlar gibi yaşamasını insana şart koşarak, onun ömrünü uzattı.

Bundandır ki yeni doğan bir insan önce tırtıl gibi yerde sürünür, emekler; bu, bebeklik dönemidir. Sonra kelebek gibi neşe içinde koşar; bu, çocukluktur. Gençliğinde ise, tavus kuşu gibi gururludur. 25-30 yaşlarına doğru ev bark sahibi olunca, at gibi hayatın yükünü çeker. Kırkından sonra insan olgunlaşır, tilki gibi kurnaz olur. Elli yaşından itibaren de maymun gibi çirkinleşir.

Başka bir anlatıma göreyse; önce "altın soy" meydana gelmiştir. Yaşamlarını tanrılar gibi geçirmişler. Altın soydan sonra "gümüş soy" yaratılmıştır. Bu soyun insanları daha akılsızdı. Bundan sonra "pirinç soy" gelmiştir. Durmadan birbirleriyle savaşırlardı. Bu soyu, "tanrısal kahramanlar" soyu izledi. Birçok efsaneye konu oldular. Şanlı bir soydu. Beşinci soy ise bugün de yaşayanlardır…

♦ ♦ ♦

Mitolojiye göre, insanın yaratılışı böyle… Peki ya evren ve tanrılar nasıl yaratılmış? Hesiodos'un, "Theogonia" (Tanrıların Doğuşu) eserinden kaynakla, bu efsanenin kahramanları Gaia ve Uranos:

Gaia ile Uranos

Gaia, dünyayı, yeri, evrensel bir öge olarak toprağı simgeler. Bir tanrıdan çok, kozmik bir varlıktır. Bütün ögelerin kaynağında bulunan ana ilkedir. Gaia, evreni bir düzen yöntemine göre meydana getiren ve düzensiz boşluktan çıktıktan sonra, dişi-erkek birleşme yoluyla evrenin kendisini ve tanrıları yaratandır. Gaia, "kendi kendine doğurma" prensibine göre göğü, dağları ve denizi yaratır. Uranos da kozmik bir varlık ve Baba Tanrı olarak kabul edilir. Gökyüzünü simgeler.

Gaia, Uranos'la birleşip, tanrıları yaratır. Evrene egemen olma savaşının ilk çıkışı, Uranos'un, doğan çocuklarını Gaia'nın karnına gerisin geri tıkmasıyla baş gösterir.

"Böylesine korkunçtu Toprak'la Gök'ün oğulları.

Babaları ilk günden iğrenmişti onlardan,
doğar doğmaz gün ışığına çıkaracak yerde
toprağın bağrına saklamıştı onları
ve Uranos sürdürürken bu korkunç oyunu
koca Toprak, inim inim inliyordu zorundan."

(Theog. 154 vd.)

Gaia, son Titan oğlu Kronos'a, babasının erkeklik uzvunu kestirdikten sonra, bu kez kendi doğurduğu Pontos'la birleşir ve ondan Nereus, Thaumas, Phorkys, Keto ve Eurybie'yi meydana getirir. Nereus'dan, deniz varlıkları oluşur. Ama Gaia'nın öbür çocukları da aralarında birleşerek yersel ve göksel birçok varlıkların doğmasını sağlarlar. Bunların kimisi yıldız, yel ve gökkuşağı gibi varlıklardır kimisi de evrenin mitolojik yorumunun yarattığı simgesel tanrılardır.

Gaia, Uranos'u ve oğlu Kronos'u devirir. Kronos da babası gibi zorbadır. Kronos'un karısı Rheia, Zeus'a gebe kalınca, çocuğunu Uranos'dan kurtarma çarelerini sorar Gaia'ya. Ve zaten kader; Uranos'un, oğluna yenildiği gibi Kronos'un da Zeus eliyle devrilecek olmasıdır. Gaia bunu biliyordur, Zeus'un, Girit'te bir mağarada gizlice doğmasını sağlar. Kronos'a da bir taş yutturulur.

Gaia, birinci kuşak devrimini hazırladıktan sonra, ikinci kuşak devrimini de yürütür. Zeus'a, hangi yollardan egemenliği elde edebileceğini öğretir. Zeus, onun dediklerini yaparak devlere karşı savaşı gerçekleştirir ve Titanları devirip, dünya egemenliğini ele geçirir.[3]

♦ ♦ ♦

Mitolojik aşk efsanelerini anlatmadan önce, Yunan mitolojisindeki Aşk Tanrısı Eros karakterini anlatmadan geçmek olmaz.

Eski Yunancada aşk veya sevgi için kullanılan dört ayrı sözcük vardı: "Agape, eros, philia, storge"

"Storge" aile sevgisini; "philia" arkadaşça sevgiyi; "agape" gerçek aşkı; "eros" ise tutkulu aşkı ifade ediyordu. "Eros"un (Ερως) "agape"den farkı, ilk görüşte duyulan aşkı, tensel çekimi, karşıdakini arzulamayı ifade etmesidir ki dilimize yerleşmiş olan "erotik" sözcüğünün de kökenidir aynı zamanda. İşte Eros, Yunan mitolojisinin herhangi iki karakteri arasında bu çekimi ansızın oluşturabilen, Yunan Aşk Tanrısı'dır. Mitolojide Eros, okuyla kalbinden vurduğu pek çok ölümlü veya ölümsüzü birbirine âşık etmiştir.

Eros

Eros, İlk Çağ'ın en eski metinlerinden beri, evrende birleşme ve üretmeyi sağlayan doğal bir güç olarak karşımıza çıkar. Hesiodos, yaratılışı anlatırken Khaos'tan hemen sonra Eros'u sayar. Onun etkisini, insan dünyasında açıkça gördüğü hâlde, ilk tanrılar arasına nasıl yerleştireceğini iyice bilemez ama bu evrensel ilkeyi gene de saymış olmak için, şöyle der:

"Khaos'tu hepsinden önce var olan, sonra geniş göğüslü Gaia, Toprak Ana… Ve sonra Eros, en güzeli ölümsüz tanrıların, o Eros ki elini, ayağını çözer tanrıların ve insanların da tanrıların da ellerinden alır yüreklerini, akıl ve istem güçlerini." (Theog. 116 vd.)

İlk Çağ'ın en içli ve bilinçli aşk şairi Sappho da Hesiodos'a benzer bir tanımlama yapar:

"Gene Eros, elimi, kolumu çözen,
hem tatlı hem acı Eros.
O karşı gelinmez yaratık
sarsıyor beni."

Orfizm denilen ve şair Orpheus'tan geldiği ileri sürülen mistik akımda da Eros'un dünyayla birlikte kaostan çıktığına yahut da geceden doğma evren yumurtası ikiye bölünüp yarı kabuğundan gök, yarı kabuğundan toprak ortaya çıkınca, Eros'un da doğduğuna inanılmaktadır.

Platon'un "Şölen" adlı diyaloğunda, herkes kendine göre sevginin tanımlamasını yaptıktan sonra Sokrates, bir kadınbilici Mantineialı Diotima'nın görüşlerini anlatır. Diotima'ya göre Eros, bir tanrı bile değildir, ölümlüyle ölümsüz arası bir varlık, Yunanlıların "daimon", bizim "cin" dediğimiz bir yaratıktır. Eros'un doğuşunu anlatmak için yepyeni bir efsane tasarlanır: Yoksulluk Tanrıçası Penia ile Bolluk Tanrısı Poros'un oğluymuş. Bollukla yoksulluktan doğan sevginin talihi de ona göre olmuş. Sevgi her şeyden önce ve her zaman yoksuldur. Çoklarının sandığı gibi hiç de öyle zarif ve ince değildir, tersine kabadır, pistir, evsiz barksız, yalın ayak, açıkta, dağda, bayırda, kapı önlerinde, yol köşelerinde yatar kalkar. Ne yapsın? Anasına çekmiş, yoksulluktan kurtulamaz. Babasına çeken tarafıyla da hep güzelin, iyinin peşindedir, yürekli, atılgan, dayanıklıdır, yaman avcıdır, hep tuzaklar kurar, fikirlere buluşlara düşkündür, büyücülükte eşsizdir. Aslında ne ölümlü ne de ölümsüzdür. Bakarsın aynı günde bolluk içinde gelişir ve yaşar, birdenbire de ölür, sonra yine babasının tabiatı

gereği, bir çaresini bulup dirilir. Bir şeyin eline geçmesiyle elinden kaçması bir olur.

Böylece sevgi, her zaman ne yokluk içindedir ne de varlık içinde.

Başka efsanelerde Eros'un, Aphrodite ile Hermes'in oğlu ya da Eileithyia veya İris'in çocuğu olduğu söylenir. Uronoslu Aphrodite'nin, Hermes'le birleşmesinden Eros doğmuş; Dione'nin kızı Aphrodite'den de Anteros (karşılıklı aşk)… Bu efsaneler, Eros'un özündeki çok yönlülüğü dile getirmek için sonradan söylenegelmiştir. Ne var ki hiçbir tanrı, Eros gibi zaman ve mekâna göre değişik biçimlerde yansıtılmamış ve hiçbir tanrı, Eros kadar şiirlere konu olmamıştır.

Böylece Eros, tanrı evrensel bir ilkeden, insanları oklarıyla kovalayan ve yaralayan, kanatlı, alaycı ve yaramaz, giderek tehlikeli bir çocuk biçimine girmiş, bu biçimle de günümüze kadar gelmiştir. Eros'u ele alan en güzel efsanelerden biri, Apuleius'un, "Eros ile Psykhe" efsanesidir. Bir Miletos efsanesine dayanan bu güzel ve ünlü masalda, sonraları bütün dünya folklorunda kullanılacak motif ve temalar görülmekte, masal türünün en eski kaynaklarının da Anadolu'da bulunduğu ortaya çıkmaktadır. Bu masalın ayrıca simgesel bir anlamı da vardır. Sevgi ile ruh birbirinden ayrılmaz ama bu birlik ancak birçok engelleri yenmek, birçok düşman güçleri alt etmekle gerçekleşir. Apuleius, bu neoplatoncu görüşleri çok renkli ve dokunaklı bir öyküde dile getirmiştir.[4]

Eros ve Psykhe

Psykhe, Miletos kralının üç kızının en güzeli idi. Gerçekten o kadar güzel, o kadar alımlıydı ki görenler onu Aphrodite sanıyorlar ve ona tapınıyorlardı. Aphrodite, bir ölümlü ile karıştırılmaktan hiç hoşlanmamıştı. Bu yüzden bir gün, oğlu Eros'u yanına çağırdı ve Psykhe'yi, dünyanın en çirkin erkeğine âşık ederek cezalandırmasını istedi. Eros, annesinin isteğini yerine getirmek için hemen yola koyuldu.

Psykhe'yi bulduğunda, çok gururlu olan ve kimseye âşık olmamakla övünen bu genç kızı, dünyanın en çirkin, en kötü erkeğine âşık etmeye niyetliydi ancak, kalbini nişan alarak oku atmak üzereyken, Psykhe'nin güzelliği aklını başından aldı. Onu başkasına âşık etmek isterken kendisi âşık olmuştu. Psykhe'yi alıp sihirli bir saraya götürdü.

Kanatlı güzel delikanlı, gece karanlık düştükten sonra, kendini göstermeden saraya giriyor ve sevdiği ile buluşuyordu. Sihirli sarayda bir insanın isteyebileceği her şey vardı. Oysa Psykhe'nin tek istediği, kendisini deliler gibi seven bu delikanlının yüzünü görmekti. Fakat Eros bunu kabul etmiyordu, gece hep karanlıkta geliyor ve güneş doğmadan da gidiyordu, akşamları sarayda ateş ya da mum yakılmasını yasaklamıştı. Psykhe ne kadar yalvarsa da fayda etmedi.

"Aşkımızın sırrını kalbinde taşıdığın sürece mutlu olacaksın." dedi Eros; "Beni görmeyi aklından bile geçirme, kim olduğumu ya da kimin oğlu olduğumu öğrenme, bilmeden, tanımadan beni körü körüne sev. Senden gizlenen şeyleri öğrenmeye çalışarak, mutlu olma fırsatını elinden kaçırma."

Psykhe de bunu kabul etmiş, Eros'u görmeden, kim olduğunu bilmeden körü körüne sevmişti. Birlikte çok mutluydular ancak Psykhe'nin kız kardeşleri, onların bu mutluluğunu kıskandılar. Bir gün kardeşlerini ziyarete geldiklerinde ona, sevdiği delikanlının, dünyanın en çirkin, en iğrenç, en vahşi görünüşlü adamı olduğunu söylediler.

"Eğer güzel bir delikanlı olsaydı, sevdiğinden yüzünü gizlemezdi, seni böyle ıssız bir sarayda tutmazdı." dediler. Ona, gece sevdiği gelmeden önce, yanan bir lambanın üzerine vazoyu ters çevirip koymasını söylediler. Böylece, Eros uyuduktan sonra vazoyu kaldırıp, aydınlıkta onun yüzünü görebilecekti.

Psykhe, merakına engel olamayarak kardeşlerinin dediğini yaptı. Çirkin ve iğrenç bir erkek görmeyi beklerken genç ve çok yakışıklı bir erkekle karşılaşmıştı.

Eros'un yakışıklılığı, dünyadaki başka hiçbir erkekle kıyaslanamazdı. Yüzü tarif edilemeyecek kadar güzel bu delikanlıyı görünce, Psykhe'nin ona duyduğu aşk daha da arttı. Sevdiğini alnından öpmek için eğildiğinde, elindeki tabağı düz tutamadığından, içinde fitil bulunan lambanın kızgın yağından bir damla, Eros'un çıplak omzuna damladı. Eros, duyduğu acıyla sıçrayarak uyandı. Sevgilisinin kendisini dinlemeyip yüzünü görmek için ona oyun oynadığını anlayınca, hemen kanatlarını açıp uçarak, oradan uzaklaştı.

Eros'un gitmesiyle, Psykhe için yaptığı büyülü saray da bozuldu. Psykhe, üzüntüden ne yapacağını bilemez olmuştu. Hatası yüzünden, dünyada her şeyden çok sevdiği kişiyi kaybetmenin acısıyla yollara düştü. Sevdiğini tekrar bulma ümidiyle tüm dünyayı dolaştı, sayısız yerler gezdi ama bir türlü Eros'un izine rastlayamadı.

Nihayet dolaşmaktan bitkin bir hâlde, Aphrodite'nin sarayının kapısını çaldı. Onun kendisine acıyıp, oğlunun yerini söyleyebileceğini düşünmüştü ancak Aphrodite, ona yardım etmek bir yana, onu bir köle olarak çalıştırmaya başladı.

Zavallı Psykhe, sevdiğine ulaşabilmek için buna da razı oldu ve tek kelime dahi etmeden, kendisine emredilen her şeyi yaptı. Eros için her türlü acıya katlanmaya razı oldu. Nihayet bir gün Eros'un yanan omzu iyileşti ve kendisine bu kadar yürekten bağlı olan sevgilisinin kaderini değiştirmek için Olympos'a gitti. Zeus'un ayaklarına kapanıp, Psykhe'nin kurtarılması ve kendisine eş olarak verilmesi için yalvardı. Zeus, onun isteklerini kabul

ederek Hermes'e, Psykhe'nin Olympos'a getirilmesini emretti. Psykhe tanrılar katına getirildi ve orada, hayatta her şeyden daha çok sevdiği erkekle evlenerek, çok mutlu bir hayat sürdü.

Semele ile Zeus

Semele, Thebai kentinin kurucusu, mitolojik kahraman Kadmos ile Ahenk Tanrıçası Harmonia'nın kızıdır. Zeus'tan, Dionysos'u doğurduğuna inanılır.

Eros, Zeus'u Semele'ye âşık eder ve Semele hamile kalır. Tanrıların kendilerini ölümlülere göstermeleri felaketle sonuçlanacağı için Zeus, yüzünü âşığından saklar. Zeus'un karısı Hera, onu kıskanır. Yaşlı bir kadın kılığında Semele'nin karşısına çıkan Hera, Semele'ye arkadaşça yaklaşır ve onun güvenini kazanır. Böylece Semele, sırrını açıklar ve kocasının, bebeğinin babasının Zeus olduğunu söyler.

Yaşlı kadın hâlindeki Hera, Semele'nin zihnine şüphe tohumları eker. Merak ve şüphe içinde kalan Semele, Zeus'tan, tüm tanrısal özellikleriyle karşısına çıkmasını

ister, böylece onun tanrı olduğuna, gerçekten Zeus olduğuna inanacaktır. Zeus, fikrini değiştirmek ve Semele'nin bu isteğini geri çevirmek için uğraşsa da başaramaz ve Semele'nin ısrarıyla kendisini göstermeyi kabul eder ve Zeus'un tanrısal hâli karşısında Semele, alevler içinde yok olur, ölür.

Bu sırada Zeus, cenin hâlindeki Dionysos'u kurtarır ve bacağına diker. Birkaç ay sonra Dionysos doğar. Bunun yüzünden Dionysos, "iki kez doğan" olarak anılır.

Büyüyünce Dionysos, annesini Hades'ten kurtarır ve annesi, Olympos Dağı'nda "Thyone" diye yeni bir isimle yaşar.

Perseus ve Andromeda

Antik Çağ'da Etiyopya tabir edilen yer, bizim bugün bildiğimiz Etiyopya değildi; Etiyopya (Aethiopia), Yukarı Nil bölgesini veya Sahra Çölü'nün güneyini, bazen de Yafa şehri (bugünkü Tel-Aviv) civarındaki bir krallığı anlatmakta kullanılan coğrafi bir isimdi.

Mitolojiye göre, Prenses Andromeda, Etiyopya Kralı Cepheus ile Kraliçe Cassiopeia'nın kızıydı. Günlerden bir gün Cassiopeia, kızının dillere destan güzelliğiyle böbürlenerek Andromeda'nın "nereid" adı verilen deniz perilerinden bile daha güzel olduğunu söyleyiverince, Deniz Tanrısı Poseidon'un şimşeklerini üstüne çekmiş oldu.

Poseidon, Etiyopya'yı cezalandırmak için, ülkenin üzerine bir deniz canavarı saldı. Bu canavar, en acımasız deniz

ejderi olan Ketos'tan başkası değildi. Poseidon, Etiyopya'yı rahat bırakması karşılığında, Andromeda'nın kurban edilmesini istiyordu. Çaresizlik içindeki Etiyopyalılar, güzel kızı çırılçıplak soyup bir kayaya zincirlemiş, Ketos'un gelip onu parça parça etmesini bekliyorlardı. İşte tam o sırada beklenmedik bir şey oldu. Kahraman Perseus, Medusa'nın başını almış, dönüş yolundaydı ki Andromeda'yı kayaya zincirlenmiş gördü. İmdadına Eros'u çağırdı. Eros bu çağrıyı duydu ve derhâl oraya uçtu.

Perseus, Hades'in, giyene görünmezlik sağlayan miğferi sayesinde, canavara görünmeden yaklaşıp onu öldürdü. Andromeda'nın zincirlerini de Eros çözdü. Fakat Eros, bu işi yaparken Perseus ve Andromeda'yı birbirlerine bir aşk zinciri ile kenetlemeyi de ihmal etmemişti tabii ki…

Ketos'un ölüsü sahile çekildi, canavarın o kadar çok kanı aktı ki deniz kıpkızıl oldu. İşte bu yüzden oraya hâlâ "Kızıldeniz" diyoruz. Andromeda, âşığı ve kurtarıcısı Perseus'un peşinden giderek, onunla birlikte birçok maceraya atıldı. Yedi oğulları oldu; Perslerin ve Yunan mitolojisinin tanıdığı en büyük kahraman Herakles'in soyları hep Perseus ve Andromeda'ya dayanır. Andromeda öldüğünde, Tanrıça Athena onu, Andromeda takımyıldızına dönüştürerek, gökte Perseus, Cepheus ve Cassiopeia takımyıldızlarının yakınına yerleştirdi.

Apollon ve Daphne

Baş Tanrı Zeus'un oğlu olan Apollon, güneş tanrısıymış ilk zamanlarında. Her sabah, dört tanrısal atın çektiği altın arabası ile peşinde güneş, gökyüzünü bir uçtan bir uca dolaşırmış Baş Tanrı Zeus'un oğlu. Bir gün yine altın arabası ile dolaşırken, gökyüzünde korkunç bir piton yılanına rastlamış. Yılanın büyüklüğünden ve görünüşünden korkan Apollon, tanrısal kılıcını çektiği gibi öldürmüş dev pitonu. Apollon dev piton yılanını öldürmüş ama bu sefer de vicdanı rahat etmemiş. Yılanı öldürerek tanrısallığının kirlendiğine inanan Apollon, kirlenen bu tanrısallığını temizleyebilmek için yeryüzüne inmiş ve yedi yıl boyunca burada bir kralın sürülerine çobanlık yapmış. Çobanlık yaparken, tanrıların çalgısı liri çalmayı öğrenmiş. O kadar iyi ve güzel çalıyormuş ki Zeus onu, müzik tanrısı da yapmış bu sayede.

Yine bir gün gökyüzünü dolaşmaya çıkmış, dört tanrısal atın çektiği altın arabasıyla. Bir uçtan bir uca gezerken gökyüzünü, elinde oku ve yayıyla, bebek yüzlü Aşk Tanrısı Eros'a rastlamış. Eros'un bebeksi yüzüne ve elindeki ok ve yaya bakan Apollon, kendisini tutamamış ve Aşk Tanrısı'na şöyle demiş:

"Ey Aşkın Tanrısı! Bu savaş araçları senin eline hiç yakışmıyor. Onları bana verirsen, uygun olan yerde, yani savaş meydanlarında kullanırım. Bilirsin, benim attığım ok yerini bulur, bu konuda benim üzerime yoktur."

Apollon'un bu sözleri, çocuk gözlü, bebek yüzlü Aşk Tanrısı Eros'u çok kızdırmış. Güzel gözleri sinirden alev alev parlamış. Apollon'a demiş ki:

"Ey güneşin, müziğin, okun tanrısı, güçlü ve akıllı Apollon. Söylediklerinde elbette ki doğruluk payı var. Senin okların her şeyi vurabilir mutlaka. Ama unuttuğun bir şey var ki o da benim oklarım seni bile vurabilir. Benim işimi neden böyle küçümsüyorsun?"

Eros, sözlerini bitirdikten sonra Apollon'un yanından hızla uzaklaşmış. Ama bir yandan da Apollon'a oklarının tadını tattıracağına yemin etmiş.

Apollon, günlerden bir gün yine yeşillikler içindeki ülkesinde oturmuş lirini çalarken, ormanda yalnız başında dolaşmakta olan güzeller güzeli su perisi Daphne'yi görmüş. Onu görür görmez bütün vücudunu bir titreme almış. Kendinden geçmiş bir hâlde, tanrıçaları bile kıskandıran bir güzelliğe sahip olan bu su perisini izlemeye başlamış. Ancak onları izleyen birisi daha varmış: Aşk Tanrısı Eros.

Eros, Apollon'un kendisini küçümsemesinin intikamını almanın vaktinin geldiğini görünce sevinmiş ve hemen sadağının içindeki, sadece tanrıların görüp hissedebildikleri oklarından nefret okunu çekerek, Daphne'nin yüreğine saplayıvermiş. Eros'un tanrısal okları kalbine saplanan Daphne'nin kalbi artık, yeryüzünde aşka kapatılmış böylece. Eros, sadağından çıkardığı aşk okunu da Apollon'un kalbine saplayıvermiş. Apollon'un kendini beğenmiş sözlerinden böylece intikam almış Aşkın Tanrısı Eros.

Daphne, ailesinin ve babasının tüm ısrarına rağmen evlenmeyi kabul etmiyormuş. Bu güzel su perisi, her gün ormana çıkıp, yeryüzündeki bütün canlıları güzelliğine hayran bırakarak dolaşıyormuş. Apollon da artık her gün bu güzeller güzeli su perisini görebilmek için, gökyüzündeki krallığından inip ormanda dolaşıyor ve bu büyüleyici güzeli izliyormuş gizli gizli. Artık ne savaşlardaki başarısı ne avdaki keskin nişancılığı ne de ustaca çaldığı lirin tanrısal ezgileri tatmin ediyormuş, Işığın ve Avcıların Tanrısı Apollon'u. Her gün ormana gidip, kalbini esir alan Daphne'nin, tanrıları kıskandıran güzelliğini izliyormuş. Günler geçtikçe onu uzaktan uzağa izlemek yetmez olmuş güçlü ve yakışıklı Apollon'a. Kendi kendine demiş ki:

"Ben ışığın ve müziğin tanrısı güçlü, yakışıklı, korkusuz Apollon'um. Niye çekiniyorum ki? Gidip şu ormanın güzel kızıyla konuşayım. Aşkından dalgalanıp, göğsümü delen şu kalbimin acısını bastırayım."

Kendi kendine böyle cesaret verdikten sonra, güzeller güzeli Daphne'nin karşısına çıkmış Apollon. Daphne aniden karşısına çıkan Tanrı Apollon'u görünce korkmuş ve

ondan kaçmaya başlamış. Apollon da onun peşinden koşuyormuş. Bir yandan da Daphne'ye, ona olan aşkını haykırıyormuş:

"Dur, kaçma benden güzeller güzeli peri kızı! Ben Apollon'um, güneşin, müziğin ve ışığın tanrısı! Senin düşmanın değilim. Bütün bu yeryüzünde bana âşık olmayacak tek bir canlı bile yokken sen niye benden kaçıyorsun?"

Daphne'nin durmaya hiç niyeti yokmuş. Tam aksine, kalbindeki nefret okunun etkisiyle Apollon'un bu aşk sözlerinden daha da korkmuş ve ciğerlerini yırtarcasına kaçmaya devam etmiş.

Apollon, çaresizlik içinde Daphne'yi kovalamaya devam ediyormuş. Bir yandan da şöyle sesleniyormuş ona:

"Kaçma benden ne olursun ey güzeller güzeli! Bak ben ışığın tanrısıyım ama senin aşkından gözlerim kör. Okun tanrısıyım ama kalbime saplanan bu aşk okunun dermanı yok bende. Dur ne olur kaçma benden, beni senin peşinden koşturan aşktır, düşmanlık değil!"

Bu sırada Olympos'taki tahtında bütün olan biteni gören Tanrıların Tanrısı Zeus, onları izliyormuş. Oğlunun düştüğü bu içler acısı duruma üzülüyormuş ancak olaylara da müdahale etmek istemiyormuş. Daphne kaçmaya Apollon da onu kovalamaya devam etmiş. Bir an gelmiş ki Daphne artık, Apollon'un yakıcı tanrısal nefesini hissetmeye başlamış ensesinde. Yorgunluktan iyice titreyen bacakları, gövdesini taşıyamayacak hâle gelmiş. Birden durarak, ayağı ile toprağı eşelemiş ve şöyle feryat etmiş:

"Ey toprak ana, beni ört, beni sakla, beni koru!"

Daphne'nin bu içten yalvarışıyla birlikte vücudu birden ağırlaşmaya başlamış. Ayakları toprağın derinliklerine doğru kaymış, yeryüzündeki bütün kadınları kıskandıran bedeni kabuk bağlamış, kokusundan bütün canlıların başını döndüren saçları da yapraklara dönüşmüş. İnce, narin kolları uzamış ve dallara dönüşmüş ve güzel Daphne, bir defne ağacına dönüşmüş. Gördükleri karşısında şaşkınlıktan ne yapacağını şaşırmış genç ve güçlü Apollon…

Üzüntüden bol bol gözyaşı dökmüş ve defne ağacına sarılmış. Güzelim yapraklarının kokusunu doyasıya içine çekmiş. Apollon, defne ağacına şöyle demiş:

"Ey güzeller güzeli, ben seni çok sevdim. Sen beni istemedin ve benden kaçtın. Oysaki ben sana ne kadar âşıktım ve şu yeryüzünde beni reddedecek başka bir canlı yoktu. Ben seni karım yapacaktım. Mademki benim karım olamadın o zaman benim onur ağacım olacaksın. Bundan böyle ben ve tüm kahramanlar, senin ağacının dallarıyla süsleyecekler kendilerini. Kokulu saçlarından olan bu ağacın yaprakları, yaz ve kış yeşil kalacak ve ben onları taç yapacağım başıma."

Bu içten ve tatlı sözler üzerine defne ağacına dönen Daphne, saygıyla eğilmiş Apollon'un karşısında.

İşte bu tanrısal aşk hikâyesinin geçtiği yer, bugünkü Antakya'nın Harbiye'sidir. Ve derler ki Harbiye'nin şelaleleri de güzel Daphne'nin döktüğü gözyaşlarıdır…

Odysseus ile Kalypso

Kalypso, Odysseia'nın ilk dizelerinde, şöyle tanıtılır bize:

"Ölüm uçurumundan kurtulanlar kurtulmuştu,
savaştan ve denizden dönenler dönmüştü,
bir Odysseus kavuşmamıştı yurduna ve karısına.
Oyuk mağaralarda alıkoymuştu onu
Kalypso yüce tanrıça,
yanıp tutuşuyordu güzel peri, kocası olsun
diye." (Od. I, 11 vd.)

Odysseus, gemisi azgın fırtınalarla parçalandıktan sonra nihayet Kalypso'nun yaşadığı adanın kıyısına varır.

Kumsalda baygın yattığı sırada onu bulan Kalypso, ona âşık olur. Alır mağarasına götürür ve orada alıkoyar. Güzelliği ve tatlı dili ile bir süre Odysseus'u alıkoymayı başarır ve onu çok sever fakat Odysseus'un aklı, geride bıraktığı ailesindedir. Gitmek istemektedir. Yurduna özlem çekmektedir.

"Kıyıda oturur buldu (Kalypso) onu,
boyuna gözyaşı akıtıyordu gözlerinden,
tüketiyordu tatlı ömrünü, dönüşünü özleye özleye.
Nymphe'den hoşlanmıyordu artık o,
isteksiz uzanıyordu geceleri mağarada onun yanına.
Gündüzleri kayalarda, kumsallarda yer bitirirdi kendini
gözyaşları, hıçkırıklar, iniltilerle
bakardı boyuna, hasat vermez engine,
bakardı iki gözü iki çeşme." (Od. V, 151 vd.)

Sonunda tanrılar acır Odysseus'a. Zeus, Hermes'i buyruklarla gönderir Kalypso'ya. Haberci Tanrı, Ogygie Adası'nda güzel perilerin oturduğu mağaraya uçup gelir, gördüğü manzara şudur:

"Varınca ta uzaklardaki adaya,
çıktı karaya menekşe rengi denizden,
yürüdü, gitti, koca mağaraya doğru,
o mağarada, güzel örgülü Nymphe
otururdu.
Buldu onu içinde mağaranın.

Kocaman bir ateş vardı ocakta,
kokusu uzaklara yayılıyor, sarıyordu adayı
çatır çatır yanan dağ servisinin, mazı
ağacının.
Kalypso içeride altın mekikle tezgâhına
gide gele." (Od. V, 55vd.)

Hermes, Kalypso'ya, Odysseus'u yurduna göndermesi gerektiğini söyleyince, Yüce Nymphe'nin ilk tepkisi öfke olur, tanrılara çatar, kendisinin ölümlü bir erkekle seviş-mesini kıskanıyorlar, diye ama sonra da buyruğa boyun eğerek ona, bir sal yapmasını söyler ve giydirip kuşatıp, şöyle uğurlar sevgilisini:

"Kalypso uğurladı Odysseus'u adadan
beşinci günü,
onu yıkamış, urbalar giydirmişti güzel
kokulu.
Bir tulum siyah şarap vermişti yanına,
daha büyük bir tulum dolusu da su,
koymuştu kumanyayı meşin bir torbaya,
her türlü yiyecek vermiş bol bol.
Ardından uğurlu, tatlı bir yel saldı,
Odysseus da sevinç içinde açtı rüzgâra
yelkeni." (Od. V, 263 vd.) [5]

Artık geride, kırık bir kalp kalmıştır…

Odysseus ile Kirke

Büyücü tanrıça Kirke, tıpkı Kalypso gibi, Odysseus'un serüvenlerinde başlıca rol oynayan kişilerdendir. Güneş Tanrı Helios'la, okyanuz kızı Perseis'ten doğmadır denir kimi efsnelerde, kimine göre de Hekate'nin kızıdır ve büyücülüğü ondan almıştır.

Efsaneler Kirke'nin, Aiaie Adası'nda oturduğunu belirtirler. Bu adanın nerede olduğu az çok belli, çünkü bugün de İtalya'nın Sardunya karşısındaki Etruria kıyılarında, "Capo Circeo" diye anılan bir yer var ama bu bir ada değil, bir burundur. "Aia", "gaia", yani toprak anlamına geldiğine göre, efsanenin bu konuda bu kadarcık yanılması doğaldır.

Aiolos'un adasından kovulduktan, yamyam Laistrygonlara epey kurban verdikten sonra Odysseus'la arkadaşları, Kirke'nin Aiaie Adası'na varırlar.

"Gide gide Aiaie adasına vardık sonunda,
orada Kirke otururdu, güzel belikli,
insan sesli korkunç tanrıça…" (Od. X, 135 vd.)

Odysseus, arkadaşlarına yiyecek sağlamak için ava gider. Çıktığı tepeden, Kirke'nin konağını görür uzakta, dumanı tütmektedir sık çalılığın, ormanın ötesinde. Korka korka birkaç arkadaşını gönderir oraya. Başlarında Eurylokhos vardır. Odysseus'un arkadaşları, dışarıya çağırırlar Kirke'yi. Oysa Tanrıça, onları içeri alır. Yalnız Eurylokhos kuşkulanıp dışarıda kalır. Sonra da olan olur Odysseus'un arkadaşlarına. Kirke'nin onları domuza dönüştürmesini anlatır Homeros:

"Tanrıça onları içeride tahtlara,
iskemlelere oturttu,
peynir, sarı bal ve arpa unu ezdi
Pramnos şarabında
sağrağa korkunç ilaçlar karıştırdı
büsbütün unutsunlar diye baba toprağını.
Verdi onlara bu içkiyi, onlar da hemen diktiler,
onlar diker dikmez içkiyi, Kirke hepsine
değneğiyle vurdu
ve kapattı yoldaşlarını domuz ağılına.
Şimdi onlar tıpkı domuza benzemişlerdi
başları ve sesleri, kılları ve gövdeleriyle
ama akıl vardı gene içlerinde eskisi gibi.
Ağlar, sızlar hâlde onları kapadı oraya,
attı önlerine koyun kozalağı, palamut,

kızılcık yemişi,
hep yediği şeylerdi bunlar, yerde sürünen
domuzların." (Od. X. 232 vd.)

Tanrı Hermes, Odysseus'un yardımına koşar; büyücü Kirke'yi nasıl alt edeceğini söyler ona. Kirke ona zehirli şarabı içireceği anda içine, Tanrı'nın onun için kopardığı "malü" diye sihirli bir bitkiyi atacak ve kılıcıyla saldırıp Tanrıça'yı alt edecek, kendisine ve arkadaşlarına bir kötülük yapmayacağına ant içirecektir. Öyle olur… Kirke, Odysseus'un gücü karşısında şaşakalır; güzelliğine, erkekliğine vurulur ve onu yatağına aldıktan sonra, yoldaşlarını da insan kılığına sokar.

Odysseus böylece Kirke'nin konağında bir yıl kalır. Yiyip içip keyif sürmekte, Kirke de tıpkı Kalypso gibi onu kendine koca etmek hevesiyle yanıp tutuşmaktadır. Ne var ki Odysseus'un arkadaşları, onu uyarırlar, yurda dönmek gerektiğini hatırlatırlar ona. Kirke razı olur ama önce ölüler ülkesine gidip, Teiresias'ın ruhuna danışması gerektiğini bildirir.

Bundan sonra Odysseus'un Hades yolculuğu anlatılır, Odysseia'nın sonuna dek. Dönüşte Odysseus, gene Kirke'nin adasına uğrar. Bu kez Kirke, ona, ilerideki yolculuğun nasıl düzenlenmesi gerektiğini, Seirenlerden, Skylla ve Kharybdis'ten nasıl korunabileceğini öğretir. Kirke'nin sözleri tıpatıp doğru çıkar ve Odysseus sonunda selameti, büyücü Tanrıça'nın öğütlerine borçlu olur.[6]

Odysseus ile Nausikaa

Tanrıça Athena, bir arkadaşı kılığında, Phaiak Prensesi Nausikaa'nın rüyasına girer ve onu şu sözlerle kışkırtır:

"Ne de kaygısız doğurmuş, Nausikaa,
anan olacak kadın seni!
Güzel rubaların kalmış yüzüstü,
oysa geldi çattı evleneceğin gün,
hazırlık yapmalısın düğüne,
güzelce giyinip kuşanmalısın,
seni sevenler de giyinip kuşanmalı.
Dillere destan olur böyle düğünler,
mutluluk getirir babana, ulu anana.
Tan ağarırken gidelim yumaya,

geleyim ben de tutayım işi bir ucundan,
çabucak olsun bitsin bu iş,
uzun zaman kız kalamazsın nasıl olsa." (Od. VI, 15 vd.)

Nausikaa, şafakla birlikte kalkar, babasından katır arabasını ister, ırmağa gidip çamaşır yıkayacağını söyler. Bu işe niçin giriştiğini de söylemez. Ama Alkinoos anlar her nasılsa, kızının düğün hazırlığı yaptığını. Araba hazırlanır, Kraliçe Arete, kızlara, yıkanacak güzel rubalarla birlikte kokulu yağlar ve bir sepet içinde günlük kumanyalarını verir…

Çamaşırlar yıkanıp durulanır, güneşe serilir, kızlar oturup yemeklerini yerler sonra da top oynamaya koyulurlar. Top, ırmağın gerisindeki koruluğa düşer. Orada, günlerce denizde yüzmekten bitkin düşmüş uyuyan Odysseus'u uyandırır. Odysseus bakar ki genç kızlar oynaşıyor ırmak kıyısında, bol yapraklı bir dalla örter erkekliğini, çıkar Nausikaa'nın karşısına ve yalvarır. Hizmetçi kızlar kaçışırlar, yalnız Nausikaa ürkmez, yosunlarla örtülü çıplak erkeği görünce. Odysseus'un sözleri de yüreğine işler:

"Yalvarırım, kraliçem sana,
ister tanrı ol ister insan.
Yaygın göklerdeki tanrılardansan,
Ulu Zeus'un kızı Artemis olmalısın,
görünüşün, boyun bosun, dipdiri bedeninle
tıpkı osun!"

Sonra da anasının babasının mutluluğunu över, *"Ama asıl mutlu olacak insan, bu güzel kızı alıp evine götürecek kocadır."* der.

Bu sözlere dayanamayan Nausikaa, hizmetçilerini çağırır, Odysseus'u yıkamalarını, giydirmelerini buyurur. Odysseus, yıkandıktan sonra daha yakışıklı ve alımlı olur.

Nausikaa, Odysseus'la tatlı tatlı konuşur, onu şehre götürürken aklına saplanmış olan konuya değinir. *"Bir arada görünmeyelim."* der, *"Çünkü dedikodu olur, kral kızı kendine bir yabancı koca bulmuş, biz Phaiaklar dururken almış onu yanında yürüyor, derler."*

Halkınca kınanmaktan korktuğunu söyler. Bu konu düşmez ağzından. Kurnaz Odysseus da bozuntuya vermez, Alkinoos'un sarayına gitmek üzere kızdan ayrılınca Nausikaa'yı, bir koca bulmuş olma umudu, sevinç içinde bırakır.

Çok geçmeden acı yanılgısını anlar… Odysseus, kimliğini açıklar, tek amacının, karısının yanına dönmek olduğunu söyler. Nausikaa yıkılır… [7]

Odysseus ile Penelope

İkarios'un kızı ve Odysseus'un eşi olan Penelope, vefa ve sevginin simgesi hâline gelmiştir; eşinden ayrı kaldığı yirmi, otuz yıl süresince başkasına varmayarak, Odysseus'a olan sadakati ile. Onun ismi kadar, yıllar yılı gündüz dokuyup gece söktüğü bez de dillere destandır.

Penelope'nin çilesi; Çocukları Telemakhos doğduğunda, daha kundakta bebekken Odysseus'un, Troya savaşına gitmek zorunda kalmasıyla başlar.

Odysseus gittikten sonra, İthake Sarayı, Penelope'nin talipleriyle dolar. Adanın ve civar ülkelerin ileri gelenleri, kocasız kalan bu güzel kadına sahip olmak isterler. Daha da doğrusu, onların asıl sahip olmak istediği; Odysseus'un

mal mülk dolu zengin krallığıdır. Saray sahipsiz kaldığından karşı koyamazlar; talipler saraya yerleşir, ne var ne yoksa hepsini sömürüp tüketirler. Onun, bu kadar yıl sonra artık bir koca seçmesini ister talipler. Bunun için de babasına çeyiziyle birlikte geri verilmesini, babasının da uygun göreceği birini, kızı için seçmesini talep ederler. Telemakhos, annesini korur, evinden etmek istemez. O bir yandan talipleri oyalarken Penelope de iki de bir, taliplerinin karşısına çıkarak, tatlı umutlarla onları aldatır.

İthake Sarayı'na dilenci kılığında gelen Odysseus'a, Penelope şöyle der:

"Tanrı bir bez dokumayı kodu aklıma ilkin,
kocaman bir tezgâh kurmuştum odamda,
arşın arşın bez dokuyordum habire,
taliplere de şöyle laf ediyordum arada bir:
Delikanlılar, madem tanrısal Odysseus öldü,
çaresiz varacağım içinizden birine
ama ne olur bekleyin bir parça daha,
bitsin bu dokuma, boşa gitmesin bunca
iplik,
bir kefen dokuyorum yiğit Laertes'e,
gün gelir de ölüm onu yere sererse upuzun,
Akhalı kadınlar ne der sonra bana…
Böyle derdim, kanardı bu sözlere taşkın
yürekleri.
Oysa ben, gündüzleri dokuduğum koca
bezi,
bir çerağ önünde sökerdim geceleri.

Kandırdım onları işte böyle tam üç yıl
ama dördüncü yıl başlayıp, çatınca ilk yaz,
bir hizmetçi, saygısız bir köpek, duyurur
onlara bunu,
geldiler yakaladılar beni, bağırdılar,
çağırdılar." (Od. XIX, 137 vd.)

Ama kurnazdır Penelope; son çare olarak, bir yarışma düzenlemek gelir aklına, talipleri arasında. Odysseus'un büyük yayıyla ok atmasını kim becerebilirse, ona varacağı kararını, bu dilenciye anlatır...

Odysseus, yarışmada, taliplerden öcünü aldıktan sonra, kendini Penelope'ye tanıtmakta çok güçlük çeker. Penelope, bu dilencinin, kocası olduğuna bir türlü inanamaz ve onu sürekli dener. Telemakhos bile içerler annesinin tutumuna ve şu sözleri söyler:

"Ana, kötü ana, yüreği taştan ana!
Ne diye böyle uzak durursun babamdan,
ne diye yanına oturup konuşmaz, sorular
sormazsın ki?
Kim dayanır senden başka, hangi kadının
yüreği
baba toprağına dönen kocasından böyle
uzak durmaya,
sürüne dilene, yirmi yıl sonra dönen
kocasından?

Oldum olası taştan katıdır bilirim yüreğin
senin." (Od. XXIII, 97 vd.)

Bu sözler, karısının ne kadar şüpheci ve akıllı olduğunun kanıtıdır ve Odysseus'un çok hoşuna gitmiştir. Kavuşmaları da bu oranda muhteşem olur…

Pyramus ve Thisbe

Karadut ağacının koyu kızıl meyvelerinin, bir zamanlar kar beyazı olduğunu biliyor muydunuz?

"Peki, o dutlar nasıl oldu da renk değiştirdi?" diye sorarsanız eğer, Pyramus ve Thisbe'nin efsanevi aşk hikâyesi, cevabını verecektir size:

Pyramus, Kraliçe Semiramis'in ülkesi Babil'in en yakışıklı genci; Thisbe ise en güzel kızıydı. Birbirine komşu evlerde yaşayan bu iki genç, birbirlerine âşık oldular ama aileleri evlenmelerine izin vermiyordu. Ancak ailelerin bu itirazı, gençlerin aşkının giderek büyümesine mâni olamadı.

Çok geçmeden, evlerini birleştiren ortak duvarda küçük bir çatlak olduğunu keşfettiler. Onlardan başka hiç kimse duvardaki bu çatlağın farkında değildi. Aşk neye

kadir değildir ki! Artık bu çatlaktan hiç değilse seslerini birbirlerine duyurabiliyorlar, sevgi dolu sözler fısıldıyorlardı. *"Acımasız duvar!"* diyorlardı, *"Bu iki âşığı neden ayırıyorsun? Ama gene de sana nankörlük etmemeliyiz, Hiç değilse birbirimize olan aşkımızı kelimelerle de olsa ifade etmemizi sana borçluyuz."* Gece olup ayrılma vakti geldiğinde ise, duvarın iki tarafında dudaklarını duvara dayayıp öyle vedalaşıyorlardı.

Bir sabah şafak, yıldızları ortadan kaldırıp güneş, çimenlerin üzerindeki kırağıyı erittiğinde her zamanki yerlerinde buluştular. Kötü talihlerine lanetler yağdırdıktan sonra ertesi gece el ayak çekilince, kimselere görünmeden evlerinden çıkıp buluşmaya karar verdiler. Buluşacakları yeri, surların dışındaki Ninus'un türbesi olarak belirlediler. Erken gelen, pınarın yanındaki dut ağacının altında, diğerini bekleyecekti.

Her konuda anlaşmışlar, ikisi de sabırsızlıkla güneşin sulara gömülmesini ve oradan gecenin yükselmesini beklemeye başlamışlardı. Gece olduğunda önce Thisbe, tanınmamak için başını kocaman bir şalla sardıktan sonra, ailesine görünmeden evden uzaklaştı ve türbenin olduğu yere gelerek, kararlaştırdıkları gibi dut ağacının altına oturup beklemeye başladı.

O sırada gecenin koyu karanlığında, çenesinden süzülen kanlardan, avdan döndüğü anlaşılan dişi bir aslanın, hararetini gidermek için pınara doğru geldiğini gördü. Gördüğü manzaranın dehşetiyle kendini hemen yakındaki bir mağaraya attı. Bu arada aceleden şalını düşürdüğünü fark ettiyse de aslana yem olmak korkusuyla geri dönemedi.

Aslan, suyunu içip, ormana dönmek için yola koyulurken, yerdeki şalı gördü ve kanlı ağzıyla yoklayıp didikledikten sonra yoluna devam etti.

Gecikmiş olmanın telaşıyla hızlı hızlı buluşacakları yere doğru yürüyen Pyramus, kumda aslanın ayak izlerini fark edip de biraz ötede yerde duran kanlı şalı da görünce; Thisbe'nin, bu dağ aslanı tarafından öldürüldüğüne inandı ve büyük bir acıyla; *"Ah benim şanssız sevgilim, senin ölümüne ben sebep oldum. Canımdan çok sevdiğim sen, aşkımızın ilk kurbanı sen oldun. Arkandan geleceğim. Bütün kabahat bende, seni böyle tehlikeli bir yere çağırdım ve seni korumak için senden evvel buraya gelmedim. Hey, aslanlar! Kayalıklardan çıkıp gelin ve bu suçlu bedeni dişlerinizle parçalayın!"* diye bağırdı.

Yerdeki kanlı şalı alarak, buluşacakları ağacın altına geldi ve şalı gözyaşlarıyla ıslatarak öpmeye başladı. Sonra da *"Bu şalın desenine benim kanım da karışacak!"* diyerek kılıcını çekti ve kalbine sapladı. Yaradan fışkıran kanlar toprağa yayıldı, ağacın köklerine ulaşarak gövdesinden meyvesine yükseldi ve ağaçtaki beyaz dutları baştan aşağı kırmızıya boyadı.

Bu sırada, korkudan hâlâ titreyen Thisbe, sevgilisini hayal kırıklığına uğratmamak için usulca mağaradan dışarı çıktı. Atlattığı tehlikeyi ona anlatmak için sabırsızlanıyordu. Ağacın yanına geldi, ağaçtaki kırmızı dutları görünce, bir an için yanlış yere geldiğini düşündü. Böyle tereddüt içindeyken yerde can çekişmekte olan birisi olduğunu fark etti. Onun Pyramus olduğunu anlayınca

haykırmaya, dövünmeye başladı. Onun cansız bedenini kucaklıyor, yaralarını gözyaşlarıyla yıkıyordu.

"Ah Pyramus!" diye haykırdı; *"Bu nasıl oldu? Bana cevap ver. Ben Thisbe'yim, senin Thisbe'n. Bir tanem, duy beni ve başını kaldır!"*

Thisbe adını duyan Pyramus, birden gözlerini açtı ama sonra tekrar yumdu. Bu sırada yerde kendi kanlı şalını ve sevgilisinin kılıcının kınında olmadığını gören Thisbe; *"Sen kendini vurdun ve bunu benim için yaptın. Ben de cesurum ve aşkım da senin aşkın kadar güçlü. Buna ben sebep olduğum için arkandan geleceğim. Bizi ayırabilecek yegâne şey olan ölüm, arkandan gelmemi de engelleyemeyecektir. Ve ey bizim kederli ailelerimiz, bu son ortak arzumuza karşı gelmeyin, aşk ve ölüm bizi birleştirdi, mezarımızı da tek yapın. Ve sen ey ağaç, bu kıyımın izlerini sakın kaybetme. Dutların, kanımızın anısını hep taşısın."* diye haykırdıktan sonra, yerden kılıcı alarak, var gücüyle kendi göğsüne sapladı.

Thisbe'nin ailesi onun son dileğini yerine getirdi, tabii tanrılar da. Bedenleri tek bir mezara kondu ve o günden sonra dut ağacı, onların anısına, meyvelerini koyu kızıl renkte verdi...

Semiramis ve Kral Ara

Asur kralı Ninus'un eşiydi Semiramis. Güzel, ihtiraslı, iktidar hastası bir kadındı. Sihre, büyüye tutkundu... Gerçekte yaşadı mı yoksa Orta Doğu insanının hayal dünyasında ürettiği çok sayıdaki "efsane kadın"lardan biri mi kesin bir şey söylemek mümkün değil. Adı etrafına örülen hikâyelerin kaynağı ise, Yunan mitografları Diodoros ve Ktesias.

Semiramis'in, Suriye taraflarında yarı kadın yarı balık olarak tasvir edilen Askalon Gölü Tanrıçası Derkoto'yla, Çoban Simos'un kızı olduğuna inanılıyor. Herodot'un anlatımına göre, MÖ. 810'larda doğmuş, annesi, doğumdan sonra Çoban Simos'u öldürüp Semiramis'i, sahildeki kumrulara emanet etmiş ve ait olduğu göle dönmüştür. Semiramis; "kumrudan gelen" demektir.

O sıralar, Kral Nebukadnezar, yenilgiye düşeceğini anladığı bir savaşta, tanrılardan Baba ve Ilon'a dua edip kurbanlar arar. *"Eğer bu savaşı kazanırsam, kuracağım şehre, sizlerin adınızın birleşimi olan 'Bab-ilon' adını koyacağım."* der.

Derken, ordunun yorulup geri çekilmeye karar verdiği bir dönemde, savaş meydanında biri belirir. Nebukadnezar'ın komutanlarından Oannes'in kısa bir süre önce Batı Irak çöllerinde görüp âşık olduğu, evlenip güzelliği dolayısıyla herkesten gizlediği eşi Semiramis'in yıldızının parladığı andır bu. Üzerine gittiği her mevzide düşmanı dize getirip, cesaret kazanan ordusunu hücuma kaldıran, yakışıklı bir cengâver gibi savaşan, tek atın çektiği savaş arabasının içinde korkusuzca kılıç sallayan ve naralar atan bu kişinin kahramanlığı ve cesareti sayesinde kent ele geçirilir. Ancak daha sonra, ortalıktan yok olur. Kral, onun derhâl bulunup getirilmesini emreder. Oannes, karısını saklamak için Kral'ı oyalamayı dener ama Kral, onu öldürmekle tehdit edince çaresiz, zırhlar içindeki Semiramis'i huzura getirir ve eşi olduğunu söylemeksizin, *"Bu cengâver, aslında bir kadındır Hükümdarım."* der. Semiramis zırhını çıkardığında, Nebukadnezar, daha onu görür görmez âşık olmuş ve evlenme kararını vermiştir. Orada bu düşüncesini ilan eder ve ne Semiramis'in ne de kocası Oannes'in itiraz etmesine fırsat bırakmadan, nikâh işareti olan yüzüğü, güzel kadının parmağına takar.

Semiramis, kraliçelik tahtına oturur oturmaz, Oannes'ten kurtulması gerektiğini düşünür ve bir savaş sırasında, sadık bir adamına onu öldürtür ve *"Özgürleştim artık."* der. Bu arada da çocukluğu, yıldızları okuyarak, kuşlardan

öğrendikleriyle oyalanarak geçen Semiramis'in, eski günlerine olan özlemi artmış; her geri dönmek isteğini dile getirdiğinde Kral, *"Sana, Askalon Gölü'nü aratmayacak bir kent inşa edeceğim."* diyerek, vaatlerde bulunmuştur.

Babil şehri, işte böyle bir karşılıksız aşkın eseri olarak inşa edilmiş, sonradan dünyanın yedi harikası arasına kabul edilmiştir. Üzerindeki mazgal ve yoldan, atlı arabaların iki yönlü olarak rahat geçebildiği 25 metre genişliğinde, 97 metre yüksekliğinde, 80 kilometrelik bir dış surun içine kurulur şehir. Su mermeri olarak tanımlanan taş bloklar kullanılır, konutların inşaatlarında. Kat kat yükselir bahçeler ve evler. Her kat, Asya'nın en nadide ağaçları ve çiçekleriyle çevrilidir; bunların düzenli sulanması için, mermer sütunlar üzerinde özel kanallar yapılmış, kaynaktan alınan suyu taşımak için de özel çıkrık sistemi kurulmuştur. Planlar çizilirken Semiramis'in önerisiyle kimi teras evlerin kenarına, mini şelale oluşmasını sağlayacak arklar eklendiği söylenir. *"İnsanlar hep neşe ve debdebe içinde yaşasın, altın kâselerde yanan mumlarla sokakları aydınlansın, insanların ağzından 'Babil' adı çıkarken burun delikleri kalkıp insin."* diyen Semiramis'in, bu kentin nesiller boyu kaybolmayacak bir kent olması dileği gerçekleşmiştir.

Ancak güzel Kraliçe Semiramis'i tatmin etmez olur zamanla bu muhteşem dekor kent. Hükmetmek ister. Ve önünde tek engel olarak gördüğü kocasını ortadan kaldırmanın planlarını yapar. Önce onu, sağlığını emanet ettiği rahiplerden uzaklaştırır. Çünkü Kral, sadece onların hazırladığı yemekleri yemektedir. Kısa bir süre sonra da Nebukadnezar, bir sabah, yatak odasında ölü bulunur!

Kral'ın ölümü üzerine ülkede uzun süreli yas ilan eden ve mateme girmiş görünen Semiramis, kocası için görkemli bir cenaze töreni düzenler. Bunları yaparken hamiledir ve kısa süre sonra oğlu Ninyas dünyaya gelir.

İktidara ne o an ne de sonrasında ortak istemeyen Semiramis, kendi çocukluğuna dair hikâyeleri, çevresine süsleyerek anlatır. Yetişmesine çölün ve çıplak doğanın yaptığı olumlu katkıyı delil göstererek, oğlunu Suriye tarafında çorak bir bölgede çobanlık yapan birinin yanına gönderir. Tek çocuğunu çok sevdiğini, onun özlemine zor dayanacağını söyler ama *"Onun iyiliği ve geleceği için katlanmak zorundayım bu çileye."* der, herkese.

Bir süre sonra, hizmetkârlarından birini, gizlice Ninyas'ın bulunduğu yere gönderip oğlunu da öldürtür. Kral'ın ölümü sırasında kuşkulanarak kendisine cephe alan rahiplerin suikast planlamalarından korkmuş, yerine oğlunun tahta geçirilmek istendiği kuşkusuna kapılmıştır. Yine bir dizi matem ayini, yas törenleri düzenler. Ninyas'ın, öldüğü yerde gömüldüğü açıklandığı için, sembolik mahiyette bir cenaze töreni yapılır. Cinayet için kullandığı köle, cesedi getirdiği takdirde rahiplerin onun bıçakla öldürüldüğünü anlamaları ihtimali dolayısıyla buna yeltenmediğini söylemiştir. İsyankâr Semiramis'in; rakipsiz kaldıktan sonra güzelliğini korumak için kremlerin icadı, Babil'in bülbüller için yuva hâline getirilmesini sağlayacak çekici yemlerin hazırlanması ve senaryolarını kendisinin yazdığı zevk gecelerinin organizasyonuyla meşgul olduğunu yazıyor Grek mitograflar. Bu sorunsuz devrenin, beş yıldan fazla sürmediği sanılıyor.

Koca bir ülkeye hükmeden, dediği dedik, kestiği kestik olan dünyalar güzeli Semiramis, o güne kadar, gönlüne göre birini bulamamıştır. Ta ki Van'ın Muradiye kazasının kuzey yamaçlarına bir sefere çıkana kadar... Semiramis, bu sefer sırasında bölgenin hâkimi olan Ara adında genç bir hükümdara gönlünü kaptırır. Ona evlenme teklif eder, eğer kendisiyle evlenirse, ölen eşi Kral Nebukadnezar'ın sahip olduğu her şeye onun da sahip olacağını söyler. Ya da kendisiyle beraber olup isteklerini dindirdikten sonra, paha biçilmez armağanlarla ülkesine geri dönebileceğini belirtir. Ancak Ara'nın, Nivart adında bir karısı ve çocukları olduğundan, bu teklifi reddeder. Güzel olduğu kadar mağrur da olan, şehvetiyle ünlü Babil Kraliçesi, bunun üzerine çok öfkelenir ve komutanlarına emir vererek, Ara'nın canlı olarak ele geçirilmesini ister. Savaş devam etmektedir. Semiramis'in kuvvetleri, son bir saldırı ile tüm bölgeyi ele geçirirler. Fakat bu son saldırı sırasında Ara da öldürülür. Haberi alan Semiramis, deliye dönmüştür. Onun cesedini saraya getirtir, kıyafetlerini, askerlerinden birine giydirterek halka; onun ölmediğini, tanrıların, yaralarını yalayarak onu iyileştireceğini söyler. Halk da buna inanır ve Ermeni isyanını bu şekilde bastırmış olur.

Ara'ya olan aşkını yüreğine gömen Semiramis, hemen dönüş emrini verir. Dönüş yolu üzerindeki Van'a gelirler. Van'ın zümrüt yeşili bağ ve bahçelerini, Van Gölü'nü çok beğenen Kraliçe'nin en fazla dikkatini çeken, yeşillikler arasında göle doğru uzanan heybetli bir kaya parçası olur. Ara'nın hatırasına, bu kayalık üzerinde bir kale inşa ettirmeye karar verir. Kısa süre içerisinde kale yapılır. Eteğinde de şanına uygun bir şehir kurulur. Şehre, "Şamrangerd"

adını koyarlar. Aradan yıllar geçer, Ara'nın acısıyla yanan yürek, bu defa da sıla hasretine yenik düşer. Memleketine dönmeye karar veren Kraliçe Semiramis, kaleyi ve kurduğu şehri, Van adındaki bir komutana bırakarak ülkesine döner. Şehrin bugünkü adının, bu komutandan geldiği rivayet edilir.

Bu arada, Semiramis'in ordusu her geçen gün zayıflamakta ve yenilgilere uğramaktadır. Babil sarayı, askerî yenilgi ve isyan haberleriyle çalkalanmaya başladıktan sonra bütün neşesini kaybeden Semiramis'in, her felaket haberi alışında sevgililerinden birini öldürttüğü, zamanının büyük kısmını ibadetle geçirmeye başladığı söylenir.

Halk arasındaki söylentilere göre, köylülerin başına geçen ve onları ayaklandıran; çölden gelen bir adamdır. Semiramis, ordusunun onunla nasıl olup da baş edemediğine akıl erdiremez bir türlü. Sorguladığı komutanlar, *"Akıl almaz bir güç var bu delikanlıda. İnsanlar, onun öldürülemeyeceğine inanıyor ve her dediğini yapıyorlar."* diye anlattıkça, hırsı kadar merakı da kabarır. Tellallar çıkarıp, onu kendisiyle görüşmeye davet eder. *"Hayatına zarar vermeyeceğime, sarayıma sağ girip sağlam çıkacağına, ilahlar üzerine yemin ederim."* der ve amacına ulaşır.

Delikanlı çıkıp gelir saraya. Semiramis, onu güzelliğiyle baştan çıkarmaya uğraşır önce. Ülkeyi birlikte yönetebileceklerini söyler. Bunları anlatırken, delikanlının yüzü avuçlarının arasındadır. Ama o an Semiramis, gencin bakışlarında, aşina olduğu bir şey sezer ve oğlunun adını haykırarak oradan ayrılır. Bu genç; oğlu Ninyas'tır! Onu öldürmek için gönderdiği köleyi kandıran rahipler, saklayıp yetiştirmiştir Ninyas'ı.

Semiramis, oğlunu yanından ayırmaz olur, toplantılara onunla katılır, kendisinden önce onun konuşmasına izin verir. Tek istediği, hayatında annesi dışında bir kadına yer vermemesidir. Kendisinin ilahların çocuğu olduğunu, oğlunun da aynı kanı taşıdığını, sıradan insanlara iltifat etmenin, onun göksel yeteneklerini körelteceğini anlatır Ninyas'a. Oysa delikanlı, Babilli bir kıza âşıktır ve bunu annesine söyleyemez. Durumdan kurtulmak için ne yapması gerektiğini sorduğu rahipler ona, Semiramis'i öldürerek ülkeyi kurtarmasını öğütlerler. Ninyas, Semiramis'in her öğleden sonra bahçeye çıkıp, ağaç gölgeleri altında uyuduğunu bildiğinden, onu bu sırada bıçaklamayı planlar. Ancak her yeltenişinde Semiramis'in, onu hissedip uyanması yüzünden amacına ulaşamaz.

Efsanenin finalinde Semiramis'in, tanrısal yetenekleri dolayısıyla oğlunun planlarından haberdar olduğu ve onun eninde sonunda bu cinayeti işleyeceğini bildiği var. Ve her gece sohbet ettiği tanrılarla, *"Ben herhangi bir kadın değilim. Sizin çocuğunuzum, bu yüzden herhangi bir kadın gibi ölmem!"* diyerek tartıştığı da söylenir.

Bir sabah güneş rahipleri, onun balkonunun altına, sabah duasını okumak için gelirler. *"Ey ışığın kaynağı! Ey ısıyı ve rahatlığı veren! Ey hem zalim hem müşfik olan! Hükümdarlar hükümdarı! Kraliçe de seni bizimle birlikte selamlar."* dediklerinde, her zamanki gibi onun çıkıp duaya iştirak etmesini beklerler ama Semiramis görünmez. Balkonun duvarına tünemiş bir kumru görürler sadece. Gökte onu bekleyen başkaları da vardır sanki. Ve kumru, az sonra uçup gider. Sarayın bütün odalarını altüst edip, kraliçeden iz bulamayan saray halkı, onun aslına dönüp, göklere yükseldiğine inanır…

Hero ile Leandros

Çok eski zamanlarda, bugün bizim Çanakkale Boğazı dediğimiz Hellespontos'un Avrupa kıyısında, Sestos adını taşıyan bir şehir bulunuyordu. Bu şehir surları arasında, Aphrodite için yapılmış büyük bir tapınak vardı. Bu tapınakta, Hero adında çok güzel bir rahibe yaşardı ve bu rahibe, güzelliği ile dillere destan olmuştu.

Aphrodite mabedindeki kumrularla ilgilenen Hero'yu görenler onu, Aphrodite'nin kendisi zannederlerdi. Bu genç rahibe, güzel olduğu kadar alçak gönüllüydü de. Bu yüzden Aphrodite, bu kızı kıskanmak bir yana, onu çok severdi.

Her sene ilkbaharın gelişi ile birlikte Sestos'ta şenlikler düzenlenir, çevreden insanlar akın akın buraya gelir,

Aphrodite'nin mabedini ziyaret ederlerdi. İşte böyle bir bayram günü, Leandros adında yakışıklı bir genç, Aphrodite'nin mabedindeki bir ayine katılmıştı. Abydoslu olan Leandros, getirdiği hediyeleri sunmak üzere mihraba yaklaştığında; güzel rahibe Hero'yu görünce aklı başından gitmiş, ilk bakışta ona âşık olmuştu. Ayin boyunca gözlerini güzel rahibeden ayıramamıştı. Sanki karşısındaki, Aphrodite'nin ta kendisiydi.

Leandros, gün batıncaya kadar mabedin bir köşesinde bekledi. Ziyaretçiler bir bir mabedi terk edince yavaşça, tek başına kalan Hero'ya yaklaştı. Rahibe, genç delikanlıyı görünce ürkerek geri kaçtı. Ama Leandros onu durdurdu. Ve oracıkta, mihrabın önünde, Hero'ya duyduğu aşkı dile getirdi. O günden sonra Leandros, Hero'nun tüm itirazlarına rağmen her gün mabede gelip, genç rahibeye duyduğu aşkı anlattı. Hero defalarca ona, bir rahibe olduğunu ve böyle bir aşka karşılık veremeyeceğini söylediyse de Leandros pes etmedi. Duyduğu sevgi öylesine büyüktü ki bir gün mutlaka karşılığını alacağına inanıyordu.

Tüm çabaları ve ısrarları sonunda arzusuna kavuştu. Hero da onu seviyordu artık; ancak, aralarında büyük bir engel vardı. Hero, deniz sahilinde ıssız bir kalede, yaşlı bir kölenin kontrolü altında yaşıyordu, üstelik Leandros'un yaşadığı şehirle aralarında deniz vardı. Ama Leandros, aşkı uğruna her şeyi yapmaya hazırdı. Buna, gece karanlığında yüzerek denizi geçmek de dâhildi…

O akşam, yaşadığı şehre geri döndüğünde sahile inerek denizi seyretti, gözleri ile karşı kıyıdaki kaleyi arıyordu. Bu sırada rüzgâr şiddetini artırmış, bulutlar ayı ve yıldızları

kapatarak ortalığı karanlığa boğmuştu. Issız kalede köle ile birlikte oturan Hero, endişe ile dışarıyı izliyordu. Bir ara yaşlı kadına dönüp; *"Bu korkunç gecede kim bilir kaç balıkçı evine dönemeyecek. Bence karanlıkta yolunu kaybeden denizcilere yol göstermek, onları felaketten kurtarmak için kalenin üstünde bir meşale yakarsak Aphrodite'i de sevindirmiş oluruz."* dedi.

Yaşlı kadın, kalkıp bir meşale yaktı ve kalenin tepesine, kolayca görülebilecek bir yere koydu. Esen rüzgâr onu canlandırdı, alevi daha da yükseldi ve etrafı aydınlattı. Hero, denize doğru baktığında, dalgalarla boğuşan birini gördü. Bu, Leandros'tan başkası olamazdı. Onu yaşlı köle de görmüştü. Aşağı inip delikanlıya, kıyıya çıkabilmesi için yardımcı oldu ve onu rahibenin odasına götürdü. Leandros, yorgunluktan bitkin ama sevdiğini görmekten mutlu bir hâlde, genç rahibeye sarıldı. Yaşlı köle buna çok şaşırmıştı ancak onlara engel olmadı.

O günden sonra Leandros, her gece Hellespontos'u yüzerek geçip, sevdiğine ulaşıyordu. Günler, haftalar, aylar geçti, güzel yaz günleri geride kaldı ve kışa yaklaştılar. Deniz eskisi gibi sakin ve sıcak değil, dalgalı ve soğuktu. Hero, her gece yüzerek boğazı geçen Leandros için endişelenmeye başlamıştı. Bu yüzden ona, bir süre birbirlerini görmemeleri gerektiğini söyledi. Bahar gelinceye kadar ayrı kalmaları gerekiyordu. Kışın boğazı yüzerek geçmek çok tehlikeliydi. Leandros, her ne kadar istemese de sevdiğinin bu isteğine boyun eğdi. Ve bahara kadar gelmeyeceğine dair ona söz verdi. Ama bu ayrılığa sadece birkaç gün dayanabildiler.

Leandros, Hero'nun yolladığı özlem dolu mektubu okuyunca daha fazla dayanamayarak, düşünmeden kendini azgın dalgaların kucağına attı ve bir an evvel sevdiğine kavuşabilme arzusu ile dalgalarla boğuşmaya başladı. Fırtına arttıkça artıyor, dalgalar daha da aşılmaz bir hâl alıyordu. Hero'nun yaktığı meşale, şiddetli rüzgârlardan sönerek ortalığı karanlığa gömdü. Heyecan içinde Leandros'un yolunu gözleyen Hero, yaşlı köle uyuduktan sonra gizlice sahile indi, ancak orada dalgaların kıyıya attığı sevdiğinin ölüsü ile karşılaştı. Bu acıya dayanamayan Hero, sevgilisine sarılarak kendini öldürdü.

Ekho ile Narkissos

Ekho, Zeus nymphelerle oynaştığı vakit Hera'yı oyalayan, güzel sesli bir nymphedir. Hera bunu anlar ve kızar ona, cezalandırır. *"Sesini keseceğim senin, artık sadece son kelimeleri tekrarlayarak söyleyeceksin."* der ve ondan sonra söze ilk başlayan olmaz artık, sadece son kelimeleri söyleyebilmektedir Ekho.

Kendine âşık olanlara aldırmayıp, onları karşılıksız bırakan ve çok güzel bir peri kızı olan Ekho, bir gün avlanan bir avcı görür. Narkissos adındaki bu avcı çok yakışıklıdır. Ekho, bu genç avcıya ilk görüşte âşık olur ama ona seslenememektedir. Bir gün Narkissos, koruda dolaşırken bir ses duyar. *"Kimse var mı burada?"* diye seslenir. Ekho, *"Burada, burada!"* diye cevap verir. Narkissos göremez onu.

"Gel!" diye seslenir. Kollarını açarak koşar Ekho ama Narkissos kaçıp gider. Yüreği yaralı kız, tanrılara yalvarır ve cezalandırılmasını ister Narkissos'un, aşkına karşılık vermemiştir çünkü. Ekho, bu durum karşısında günden güne eriyerek, kara sevda ile içine kapanarak ölür. Bütün vücudundan arta kalan kemikleri kayalara, sesi ise bu kayalarda yankılara dönüşür.

Olimpos Dağı'nda oturan tanrılar bu duruma çok kızarlar ve Narkissos'u cezalandırmaya karar verirler. Gene günlerden bir gün, av peşindeki Narkissos susamış ve bitkin bir şekilde bir nehir kenarına gelmiştir. Buradan su içmek için eğildiğinde, suda yansıyan kendi yüzü ve vücudunun güzelliğini görür. O da daha önce fark edemediği bu güzellik karşısında âdeta büyülenir. Yerinden kalkamaz, kendine âşık olmuştur. O ana dek kimseyi sevmediği kadar sevmiştir kendi görüntüsünü. O şekilde orada ne su içebilir ne de yemek yiyebilir, tıpkı Ekho gibi Narkissos da günden güne erimeye başlar ve orada sadece kendini seyrederek ömrünü tüketir. Öldükten sonra da vücudu nergis çiçeklerine dönüşür…

Nergis çiçeğine adını veren Narkissos'un hikâyesi, hemen her çağda şairlere ilham olmuştur. Onu en güzel anlatanlar arasında da Latin şair Ovidius gelir. Nehir kenarındaki bu sahne, onun ustaca anlatımıyla şöyledir:

"Berrak bir pınar vardı, dalgalarında
gümüşler oynaşır.
Ona ulaşan ne bir çoban, ne otlayan bir
keçi, ne bir sürü,

ne vahşi bir hayvan, ne ağaçtan düşen
bir dal;
tek bir kuş bile yoktu onun sükûnunu
bozan.
Çevresinde en yakın suyla beslenir
bir çayır
ve oranın güneş ışığıyla ısınmasına engel
olan orman.
Pınar ve yerin güzelliği çeker onu
kendine,
uzanır Narkissos, av yorgunluğu ve sıcağın
verdiği ağırlıkla yere.
Gidermek isterken susuzluğunu, artıyordu
bir yandan susuzluğu;
içtikçe suya vuran güzelliğine hayran,
seviyordu tensiz bir hayali, vücut
sanıyordu sulardakini.
Donakaldı Paros mermerinden bir heykele
benzeyen o aynı yüzle
kımıldamaksızın, bakıyordu kendine kendi
şaşkın şaşkın…
Bilmeden kendini arzuluyor, severken onu
kendini seviyor,
isterken kendini istiyordu, içini yakan ateşi
tutuşturan da kendisiydi.
Kaç kere faydasız öpücükler sundu, aldatan
pınara…
Ellerini kaç kere daldırdı, boşa kavuştu
kolları sularda.

Neyi gördüğünü bilmiyor fakat yanıyordu
onunla,
gözleri aldatan hayal, onu coşturuyordu.

(…)

'Anlıyorum, o benim, aldatmıyor beni artık
hayalim.
Tutuşturan da ben, yanan da.
Kendime olan sevgimle yanıyorum.
Ne yapayım? İsteneyim mi? İsteyeyim mi?
İstenecek ne kaldı artık?
Beni yoksul ediyor varlığım;
arzuladığım benimle.
Ayrılabilsem vücudumdan; garip bir
dilek seven için ama
sevdiğim uzak olsa keşke. Kemirsin artık
gücümü acı
ve geldi son günleri ömrümün,
göçüyorum hayatımın baharında.
Ölüm gelmeyecek bana ağır, dinecekse
acılarım.
Sevdiğim daha ömürlü olsun dilerim.
Ve şimdi can verelim ikimiz bir solukta.'

(…)

Şunlar oldu son sözleri, gözlerini
ayırmadan sulara bakan Narkissos'un:
'Ey boş yere sevdiğim çocuk!' yer tekrar
iletti dediklerini.
'Elveda.' deyince o, bağırdı Ekho: 'Elveda!'
Yorgun başını dayadı sık çayırlığa,

ölüm kapadı efendilerinin güzelliğine
hayran gözlerini.
Hâlâ bakıyordu kendine, yer altına
göçtükten sonra bile;
bakıyordu Styks sularına. Dövündüler
bacıları Naiaslar
kesik saçlarını yanı başına koydular;
dövündüler Dryaslar,
Ekho da katıldı onlara. Tam sedyeyi, odun
yığınını, titreyen meşaleleri
hazırladılar, vücut yoktu hiçbir yerde,
yerinde, sarı göbeğini
beyaz yaprakların kucakladığı bir çiçek buldular."
(Çev. Can Yücel)

Mitolojik efsanelerin bir yansıması olarak, "Narkissizm" tabiri, Nacke tarafından psikiyatri nomenklatürüne girmiştir. Bir taraftan "kendine saygı" gibi çok olumlu bir kavramın temelinde bulunduğu gibi, diğer taraftan da "âşık olan ile olunanın tek bir kişide toplanması" şeklinde tarif edebileceğimiz, "kişinin kendine âşık olması" durumudur.[8]

Narsistik kişilik bozukluğu olan kişiler, başkalarının düşünce ya da isteklerine gereken ilgiyi gösteremeyen kişilerdir. Plan ve hedeflerine ulaşamadıklarında, gereken ilgiyi göremediklerinde aynı Narkissos gibi erirler, çökerler. Başkalarının hakkına saygı göstermeden ve gerçeklerle bağdaşmasa bile daima kendilerini haklı göstererek ve o hedefi, gerekli emeği vermeden bile hak etmiş sayarak en önde, en gözde ve tek olmak isterler. Kendilerini başkalarının

yerine koyamaz ve başkalarını anlayamazlar. Sanki her şey sadece kendileri için vardır ve ne olursa olsun her şeyin kendi amaçlarına hizmet etmesi gerekir. Başkalarının fikir ve hareketleri kendi amaçlarına hizmet ediyorsa vardır, aksi hâlde bu fikir ve hareketler, onlar için, tahammül edilemez düşüncelerdir. Gerçekle bağdaşmayan, başkalarının zararına olup sadece kendi çıkarlarına uygun, kendi plan ve hedeflerine hitap eden maddi ve manevi kazanç sağlayabilecek plan ve hedeflerine ulaşamadıklarında öfkelerine hâkim olamaz, saldırganlaşır, çöker, hatta ağır psikosomatik tablolar oluştururlar.

Pygmalion ile Galateia

Pygmalion ile Galateia'nın hikâyesi, insanın kendine ve kendi eserine aşkını anlatan ve aşkın, taşı canlandıracak kadar yüce olduğunu gösteren bir mitostur.

Bir zamanlar Kıbrıs adasında, Pygmalion adında bir heykeltıraş yaşardı. Bu adam, mesleğine âşıktı. Hayattaki tek zevki, yaptığı bu cansız, dilsiz heykelleri ile ilgilenmekti. İnsanlardan uzakta tek başına yaşamayı seçmişti, insanların arasına karışmaz, onlarla konuşmaz, dertleşmezdi. Heykellerinden başka kimseye önem vermez sabahtan akşama kadar onlarla vakit geçirir, yeni heykeller yapar, dertlerini tasalarını onlara anlatırdı.

Bir gün, içten gelen bir dürtü ile mi yoksa tanrıların isteği üzere midir bilinmez, kusursuz bir kadın heykeli yapmaya

girişir. Fil dişinden yaptığı bu heykel o kadar güzel o kadar etkileyici oldu ki Pygmalion, kendi yaptığı heykele âşık oldu. Onu bütün kalbiyle sevdi ancak heykel cansız olduğu için, bu garip heykeltıraşın sevgisine karşılık veremiyordu.

Pygmalion, bu güzel heykeli sevip okşarken, Aphrodite bu zavallı adama acıdı ve cansız, fil dişinden yapılmış heykele can verdi. Pygmalion, heykelin canlanıp kendisine karşılık verdiğini görünce hayrete düştü. Bir mucize olmuş, âşık olduğu heykel canlanmıştı.

O günden sonra Pygmalion, sevdiği kadınla çok mutlu bir hayat sürdü. Üstelik artık insanlardan da kaçmıyor onların arasına katılıyordu.

Bu mitolojik efsanenin, antik yazarlardan Ovidius tarafından anlatılan diğer bir yorumu ise şöyledir:

Kyproslu bir heykeltıraş olan Pygmalion, kadınlardan nefret ederdi. Ant içmişti; ömrü boyunca evlenmeyecekti. Sanatı yetiyordu kendisine. Günlerden birinde, bir kadın heykeli yapmaya karar verdi. Artık bilinçaltının itmesiyle mi verdi bu kararı, yoksa insanlara kusursuz bir kadının nasıl olması gerektiğini mi göstermek istedi, orası bilinmiyor. Uğraştı, didindi, o zamana kadar yapılmış en güzel kadın heykelini yaptı. Yaptığıyla yetinmedi, defalarca düzeltti heykelini, usta parmaklarıyla yeniden biçimlendirdi. Sonunda da o fil dişi parçasına tutuluverdi. Hani insan da o heykeli ilk görüşte canlı bir kadın sanırdı. Hem öyle bir kadın ki güzellikte eşi benzeri yok… "Galateia" adını verir ona.

Bir süre, çocuklar oyuncaklarıyla nasıl oynarsa, Pygmalion da heykeliyle öyle oynadı. Ona çeşit çeşit

elbiseler giydirdi, küçük kuşlar, pırıl pırıl çiçekler armağan etti. Gece olunca yatağına yatırdı onu, öptü kokladı. Düşlerinde hep onun canlandığını gördü. Ama sonunda cansız bir şeyi sevdiğini, o acı gerçeği anlayıverdi.

Aşk Tanrıçası bütün bunları görüyor, bu yepyeni aşk çeşidiyle yakından ilgileniyordu. Mutsuz delikanlıya yardım etmeye karar verdi.

Venüs Bayramı gelmişti. Halk, Aşk Tanrıçası için kurbanlar kesiyor, her yerde şenlikler yapılıyor, şölenler veriliyor, sevgililer Venüs'e yakarıyorlardı. Pygmalion da Aşk Tanrıçası'nın tapınağına giderek yakardı ona; karşısına, yaptığı heykele benzeyen bir kız çıkarmasını diledi. Sonra evine dönüp, fil dişi sevgilisinin karşısına geçti. Uzun uzun baktı heykele, eğilip o cansız dudaklarından öptü. Ansızın irkilerek geri çekildi Pygmalion. Öptüğü dudaklar, her zamanki gibi soğuk değildi, ılıktı. Bir daha öptü; o ılık dudakların gittikçe ısındığını, yumuşadığını hissetti. Büyük bir sevinçle sarıldı heykele; Venüs, bu büyük aşkı karşılıksız bırakmamış, sevgilisini canlandırmıştı.[9]

Paris ve Helena

Helena;

Tarihte, pantolonu ilk giyen kadındır. (Paris'in pantolonunu giymiştir.)

Altın sarısı saçlara, zümrüt yeşili gözlere sahip olduğu söylenmektedir. Ayrıca Freud'un "Elektra Kompleksi" adını verdiği psikolojik duruma adını veren Elektra'nın (tek) teyzesidir.

Aslen Spartalı olmasına rağmen o hep Truvalı Helena olarak anılmak istemiştir. Ve bugün, Truvalı Helena olarak bilinir.

Paris'ten dokuz yaş büyüktür. Sadece bir tane kız çocuğu, Hermione vardır.

Truvalı Helena, Yunan mitolojisine göre, Truva Savaşı'na neden olan, dünyanın en güzel kadınıdır. Çeşitli efsanelere göre de Zeus'un, fâni bir kadından olan tek kızıdır. Sparta Kraliçesi Leda ile tanrı Zeus'un kaçamağından doğan bir kızdır. Ve Truva'dan kaçabilmeyi de Zeus ve Aphrodite'ye borçlu olduğu söylenir. İlyada'nın ve çevrim şiirlerinin başlıca kahramanlarından biridir…

Kral Thestius'un kızı olan Leda, Tindareus adında genç bir kralla evlendirildi ama evliliği boyunca gözü hep dışarıda oldu ve hiç rahat durmadı. Bu arada, Büyük Tanrı Zeus'un gözü, Leda'ya takıldı ve çapkın Kraliçe'ye kuğu şeklinde göründü. Kraliçe, kuğuyu bağrına bastı ve hamile kaldı. Ama normal bir doğum yapmak yerine yumurtlamayı tercih etti, iki yumurta doğurdu ve her bir yumurtadan iki çocuk çıktı. Yumurtaların ilkinde; kocası Tindareus'tan olan çocukları; diğerinde ise Zeus ile münasebetinin meyveleri vardı: Sonradan Sparta'ya kraliçe olan Helena ve savaşçı Polideuces.

Helena, "yarı tanrı" özelliklere sahipti ama insani vasıfları, tanrısal kimliğinden daha ağır basmaktaydı. İlk gençlik yıllarından itibaren "dünyanın en güzel dişisi" diye bilinirdi ve bu güzelliği yüzünden, daha çocuk yaşındayken bir yere kapatıldı ve olgun yaşa ulaşması beklendi. Uzun yıllar hapis hayatı yaşadıktan sonra annesine teslim edildi. Yunanistan'da hemen herkes, artık dünyanın en güzel kadını kabul edilen Helena'ya eş arama derdine düşmüştü. Talipler arasında bulunan Sparta Kralı Menelaos üzerinde karar kılındı. Helena, anlı şanlı bir düğünle Sparta'ya gelin edildi ve birkaç sene sonra Hermione adını verdikleri bir kızı oldu.

Paris ise, aslında Truva Kralı Priamos'un oğluymuş. Ancak Truva kraliçesi, bir gece rüyasında ateş doğurduğunu ve bu ateşin tüm Truva kentini yakıp yıktığını görmüş. Bunun üzerine bu rüya sonrasında kraliçenin doğurduğu bebek, İda Dağı'na (Kaz Dağı) bırakılmış. Burada bir süre, kendisini bulan bir ayı tarafından emzirilmiş. Çoban olarak büyüyen Paris, Aphrodite'yi en güzel kadın olarak seçmiş. Bunun üzerine Aphrodite de Paris'i, bir başka güzel, Helena'ya yöneltmiş.

Paris, Helena'yı tanımazken ve şimdiye dek hiç görmemişken onu aramaya başlamış. Bugünkü Çanakkale'den yola çıkarak, Yunanistan'da bulunan Spartalıların sitesine doğru gitmiş. Paris, Spartalıların sarayında Helena ile ilk karşılaşmasında, onun güzelliği karşısında âdeta büyülenmiş. Nereden geldiğini, Aphrodite'nin kendisine teşekkür kabilinden Helena'dan bahsedip, onların kalplerini birleştirdiğini söylediğini anlatmış. Bu durumda, kendisinin de bu amaçla buraya gelerek, isterse onu da götürebileceğini söylemiş. Helena da Aşk Tanrıçası'nın dediği ve istediğini yapacağını söylemiş. İki âşık, Yunanistan'dan kaçıp Anadolu topraklarına girmişler.

Sparta şehrinin kralı Menelaos ve onun kardeşi Agamemnon da bunun öcünü almak için Truvalılara savaş açmış. Çok büyük bir donanma ve Agamemnon'un komutasında ilerleyen Spartalılar, Truva'ya çıkarma harekâtına başlamış. Savaşın ilk yılında Spartalılar, Anadolu şehirlerini yakıp yıkarak talan etmişler. Tapınaklarda rahibe olanlar bile köle hâline getirilmiş. Anadolu'nun ve Truvalıların koruyucusu tanrısı Apollon imiş. Kendisine ait tapınaklardaki rahibelere yapılan bu çirkin

davranışa çok öfkelenerek, Spartalılar üzerinde tüm hiddetini göstermiş. Bu savaş aslında, Anadolu'nun Yunanistan ile olan ilk savaşıydı. Bu savaşa Anadolu'daki pek çok halk, savaşçı yollamıştı.

Tüm Lidya kentleri (Ege bölgemizdeki antik şehirlerden başlayarak, Akdeniz bölgemizin antik şehirlerini de kapsayan bir alandaki kentlerden) gelenler yanında, Karadeniz bölgemizde Samsun civarlarında yaşayan kadınların hâkim olduğu bir kavim olan Amazonlara dek tüm Anadolu halkları, bu hücuma karşı tek yürek olarak savaşmaktaymış. Onların da savaşta gösterdikleri üstün başarılara rağmen karşılarındaki kuvvetleri durduramamaları, diğer Anadolu kavimlerini de hayal kırıklığına düşürmüştü. Bu arada hiç beklenmeyen bir dost eli, Anadolu kuvvetlerinin yardımına yetişti: Habeş krallığı.

Habeş Kralı Memnon ve askerleri, Truvalıların yanında savaşmışlar. Ancak Spartalıların kahramanlarından Akhilleus, Habeş Kralı'nı öldürünce, Habeş ordusu dağılmış. Daha sonra bu Spartalı büyük asker de topuğundan aldığı bir darbe ile kan kaybından ölmüş. Bu ölümü, Paris'in ölümü izlemiş. Her iki tarafın orduları ve halkı çok acı çekmiş.

Bu sırada Spartalılar, hile ile Truva'ya sahip olmaya karar vermişler. Dev bir tahta at yaparak, içine askerler koyup, onları orada bırakarak sanki geri çekiliyor izlenimi verip, gemilere geri dönmüşler... Plan aynen işlemiş. Bu atın, tanrılardan gönderilen bir hediye olduğu söylenmiş. Her ne kadar Truvalı din adamı Laokoon, buna inanılmaması gerektiğini söylemişse de gerekli desteği bulamamış. Gecenin ilerleyen saatlerinde Truvalılar zaferi kutlarken,

Spartalı askerler tahta attan inerek, Truvalıları kılıçtan geçirmişler. Truva şehri yakılmış ve küllerle kaplanmış. Bu arada tapınaklarda Truvalı kadınlara yapılan tecavüzler, Spartalıların koruyucu tanrısı olan Athena'yı bile çok kızdırmış ve dönüş yolunda müthiş bir fırtına, bazı gemileri batırmış.

Paris'in ölümünden sonra Helena, onun kardeşi Deiphobos ile evlendirildi (Priam tarafından) ve Truva yağma edilirken onu, kızgın Yunanlıların eline bıraktı. Menelaos, Helena'yı tekrar aldı, Sparta'ya getirdi. Helena dul kalınca, Menelaus'un evlilik dışı çocukları Megapenthes ve Nikostratos tarafından kovuldu, Rodos'a sığınmak zorunda kaldı. Orada Kral Tlepolemos'un karısı Argoslu Polykso, Helena'yı öldürttü. Başka bir inanışa göre Zeus (Helena'nın gerçek babası), ölen Helena'yı tanrıların katına çıkardı ve onu yıldız yaptı. Bazı efsanelere göre de Mutlular Adası'nda Menelaos ile sonsuza kadar yaşayacaklardı.

Helena'ya, birçok ülkede tapıldı. Ağzından çıkan son kelimelerin "*Paris, Baba*" (Baba olarak Zeus) olduğu rivayet edilir. Helena, Yunanlar için bir güzellik örneğiydi.

Kybele-Agdistis-Attis

"Hızlı teknesini derin deniz üstünde sürüp Attis,
Frigya korusuna apansızın ayak bastı sabırsızca.
Aldı kar beyaz ellerine çarçabuk defini, senin defini, Kibele, ey Kibele Ana
Ve dedi yoldaşları için: Haydi, gidin Galalar, Kibele'nin yüksek korularına,
İzleyin Frigya'daki evini, Frigya'daki korularını Tanrıça'nın,
Ziller çalar orada, defler yankılanır,
Orada dolanır durur tanrıçanın gezgin alayı,
Bir an önce oraya gitmek yakışır bize hızlı danslarla."

İki bin yıl önce yaşamış Romalı lirik şair Catallus'un kaleme aldığı bu dizeler, Antik Çağ'ın en ünlü söylencelerinden birini aktarır.

Tarih öncesinin en gerilerinden, tek tanrılı dinlerin yerleştiği dönemlere kadar uzanan ve Akdeniz yöresini kapladıktan sonra, bir yandan kuzey ülkelerine, öte yandan Asya'nın içlerine dek yayılan birçok ulus, uygarlık ve kültürlerde değişik adlarla anılıp, hep aynı prototipe indirgenilebilen Ana Tanrıça dininin kaynağı, aslen Anadolu'dur.

Ana Tanrıça doğayı; bütün canlılığı ve verimliliğiyle simgeleyen evrensel bir nitelik taşımaktadır. Toprak ve bereketin kaynağında olmaktan başka, her türlü uygarlığın da etkeni olarak daha sonraki dönemlerde, Efes Artemis'inde görülen kuleli taçları başında taşımakla bir de "meter turrita" ya da "turrigera" olur. Romalıların "Magna Mater" (Büyük Ana) diye andıkları Tanrıça, analık vasfını da yalnız insan alanında değil, doğal ve evrensel bir ilke olarak canlandırır. Aslında bir tek efsanesi vardır; o da Tanrıça, Attis adlı bir delikanlıya tutulmuştur.(10)

Geçmişten günümüze, yazın ve sanatta en çok işlenen söylencelerden biri olan bu mit, evrensel bir temaya hizmet eder: Bolluk ve bereket… Attis, bitkinin sonbaharda ölümü, baharda dirilişidir. Bu sonsuz döngü, tarih öncesi ve tarihsel çağların vazgeçilemez simgesi Ana Tanrıça'nın ediminde yaratılır. Doğurganlığın, yaşamı korumanın ve onu sürdürebilir kılmanın becerisinde kadına gönderme yapılan nitelikler ve öykülerde o, doğanın gücünü ve bolluğunu yine doğaya ve onun içinde evrilen insana sunar. Bitkilerin egemenidir. Tahıl, onun erkiyle çoğalır. Meyve ağaçları onun istemiyle çiçeklenir. Yabanıl ve evcil hayvanların, ocağın, evin koruyucusu; dağların, yalçın kayalıkların, ormanların ecesi ve tüm tanrıların annesidir.

Tanrıça Kybele ve Tanrı Attis'in doğuş mitosu hakkındaki en detaylı bilgiyi, Diodoros (MS. 1. yüzyıl), Pausanias (MS. 2. yüzyıl sonu), Arnobius (MS. 4. yüzyıl) vasıtasıyla öğrenebiliyoruz.

Diodoros'un anlatımında; Kybele doğar doğmaz annesi tarafından terk edilir, mucizevi bir şekilde hayatta kalır. Bebeğin babası Lidya Kralı Maion ve annesi, Dindymene'dir. Doğduğu zaman babasının Kybelon Dağı'nda bıraktığı bu çocuk, vahşi hayvanlar tarafından beslenmiş ve Kybele adını almıştır.

Arnobius'un anlatımında; Magna Mater (Kybele), Frigya'daki Agdos Dağı'nın altında yatmış uyurken, Zeus (Jüpiter) onun ırzına geçmek ister. Tanrı, amacına ulaşamaz, menisini dışarı akıtmak zorunda kalır. Gebe kalan dağ, Agdistis adında, hem dişi hem de erkek organlarına ve her iki cinsin cinsel dürtülerine sahip olan vahşi ve azgın bir yaratık doğurur. Agdistis'in çift cinsiyetli oluşu ve bundan kaynaklanan şehvet düşkünlüğü, tanrılar için bir tehdit oluşturduğundan, tanrılar onun erkeklik organını keserler. Bunlar toprağa düşer ve toprakta bir badem ağacı türer. Daha sonra Sangarios'un (Frigya'da büyük bir ırmak) kızı, ağaçtan badem toplar ve hemen hamile kalıp, çok güzel bir çocuk olan Attis'i doğurur ve dağa bırakır. Büyüyüp yakışıklı bir delikanlı olan Attis'e, salt kadın olan Agdistis âşık olur. Attis ondan kaçar ve Pessinus'a gider, orada kralın kızı ile evlenmeye kalkar. Tam düğün gecesi Agdistis gelir ve Attis'i çıldırtır. Erkekliğini keser atar ve Attis ölür. Agdistis, tanrılara yalvarır ve sevgilisinin bedeninin bozulmamasını sağlar.

Pausanias ise, Agdistis ve Attis'in doğuşunu şöyle anlatmıştır:

Zeus bir gece bir rüya görür ve bunun etkisi ile tohumunu toprağa döker. Bunun sonucunda Agdistis adında bir hermaphrodite dünyaya gelir. Yaptığı azgınlıklar ile tanrıları sinirlendiren Agdistis'i durdurmak için tanrı Dionysos görevlendirilir. Dionysos, Agdistis'in her gün serinlemek için gittiği suya şarap karıştırarak onu sarhoş etmeyi başarır ve sonra da erkeklik organını bir çam ağacına bağlar. Agdistis ayılıp kendine gelince birden zıplar ve böylece kendi kendini hadım etmiş olur. Agdistis'in kesilen organından akan kanlardan bir badem ağacı ve meyveler oluşur. Irmak tanrısı Sangarios'un kızı, bu badem ağacından bir meyve alıp koynuna koyar ve hamile kalır. Kızın babası bu durumu öğrendikten sonra kızını ölüme terk eder ama tanrılar kıza yardım ederler ve onu beslerler. Kız, Attis'i doğurur. Babası Sangarios, çocuğun doğduğunu duyduğunda bebek Attis'i sokağa atar. Tanrıça, Attis'i alır ve onun himayesi altında bir keçi ve çobanlar tarafından yetiştirilip keçi sütü ile beslenir.

Agdistis ve Kybele, ikisi birden âşık olmuşlar delikanlıya ama Midas onu, kızına almak istemiş. Agdistis, Attis'i çıldırtmış. Delikanlı, bir çam ağacı dibinde erkekliğini keserek can vermiş. Kybele onu gömmüş, akan kanından biten menekşeler, çepeçevre sarmış ağacı. Agdistis, Zeus'a yalvarmış, Attis'in bedeni hiç bozulmasın diye. Dileği kabul olmuş, Attis'in saçları büyümeye ve küçük parmağı oynamaya devam edecekmiş. Sonra Agdistis, sevgilisinin ölüsünü almış ve Pessinus'a götürüp orada gömmüş, anısına bir bayram ve rahipler heyeti kurmuş.

Kybele-Attis doğuş mitosunda, olayların geçtiği yerler, Anadolu'dadır. Mitosta adı geçen Irmak Tanrısı Sangarios, Frigya bölgesinden geçen bir ırmağın adıdır. Olaylar, Agdistis-Attis-Sangarios üzerinde yoğunlaşmaktadır. Agdistis'in ve Attis'in doğuş mitosunun kökleri, Tunç Çağı'nda (MÖ. 3. yüzyıl), özellikle Hitit destan geleneğinde yatar. Hititler'e ait Ullikummi şarkısı, Kumarbi söylencesi ve Yunan mitolojisinde Thegonia (Tanrıların Doğuşu) mitosu ile benzer yönler sergilemektedir. Bu mitosların benzer bölümlerini şöyle sıralayabiliriz: Kumarbi efsanesinde, Hitit tanrısı Alulu dokuz yıl boyunca gökyüzünde kalır. Ancak Anu, Alulu'ya savaş açar; onu yener, Tahta, Anu oturur. Bu arada Alulu'nun oğlu olan Kumarbi de dokuz yıl boyunca gökyüzünde hâkim olan ve krallığı zorla ele geçiren Anu'yu tahttan uzaklaştırır. Anu, gökyüzüne kaçmaya çalışsa da Kumarbi onu yakalar ve üreme organını ısırır. Anu, Kumarbi'nin içine dökülen üreme organından yeni bir hayatın doğması için onu önce Fırtına Tanrısı'na sonra Aranzah (Tigris-Dicle) nehrine ve Tanrı Tasmisu'ya gebe bırakır.

Hititler'e ait başka bir efsane olan Ullikummi Şarkısı'nda da Attis'in doğuş mitosu ile paralel bir anlatım vardır. Ullikummi Şarkısı'nda, Phryg geleneğinde görülen bir öge bulunur. Bu şiirde, Kumarbi, Fırtına Tanrısı'nı devirmek istemektedir. Fırtına Tanrısı; Kumarbi'nin, Anu'nun cinsel organını yutması sonucunda doğan tanrılardan biridir. Kumarbi, amacına ulaşmak için, Ullikummi'yi yaratır.

Her iki örnekte de tanrının gücünün toplandığı cinsel organlardan amaç, bu organların çıkarılması yoluyla bu

gücün yok edilmesidir. Buna karşın, iki örnekte de tanrının gücü yok edilmemiş, bir sonraki nesle aktarılmıştır.

Agdistis ve Attis'in doğuş mitosunda görülen Agdistis'in hadım edilmesi olayı, Yunan mitolojinde Hesiodos'un "Theogonia" (Tanrılar'ın Doğuşu) adlı eserinde, Kronos ile Uranos arasında geçen mitosta da görülebilmektedir. Mitosla ilgili kısım şöyledir:

Kronos ile annesi Gaia anlaşır. Gaia, Kronos'u saklar ve onu pusuya yatırır, eline tırpan verir. Kronos ile annesi, Uranos'u ortadan kaldırma planları kurarlar. Uranos, geceyle birlikte yeryüzüne iner. Ama pusuda bekleyen Kronos, babası Uranos'un cinsel organını tırpanla keser ve onları fırlatır. Atılan organdan çıkan kanlarla Toprak Ana hamile kalır; Erinysleri, öç tanrılarını, parlak zırhlı, uzun kargılı devleri, orman perilerini doğurur. Atılan hayalar denize düşmüştür. Hayalardan çıkan ak köpüklerden (spermlerle), tanrıların en güzeli Aphrodite dünyaya gelir. Agdistis'in kesilen erkeklik organından çıkan tohumlar ile güzel bir bebek olan Attis doğar; "Theogonia" (Tanrılar'ın Doğuşu) efsanesinde de Uranos'un tohumlarından dünyalar güzeli Aphrodite doğmuştur. Attis'in doğuşu ile Aphrodite'in doğuşu birbirine benzemektedir. Ayrıca güçlü bir kral olan Uranos'un ortadan kaldırılmak istenmesi ile tanrıların Agdistis'i ortadan kaldırmak istemeleri de benzer yönlerdir.

Kybele ile ilgili üçüncü anlatıma göre ise; Tanrıça, Attis adlı bir delikanlıya tutkundur, onu Pessinus kralının kızı ile evlenmek üzere iken bulur. Düğün yerinde birden karşısına dikilerek çıldırtır ve kendi kendisini hadım etmesini

sağlar. Attis'in akan kanından bitkiler fışkırır ve bir çam ağacına dönüşür kendisi.

Bu efsane ile ilgili törenlerden günümüze hâlâ bazı esintiler kalmıştır. Bunlardan en önemlileri, batı uygarlığında gelenek hâline gelmiş olan yılbaşı ağacının süslenmesidir. Anadolu için de buna benzer bir durum söz konusudur. Hangi köşesine gidersek gidelim, Anadolu'nun mutlaka dede, yatır veya eren olarak adlandırılan mezar şeklinde bir kayalar kitlesinin başında bir ağaç var ise, bunun üzerinin çaputlar ile dolu olduğunu görebilirsiniz. Bu tür yerlerin en ünlüsü ise İstanbul'daki Telli Baba olarak anılan yerdir ve burada da gelinlik çağına gelen kızlar ya da bu vasıta ile evlendiğine inanan kızların adak olarak sundukları gelin telleri, ağaç üzerine ve mezar üzerine serpilmekte ve asılmaktadır.

Friglerden yayılan Kybele kültü, daha sonraki çağlarda da aynı geleneği sürdürür. Anadolu'dan, Yunanistan ve İtalya'ya değin "meter" ya da "mater" olarak pek çok dağın ana tanrıçası olur. Ama en ünlü tapınım yeri, Eskişehir'in Sivrihisar ilçesindeki Frig kenti Pessinus, tanrıçayı yüzyıllar boyunca yaşatan bir kült merkezi olarak belirir tarihte. Rahiplerin ya da rahip kralların yönettiği bu kutsal kentte, Kybele için yapılan görkemli tapınak, aynı zamanda Ana Tanrıça'nın kapısıdır. Öyle ki Kybele, antik kaynaklarda yazılanlara göre, Roma'ya buradan taşınmıştır. Hem de tantanalı bir biçimde. Kâhinlere göre, Kartaca'yla savaşan ülkenin yazgısını, Anadolulu bir tanrıça çizecektir. Beş senato üyesi, Pessinus'a gelerek, Kybele'yi simgelediğine inanılan "gökten düşme" siyah taşı alır. Roma Platinus Tepesi'ndeki

tapınağa yerleştirilen bu taş, Roma'nın Manga Mater'ini yani büyük annesini temsil edecektir bundan böyle.

Yalnızca Kybele'nin taşı taşınmaz Roma'ya, onunla birlikte törenleri de aktarılır. Coşkun müzik ve danslar eşliğinde yapılan bu bayramlarda, hadım rahipler ve onların bağlıları kırlarda dolaşarak Tanrıça'yla bütünleşmeye çalışır. Ve elbette Attis, bu şenliklerde yerini alır. Kaynaklarda anlatılan bu törensel gösteriş/ritüel, ilkbaharda, 21 Mart'ta, Attis'in ölümüne yakılan ağıtlarla başlar. 25 Mart'ta, onun dirilişini simgeleyen sevinç kutlamalarıyla sürer. Doğanın canlanmasını sahneleyen törenler, Attis ve Kybele'nin kutsal evliliğinin ve eşyalarının ırmakta arınmasıyla sona erer.

Çoğu kaya kabartmaları ve küçük yontularda, aslanla birlikte betimlenen Kibele, aynı zamanda Çatalhöyük'ün dokuz bin yıl öncesine ilişkin bir ana tanrıça figürüne de gönderme yapar. Çatalhöyük'ten Kibele'ye ve ötesine, karakterlerin adı ne olursa olsun, ana tanrıça betimlemesinin varoluş, üretkenlik ve süreklilik isteğini simgelediği görülür hep:

Yazılı zamanların Sümer'inde, milattan önce üç binlerde o, yüce ve sonsuz tacın sahibi, çobanlığın, sanatın, zanaatkârlığın, dilin, erdemin, türenin, bilgeliğin, coşkunluğun ve ilişkinin gönderme yapıldığı "İnanna";

Babil'de, toprağın, toprak ürünlerinin, denizin, yer altının ve hatta göğün ecesi, dirimle ölümü elinde tutan, doğa güçlerini yöneten "İştar";

Fenike ve Suriye'de "Astarte" ya da "Aşterot";

Mısır'da "İsis";

Hitit'te "Hepat";

Yunanistan'da "Artemis", "Demeter" ya da "Aphrodite";

Roma'da ise "Venüs" olur.

Ve ne ilginçtir ki hemen tümünün de tıpkı Attis gibi kışın ölen ama ilkbaharda yer altından bitki ve bereketle yeniden yeryüzüne dönen sevgilileri, eşleri ya da kızları vardır. İnanna ve İştar, Dumuzi ve Tammuz, İsis ve Osiris, Demeter ve Persefone gibi…

Kısaca özetlersek; aşk ve cinsellik ayrılmaz bir bütün olmakla birlikte çoğu zaman bunlar ayrı tutulmuş ve manevi aşk daha yüceltilmiştir. Yaşanan her olay, hissedilen her duygu, yaratılan her şeyin nedeni gibi gösterilir ki yaratılışın kökeninde aşk vardır, diyebiliriz.

Hermaphroditos ile Salmakis

Hermes'le Aphrodite'in oğludur Hermaphroditos. Babasının ve annesinin adlarının birleşiminden almıştır bu ismi. Salmakis ise, Bodrum'da bugün Bardakçı adıyla bilinen yerde, gökten düşme, cennet parçası gibi, küçük ve berrak bir gölde yaşayan su perisi imiş. Salmakis, Tanrıça Artemis'in emrinde olmadığından avcılık etmez, bu yüzden de elinde ok ve yay taşımazmış…

Bütün işi gücü, gölde çırılçıplak yıkanmaktı Salmakis'in. O muhteşem gölün yemyeşil sularında yıkandıktan sonra, uzun saçlarını, göl kıyısındaki mersin ağaçlarından yaptığı taraklarla tarar ve ayna olarak da yine göle bakardı. Her baktığında da kendi güzelliğine şaşar kalırdı. Türküler söyleyerek çiçek toplar, o çiçekleri saçlarına, boynuna takardı.

Salmakis yine bir gün göl kenarında çiçek toplarken, genç bir delikanlıya rastlar. Bu delikanlı, on beş yaşına gelince yerinde duramayıp, yeryüzünü gezmeye çıkan Hermaphroditos'dan başkası değildi. Delikanlıyı gören Salmakis'in âdeta gönlü titrer. Tanrılara, onu büyüleyebilmek için yalvarırken, saçını başını düzelterek, gölde gördüğü ve emin olduğu güzelliğini ona da göstermek ister ve yanına varır.

"Sen bir tanrı mısın değil misin? Tanrıysan eğer, sevgi tanrısı Eros olmalısın… Ne mutlu seni doğuran anaya, seni emziren sütnineye… Hepsi mutludur ama gelin olarak sana varacak kız, onlardan binlerce kere daha mutlu… Nice zevkler tadacaktır kim bilir o! Bugüne kadar evlenmediysen, gel birbirimize varalım. Yok, bir gelinin varsa yine de sevişelim şuracıkta, duyacağımız zevk, hırsızlama bir zevk olsun." der.

Oysa Hermaphroditos, çocukluk çağından yeni çıkmıştır. Çekingendir ve sıkılgandır. O güne kadar da böyle şeyler hiç aklına bile gelmemiştir. Utanır, yüzü kızarır ve "Git şuradan!" diyerek iter peri kızını. İçi acıyla burkulan Salmakis, bir çalının arkasına gizlenir. Yalnız kalan genç, suya girer çırılçıplak. Âdeta, suda yüzen bir fil dişi heykel gibi olan vücudu, peri kızının içindeki arzunun daha da ateşlenmesine sebep olur. *"Artık benimsin!"* diye bir çığlık atarak, çıplak bedeniyle o da göle atlar. Elleri, kolları, bacaklarıyla Hermaphroditos'u, acıtırcasına sarar, kavrar; dudaklarını dudaklarına kenetler ve döne döne suyun dibine çeker.

Delikanlı kurtulmak için çırpınırken peri kızı, tanrılara seslenir: *"Size yalvarırım, ikimizi birbirimize kavuşturun!"*

Salmakis'in dileğini yerine getiren tanrılar, ikisinin bedenini tek bir bedende birleştirirler. Öyle ki o beden artık ne erkek ne de dişidir. Hem erkek hem de dişi olmuştur. Batıdaki "hünsa" anlamına gelen "hermafrodit" sözü, işte bu aşk efsanesinden gelir.

Aieneias ile Dido

Aieneias, Troya kraliyet ailesinden Ankhises ve Tanrıça Aphrodite'nin (Venüs) oğludur. Troya Savaşı'nda Hektor'dan sonra en büyük kahraman odur. Hatta zaman zaman Priamos'un oğlu, büyük Troyalı kahraman Hektor'a bile öğüt verir. Aieneias'ın görevi Troya'dan ayrılıp, yeni bir yurt kurmak; böylece Troya soyunu, yeni kuracağı topraklarda yüzyıllar boyu devam ettirmektir.

Aineias, Homeros'un İlyada Destanı'nda önemli bir rol oynamak ile kalmamış, klasik Latin şairlerin en büyüğü olan Vergilius'a da esin kaynağı olmuştur. Aieneias Destanı, Troyalı yiğidin Troya yangınından sonra Anadolu'dan göçmesi ve İtalya'ya yerleşerek, Roma şehrine temel olacak yeni bir yurt kurmasını anlatır.

Ankhises ile Priamos ve Hektor ile Aineias aynı kuşaktan amca oğullarıdır. Ama Aineias'ın, Priamos oğullarından üstünlüğü, bir tanrıça oğlu olmasından gelir.

Babası gibi Aineias da çocukluğunu ve gençliğini İda Dağı'nın eteklerinde yaşamıştır. Akhalar'ın en güçlü savaşçıları ile karşılaşır ve her seferinde bir tanrı onu korur, kurtarır. Troya yıkımından sonraki olaylar Aieneias Destanı'nda anlatılır. İlyada sonrası efsanelerin çoğu bu destanda anlatılmıştır. Tahta atın şehre alınması, Laokoon faciası…

Troyalı kahraman Aieneias, annesinin; yani Aphrodite'nin koruması altında, omuzlarında babası Ankhises, elinden tuttuğu oğlu Askanius ile birlikte Troya yangınından kaçarak kurtulur. Troya'nın kutsal heykelerinden Palladion'u da yüklenerek yola koyulur, karısı Kerusa arkalarından gelirken birden Ana Tanrıça Kybele tarafından kaçırılır. Beraberindeki Troyalılar ile birlikte İda Dağı'nın eteklerindeki Antandros'a gelir. Aieneias'ın liderliği altında kendilerine yeni bir vatan aramaya hazırdırlar. Antandros'da gemiler inşa ederler. Antandros kıyısından, yirmi gemi ile bahar ayı başlarında ayrılırlar.

Birkaç gün süren yolculuğun ardından Trakya sahiline varırlar. Trakya önceleri, Priamos ile dost bir yerdir. Hatta Priamos, oğlu Polydoros'u, koruması için Trakya Kralı Lykurgos'a verir. Fakat Lykurgos, çocuğu Yunanlılara vererek barışı satın alır ve çocuk, Troya surları altında, babasının gözü önünde öldürülür. Aieneias tam olarak nerede karaya çıktığını bilmez ve sevinçle kendilerine evler inşa etmeye başlarlar. Şehre de "Aieneias" ismini verir.

Aieneias, yakınlardaki kızılcık ve mersinlerle kaplı bir tepeciğin yanına annesi Aphrodite (Venüs) ve büyük tanrı Zeus'a (Jüpiter) boğa kurban etmek üzere gider. Çimen sunakları hazırlamaya koyulur ve ne zaman bir çalıyı köklese simsiyah kan damlaları, çimenlerin üzerine sıçrar. Bir çalı daha koparırken inlemeler yükselir ve Polydoros'un sesi, Aieneias ile konuşur. Troya surları önünde öldürüldüğünü, merhametli Trakyalıların, onun kemiklerini buraya gömdüğünü, bu toprakların uğursuz olduğunu ve bu topraklardan ayrılmaları gerektiğini söyler. Aeineias, olanları babası ve beraberindekilere anlatır. Polydoros için bir cenaze töreni yaptıktan sonra, Trakya kıyısından ayrılırlar.

Aieneias ve beraberindekiler, Apollon'un tapınağının olduğu kutsal Delos Adası'na varırlar. Aieneias, tapınak önünde dua eder ve tanrı Apollan'a, nereye gitmeleri gerektiğini danışır. Tapınağın içindeki ses, şöyle der:

"Cesur Dardanos soyu! Ataların kökeninden öte, sizi ilk, sırtında taşıyan toprak alacak bir tek, verimli bağrına yine. Arayın bu eski ana toprağı! Aieneas'ın evi orada egemen olacak bütün dünyaya, sonra çocuklarının çocukları ve onlardan doğacak çocuklar da!"

Kehaneti yorumlayan Anchises, *"Soyumuzun babası Teucer, Girit'den geldi, orada da tıpkı Troya'nın önemli dağı gibi, adayı çaprazlama kaplayan sıradağların adı İda Dağı'dır."* der.

Göçmenler yola koyulurlar ve üçüncü gün Girit'e varırlar. Kıyıda dostça karşılanırlar. Aieneias ve beraberindekiler, yeni evler inşa etmeye başlarlar; göçmenlerle yerliler evlenirler, topraklar paylaşılır, kanunlar oluşturulmaya

başlar. Yeni kentin adı Pergama olur. Fakat yeni bir felaket ortaya çıkar. Çok sıcak bir yaz, tarlaları yakıp kavurur, bitkiler kurur ve insanlar ölmeye başlar. Ankhises, nereye gitmeleri gerektiğini danışmak için tekrar Delos'a gitmeyi önerir.

Girit kıyısında gece Aieneias'ın önünde, Apollon'un kehanetini söyleyen Phrygia ocak tanrıları belirir ve ona, bu kıyıdan ayrılıp İtalya'ya gitmeleri gerektiğini, ataları olan Dardanos ve İasios'un bu topraklardan geldiğini söyler. Aieneias, gördüklerini koşarak babasına anlatır. Ankhises, o zaman Priamos'un kâhine kızı Kassandra'nın anlattıklarını hatırlar.

"Kassandra, soyumuzun Hesperia veya İtalya denen bir ülkeye gideceğini söylemişti. Troia soyu iki kişiye ve yere dayanır: Dardanos ve Teucer. Dardanos İtalya'dan gelmiş, Teucer Girit'den. Demek ki İtalya'ya gitmeliymişiz." der.

Aieneias ve beraberindekiler, bu sefer de Girit'den İtalya'ya gitmek üzere yola çıkarlar. Denizde, üç gün süren bir fırtınaya yakalanırlar. Fırtına sonrası ilk gördükleri topraklar Strophades kıyılarıdır. Burada vahşi Celaeno ve diğer Harpyalar oturmaktadır. Harpyalar genç kız yüzlü, kuş gövdeli yaratıklardır. Gittikleri her yeri pislikleri ile batırırlar. Aieneas ve arkadaşları limana girer girmez, karada otlayan keçi ve sığır sürüleri görürler. Hemen Zeus için kurban keserler ve kendilerine de yemek hazırlarlar. Daha ağızlarına bir lokma koymadan Harpyalar üstlerine üşüşür ve her yeri, kokan nefes ve pislikleri ile kirletirler. Adamlar kılıçlarını çekip kuşları öldürmeye çalışsalar da tüylerine kılıç işlemez. Kuşlardan biri dışında diğerleri

kaçarlar. Celaeno adlı kuş; *"Apollon'un bana açıkladığı ve şimdi size intikam almak için söyleyeceğim kehaneti dinleyin. İtalya'ya gidip oraya ulaşmayı başaracaksınız, limanı sizi dostça karşılayacak; ama size vadedilen şehrin surlarını, ancak korkunç bir açlık sizi, kendi masalarınızı kemirip yemeye zorladığında inşa edebileceksiniz. Bu bize yaptığınız insafsızlığın cezasıdır."* der.

Harpyaların topraklarından ayrıldıktan sonra sırasıyla Zachynthos, Dulichium, Same, Neritos Adası, İthaca'dan geçerler. Sonra Leucate Dağı'nın dumanlı doruğunu görürler. Apollon Tapınağı'na ulaşırlar, yorgun argın yanaşırlar küçük bir kente. Burada Zeus'a sunular yaparlar. İlerlemeye devam ederler, Phaec kalelerini geride bırakırlar. Epirus kıyılarından geçerler, Chaonia limanından, Bouthrotium'a varırlar.

Burada Priamos'un oğlu Helenos'un Yunan kentlerini ele geçirdiğini ve Hektor'un eşi Andromakhe ile evlendiğini duyarlar, bunların doğru olup olmadığını anlamak için dolaşmaya çıkarlar. Aieneias dolaşırken, Andromakhe ile karşılaşır. Andromakhe, Aieneias'ın duyduklarını doğrular, Helenos buradaki topraklara, avda ölen sevdiği arkadaşı Chaon'un adına ithafen "Chaonia" adını vermiş ve burada küçük bir Troya kenti kurmuştur. Andromakhe ve Helenos, Aieneas ve adamlarını saraylarında konuk ederler.

Günler sonra yola çıkma vakti gelmiştir. Aieneias, Apollon rahibine danışır ve kehanet alır. Rahip, yolculuk sırasında başlarına gelecek bazı olayları, karşılaşacakları yerleri aktardıktan sonra şu önemli kehaneti bildirir: *"Issız bir ırmağın kıyısında otururken meşeliğin dibinde iri bir*

yaban domuzu ve otuz yavru görünce kentini kurup, çilelerinin son bulacağı yer burasıdır."

Andromakhe, Aieneias ve beraberindekileri uğurlarken onlara pek çok hediye verir. Bu hediyelerden Ascanius'a verdikleri, altın telle işlenmiş giyisiler ve Phrygia tipi bir üstlüktür. Aieneias da ayrılırken oradakilere şu anlamlı sözleri söyler: *"Siz artık huzura ulaşmışsınız, kentinizi kurmuşsunuz, bizim bulmamız gereken topraklar var. Gün olup ulaşırsam Thybris'e, ya bu ırmağa yakın ovalara, soyuma ayrılmış surları görürsem bir gün, dilerim kan kardeşi çift kenti, eskiden birbirine yakın iki kardeş halkı birleştirelim yüreğimizde, tek yurt olsunlar. Hesperia ile Epirus tek olsun bizim için, ikisinin de atası Dardanos'dur, mademki ikisinin de başına gelen benzemektedir, torunlarımız da bu duyguda olsun bizimle!"*

Bouthrotium'dan ayrılır ayrılmaz deniz onları, Ceraunia yakınlarına atar. Buradan deniz yoluyla İtalya'ya varış çok kısadır. Yıldızlar görünüp hava uygun olunca, hemen toparlanıp gemilere binerler ve açılırlar denize yeniden.

Uzun zaman yol aldıktan sonra, tan yeri ağarırken, kahraman Akhates, *"İtalya!"* diye bağırır. Ankhises, kadehini şarapla doldurur, geminin kıç güvertesinde durup yalvarır tanrılara, elverişli bir rüzgâr ve kolay bir yolculuk için. Karşıda yay gibi kıvrılan bir liman ve kalenin üzerinde Athena Tapınağı görünür. Üst üste dizilmiş kayalardan oluşan bir duvar, sağ ve soldan denizin içine kadar uzanır. Bu kayalar, her iki yandan tapınağı gizler. Kıyıda otlayan dört beyaz at görürler. Ankhises, önce bu atların savaş anlamına geldiğini söyler ama ardından, barış umuduna da

işaret olabilir, der. Tanrıça Hera için adaklar sunduktan sonra çok güvenilir bulmadıkları bu topraklardan, yani Castro'dan ayrılırlar.[11]

Aieneias'ın Trakya, Girit ve kuzeybatı Yunanistan kıyılarından Sicilya'ya geçişlerinde Ankhises orada ölür, sonra korkunç bir fırtına, Aineias'ı Libya kıyılarına atar. Troya Savaşı'ndan kaçarken Libya'ya yolu düşer Aieneias'ın. Burada onu Kraliçe Dido karşılar ve ağırlar sarayında. Yakışıklı Aieneas'a, ilk gördüğünde vurulmuştur. Aieneias uzun süre kalır Dido'nun yanında. Tanrılar, Aineias'a bir an önce yeni Troya'yı kurmak görevine dönmesini buyururlar. Gitme vakti geldiğinde, bırakmaz istemez Dido. Arkadaşları tarafından gizlice kaçırılır Aineias, sevgilisinin gittiğini gören Dido, öldürür kendini. Aineias, Libya'dan açıldıkları sıra göğe yükselen dumanları görür ve anlar ki yakılan, Dido'nun cansız bedenidir. Böylece acı bir şekilde biter bu aşk da.

Yiğit arkadaşlarıyla birlikte Güney İtalya'da Cumae şehrine varırlar. Burada yer altı ülkesine açılan Avernus Gölü vardır. Cumae'nin tanrı sözcüsü Sibylla, Aineias'ı ölüler ülkesine götürür. Burada Aineias, babası ile görüşür ve kendisini bekleyen parlak kaderi ondan öğrenir. Daha sonra yeryüzüne dönen Aineias, İtalya kıyılarını kuzeybatı yönünde izleyerek Tiber Nehri ağzına varır. Oranın yerlileri, Rutullarla savaşa girer. Destan, Aineias'ın zaferi ile sona erer.

Orpheus ve Eurydike

Orfe (Orpheus), kimilerince gerçekten yaşamamıştır. Efsanevi bir isim veya mitolojik bir şair olarak görülmesine karşın ezoterizmde, Antik Yunan'a bilgeliği Pisagor ve Platon'dan önce getirmiş, en büyük inisiyelerden biri olarak kabul edilir.

Eldeki verilere göre Orfe, Yunanistan'a Trakya'dan ya da Asya'dan gelmiş olmalıdır. Kimi kaynaklara göre de MÖ. 8. yüzyılda bir Trakya kralı ile bir Apollon rahibesinin oğlu olarak dünyaya geldi. Semadirek (Samothrake) Adası'ndaki misterler eğitiminden sonra Mısır'a gidip, İsis Misterleri inisiyasyonundan geçti. (Fakat kimi kaynaklar Orfe'nin Mısır'a gitmemiş olduğunu, inisiyatik eğitimini Asya'da almış olduğunu ileri sürer.) Daha sonra Yunanistan'a geçip

Delf kentinde, kendi inisiyatik organizasyonunu kurdu. Orfe'nin Delf'te kendi ekolünü kurmasını bazı araştırmacılar, aynı zamanda, eski Yunanistan'daki yozlaşmış inanışlarda yapılan bir tür reform hareketi olarak kabul ederler.

Orfe, eski inanışları tümüyle reddederek tepki çekmek yerine, eski inanışlardaki ilahlara ezoterik anlamlar yükleyerek, bu batıl duruma gelmiş inanışları -kimilerince Apollon kültü olarak adlandırılan-, ezoterik öğretisi içinde eritme yöntemine başvurmuştur. Örneğin; Orfe, Yunanlılara *"Eski İlah'ınız Dionysos yoktur."* demek yerine, *"Dionysos aslında tezahür etmiş ilahî kelamdır ve bu, insanların içinde sezgi ve vicdan tarzında belirir."* demeyi tercih etmiştir.

Orfe, elinde kozalak başlı bir asa taşırdı. Adı (Orfe ya da Arfa), inisiyelerinin kendine hitap biçiminden doğmuş olup, "ışığıyla şifa veren" anlamına geliyordu. Kurduğu inisiyatik organizasyonun merkezi olan Delf'teki Apollon Tapınağı'nın kapısı üzerinde ünlü, "Kendini bil!" sözü yazılıydı.

Grek mitolojisinndeki birçok öge ve öykü, Orfe'nin kurduğu inisiyasyon merkezinden ihraç olmuş sembollerden ibarettir. Pisagor ve Platon gibi birçok inisiyenin yararlandığı Orfe'nin öğretisi, diğer ezoterik ekollerde de görüldüğü gibi, sürekli olarak tekrar doğuş ilkesini esas almaktaydı. Amaç, insanın semavi yanına zıtlık gösteren, Titanlarla simgelenen dünyevi, maddi tutkuları, nefsani arzuları yenerek kurtuluşa varmaktı.

Bütün bunların ışığında, Orpheus ve Eurydike'nin efsanevi aşk mitosu, şöyle anlatılmaktadır:

Orpheus, Tanrı Apollon ile Musalardan güzel sesli Kalliope'nin oğludur. Çok güzel lir çaldığından, ormandaki tüm hayvanlar onu dinlemek için toplanır, ağaçlarla kayalar bile bu müzikten büyülenir. Argonautlar seferinden döndükten sonra Trakya'ya yerleşir ve burada güzel bir peri kızı olan Eurydike'yi severek evlenir.

Bir gün, çıldırasıya sevdiği karısı, Aristaios adlı bir çobanın takibinden kaçarken yılana basar ve yılanın sokması ile ölür. Bu olaya aşırı kederlenen Orpheus dağlara çıkar, fakat hiçbir şey, çalgısı bile teselli etmemektedir onu artık. Daima Eurydike'nin hayali gözünün önündedir. Orpheus bu acıya dayanamaz ve karar verir, yer altına inecek, usta sazının ezgileri ile Hades ve Persephone'yi etkileyip, geri alacaktır ölüm dünyasından karısını. Ancak bu iş onun için zor olacaktır, karşısında hem ölülerin efendisi Hades hem onun eşi Persephone hem de bekçi Cerberus vardır.

Ama öyle sever ki Eurydike'yi, onu kurtarmak için her şeyi göze alır. Yer altı dünyasının geçidini bulur, aşağı iner. Hades'in ve Persephone'nin karşısına çıkar. Konuşarak onları ikna edemeyeceğini bildiğinden, lir çalmaya başlar. Hades ve eşi çok etkilenirler, çaldığı lirden. Öyle bir şarkıdır ki bu Cerberus'u da sakinleştirmiştir. Hades'in ruhu yumuşar ve razı olur vermeye Eurydike'yi ama şart koşmuştur, arkasından gelecektir Orpheus'un ve ölüler ülkesinden çıkmadan bir kere olsun bakmayacaktır karısının yüzüne, yoksa Eurydike'nin ruhu sonsuza kadar kaybolacaktır…

Orpheus kabul eder bu anlaşmayı ve yola çıkar eşiyle. Ona bakmaması gerektiğinden Orpheus önden gider,

lir çalarak… Çıkışa çok yaklaştığında; kimine göre emin olmak için, kimine göre karısının çığlığını duyduğu için, kimine göre de sadece bir ses duyduğu için dönüp geriye bakar ve eşiyle göz göze gelir. O anda Eurydike'nin ruhu sonsuzluğa karışırken, eşini bir daha kaybeden Orpheus iyice kahrolur. Tekrar Hades'e dönüp almak ister karsını ama bırakmaz tanrılar; hiçbir ölümlü inemez ikinci defa yer altına. Yaşayanların dünyasına döndüğünde, her şeyden elini eteğini çekip dağlara ve ormanlara vurur kendini, yedi ay boyunca bir mağarada kederinden ağlar durur. Bir süre sonra da Bakkhalar tarafından paramparça edilerek öldürülür. Başka bir efsaneye göre de Tanrı Dionysos'a tapan kadınlar, aşklarını küçümsediği için, Orpheus'u öldürerek paramparça ederler.

Ölürken gülümsüyordur, çok sevdiği karısına kavuşacağı için artık. Nehre atılan kesik başı, Musalar tarafından alınarak, Lesbos Adası'nda adına yaptırılan tapınağa konur. Müzik, şiir ve düşünce tanrıçaları olan Musalar, onun vücudunun parçalarını gömerler. Mezarı başında bir bülbülün, sonsuza kadar şarkı söylediği anlatılır. Orpheus'un liri de gökyüzüne, yıldızların arasına yerleştirilir...

Zeus ile Io

İstanbul Boğazı ya da Antik Çağ'daki adıyla "Bosphorus" için en önemli mitolojik efsane, bizzat Bosphorus adıyla ilgilidir. Bu efsaneye göre Baş Tanrı olan Zeus, Argos kenti kralı Inakhos'un, mavi gözlü kızı Io'ya âşık olur. Io ile buluşmak için, Olympos Dağı'ndaki sarayından aşağıya iner. Ancak Zeus ne kadar çapkınsa, karısı Hera da o ölçüde kıskançtır. Bu ilişkiyi fark eder ve o da kıskançlık ateşiyle Olympos'dan inerek, Zeus'un peşine düşer.

Zeus, karısının kendisini aramak üzere yeryüzüne indiğini anlar ve Io'yu ondan gizlemek için, ineğe dönüştürür. İnek o kadar güzeldir ki Hera, ona hayran olur ve şüphelenir. Zeus'dan ineği ister. Zeus, onun büsbütün şüphelenmesini engellemek için, ineği verir. Hera ineği alır ve

Argus'u onun başına bekçi olarak koyar. Argus adlı çobanın özelliği, hiç uyumamasıdır. Arkasında bile gözü vardır ve ineği arkasında iken bile görür. Çünkü kafasında çelenk gibi dizilmiş gözleri vardır. Güneş battığı zaman bu gözlerden bazılarını kapayıp, onlarla uyumaktadır.

Gündüzleri ineği çayırda otlatıp, geceleri de tamamen kapalı bir ahıra koyar ve kapısında nöbet bekler. Ancak Zeus, her ne kadar ineği kendi vermiş olsa da zavallı Io'nun çektiklerine dayanamaz. Oğlu ve habercisi Hermes'i çağırarak ona, inek hâline sokmuş olduğu Io'yu kurtarması buyruğunu verir.

Hermes, yüz gözlü çoban Argus'un elinden Io'yu kurtarmak için bir plan yapar. Yüz gözlü Argus'u uyutmak için, Uyku Tanrısı Hypnos'dan yardım istemeyi düşünür.

Hypnos, güneş ışıklarının girmediği, karanlık loş bir sarayda, sessizlik içinde oturmaktadır. Yatağının üzerinde haşhaş çiçekleri bulunmaktadır. Haberci Tanrı Hermes, ayağına tezdir, hızla ve sessizce saraydan içeri süzülerek, Hypnos'dan, çiçeklerden vermesini ister. Hypnos, müthiş devleri bile uyutmaya yeteceğini söyleyerek, çiçeklerden bir avuç verir. Hermes, sevinçle saraydan çıkar ve ayaklarına kanatlarını takarak, hızla Argus'un yakınlarına gelir, burada çoban kılığına girer, koyunlarını otlatmaya başlar. Argus'un yanına yaklaştığında ise, haşhaş çiçeklerini kavalına doldurarak ona doğru üfler. Argus, kaval sesi ve kokunun etkisiyle uyur.

Io, korkunç bekçi Argus'dan kurtulur kurtulmasına ama Hera yine de onun peşini bırakmaz. İneğe büyük bir sinek musallat eder ve sinek, Io'yu sürekli ısırır. Canı

yanan Io da can havliyle kaçar. Önce Yunanistan'ın batı kısmında bulunan denize doğru koşar, bu denize verilen "Ion Denizi" adı işte buradan gelir. Daha sonra Trakya'ya geçer. Bosphorus'dan Asya'ya atlar. Bosphorus, adını bu efsaneden alır ki anlamı "sığır geçidi" demektir.

"Peki, bundan sonra Io'ya ne oldu?" diye sorarsanız; Anadolu yaylalarında durmadan koşar, Finike'ye varır. Buradan Mısır'a geçer. Zeus, Io'yu Nil Nehri kıyılarında yakalar, burada ona musallat olan sineği yok ederek, onu yeniden mavi gözlü bir kıza, yani eski hâline dönüştürür.

Aiskhylos, "Zincire Vurulmuş Prometheus" tragedyasında, bu buluşmayı sahneye koyar. Orada Io, başına gelenleri bakın nasıl anlatır:

"İstiyorsunuz madem, hayır diyemem.
Açıkça anlatayım her şeyi size
ama doğrusu anlatmaya utanıyorum da
tanrısal bir kasırganın nasıl
allak bullak edip ben zavallıyı,
varlığıma yeni bir biçim verdiğini!
Geceler gecesi yapayalnızken odamda
şöyle sözler duyuyordum düşlerimde:
'Ey mutlu genç kız, niçin yalnızsın
erkeklerin en yücesi özlerken seni?
Zeus yanıp tutuşuyor senin için,
Aphrodite'nin gerdeğine girmek istiyor
seninle.
Zeus'un isteğine karşı koma sakın,
kalk, git Lerna'nın yeşil çayırlarına,

babanın koyun, sığır otlaklarına,
git ki Zeus görsün orada seni,
doysun seni görmeye Zeus'un gözü.'
Ah! Hep böylesi düşler gördüm geceleri
ve bir gün canımı dişime alıp
söyledim babama ne düşler gördüğümü.
O zaman babam Pytho'ya, Dodona'ya
adam üstüne adam yolladı öğrenmek için
tanrılar ne istiyor, ne istemiyor diye.
Ama gönderdiği adamlar dönünce
karışık, karmakarışık sözler ediyorlardı.
Sonunda günün birinde
anlaşılır bir söz geldi İnakhos'a.
Bu söz, açıkça diyordu ki babama:
'At kızını evinden, yurdundan dışarı.
Gitsin, tanrılara bir kurbanlık gibi,
dolaşıp dursun dünyanın dört bir yanına,
yoksa Zeus yıldırımlarıyla
çarpıp yok edecek senin soyunu.'
Apollon'dan gelen bu sözleri duyunca
babam,
kovdu beni, attı evinden dışarı.
Kendi için de benim için de kötü bir
şeydi bu
ama ne yapsın, Zeus'tu onu zorlayan.
Bir anda değişiverdi içim, dışım,
birden şu boynuzlar çıktı başımdan,
keskin dişli bir at sineği ısırınca beni,
çılgınca bir atılışla fırladım gittim
Kerkhne'nin, Lerna'nın tatlı sularına doğru.

Argos adında birini taktılar peşime.
Bu, toprağın oğlu, asık suratlı çoban
adım adım izliyordu beni,
sayısız gözlerini dikerek üstüme.
Beklenmedik bir anda can verdi bu çoban,
bense hep o belalı iğnenin zoruyla
bu topraktan o toprağa koştum durdum."

Mitolojik öykü burada da bitmez; Io'nun, Keroessa adlı bir kız çocuğu olur. Keroessa'nın oğlu olan Megarakı Byzas; daha sonra şehri kurduğunda Haliç'e, annesinin adından esinlenerek Keroessa yani "altın boynuz" adını koyar.

Zeus ile Danae

Danae, Akrisios'un tek kızıdır. Argos'un kralı olan Akrisios, "biliciler"in, günün birinde ileri sürdükleri bir kehanete inanır. Bu kehanet; kızı Danae'nin, eğer bir gün erkek torun doğururusa, Kral'ın kendisinin öleceğidir. Bunu nasıl önleyeceğini düşünürken, dâhice bir buluş gelir aklına. Danae, eğer kimse ile birlikte olamazsa ölüm de olmayacaktır ve Danae'yi yerin altında, her tarafı tunçla kaplanmış bir odaya hapseder.

Tanrı Zeus bu! Onu görür, nasıl ve neden orada yaşadığını bilir ve âşık olur Danae'ye. Ona ulaşmak için sağanak yağmura dönüşen Zeus, öyle yağar, öyle gürler ki şehir yıkılır ve bir altın yağmuru hâlinde, Danae'nin yanına sızar. Zeus'un diğer aşkları gibi, bu efsane de tablolara konu

olmuştur. Altın yağmurunun kolları arasında Danae, oğlu Perseus'a hamile kalarak, oğlunu da sağ salim doğurur.

Bunu öğrenen Kral Baba Akrisios, Danae ve Perseus'u bir sandığa kilitler, çılgın denizin kollarında ölmeleri için, onları denize atar. Zeus, Danae ve Perseus'un imdadına yetişir. Korkunç dalgaların arasında, kardeşi Poseidon'un yardımı ile koruduğu sandık, sağ salim Seriphos Adası'na ulaşır.

Seriphos Adası'nı, Diktys ve Polydektes kardeşler yönetmektedir. Polydektes, görür görmez Danae'ye âşık olur ve onunla evlenerek, Perseus'u da öz evladı gibi yetiştirir. Bir kahraman savaşçı olarak büyütülen Perseus, pek çok efsaneye konu olmuştur.

Ve nihayetinde mitosun başındaki efsane gerçekleşir; Perseus, bilmeden dedesini öldürür.

Zeus ve Aigina

Aigina, nehir tanrısı Asopos'un kızıdır ve güzelliği, diğer güzeller gibi dillere destandır. Kendisini elde etmek için alev biçimini alan Zeus ile o da bir aşk yaşadı.

Zeus, Aigina'yı Oinone Adası'na kaçırdı. Kaçırırken Zeus, kartala dönüştü. Bu aşk meyvesini verdi, Aikos adlı bir oğulları dünyaya geldi. Bu ada daha sonra Aigina adı ile anıldı. Adanın Kralı da Aikos oldu.

Bu adada kimse yaşamadığı ve hâliyle de korunması imkânsız olduğu için; efsaneye göre Zeus, buradaki karıncaları siyah giysili, altı kollu askerlere dönüştürmüştür.

Zeus ile Europa

Çınar ağacı, yapraklarını neden hiç dökmez, bilir misiniz? Baş Tanrı Zeus'un aşk efsanelerinden, Europa ile olan aşkına borçludur bunu…

Europa, Suriyeli çok güzel bir kızdır. Parlak teni, göz alıcı bakışı ile dillere destan olmuştur. Gezmeyi, eğlenmeyi seven Europe, sabahları erken kalkar ve hemen arkadaşlarını çağırırdı. Birlikte, güllerin açıldığı, suların tatlı şırıltılar çıkararak aktığı bahçelere giderlerdi.

Gene böyle bir gün, deniz kenarındaki bahçelerden birinde arkadaşları ile çiçek toplarken Zeus, Europa'yı gördü. Onun güzelliği, Baş Tanrı'nın aklını başından almıştı…

Zeus hem karısı Hera'ya fark ettirmemek hem de arzu ettiği utangaç Europa'yı ürkütmemek için, bir boğa şekline

girer ve kızların çiçek topladıkları bahçenin etrafında dolaşmaya başlar. Europa, bu beyaz muhteşem hayvanı görür. Boğa için çiçeklerden bir taç yapar ve boğanın boynuzlarının çevresine takar. Güzel Europa, ona yaklaştığı anda boğa yere yatarak, kızın ayaklarına kapanır. Europa, boğanın sırtını okşayarak yavaşça üzerine oturur. Tam arkadaşları da ona katılacakken boğa birden ayaklanır ve sırtında Europa ile denize doğru koşmaya başlar. Deniz kenarına vardığında, azgın dalgaların hepsi sakinleşmiş, durulmuştur.

Boğa, suları yararak denizde, kumlu bir ovada koşuyormuş gibi hızla oradan uzaklaşır ve Girit'e doğru koşmaya başlar. Girit Adası'na vardığında, Zeus, kıymetli yükünü bir çınarın gölgesine yerleştirir. Zeus, yeniden tanrı şeklini alarak kendisini Europa'ya tanıtır. Horalar aceleyle, Zeus ve Europa için bir yatak hazırlarlar. Europa, Zeus'un kolları arasında uyur ve bütün dünya krallarının ilki ve en iyisi olan Girit Kralı Minos, bu sevgiden doğar. Bu mutlu birleşmenin yapıldığı yerdeki çınar ağacı, gölge saldığı için; o günden beri çınar ağaçları, yapraklarını hiç dökmez.

Apollon ile Hyakinthos

Bu, bir aşk hikâyesi gibi gelmeyebilir ama bu da bir aşk aslında. Aşk, ille de iki ayrı cins arasında olmasa gerek. Doğa aşkı var, Yaradan aşkı var, arkadaş aşkı var, dost aşkı var… Yeter ki hiçbir aşk böyle bir acıyla sonuçlanmasın ve yeter ki içinde her neye ve nasıl aşk besliyorsa insan; bu aşk, kendisine de karşısındakine de zarar vermesin. Yani aşklar, "bağlılık" yaratsın ama "bağımlılık" yaratmasın…

Kral Amyklos'un, Hyakinthos isimli yakışıklı bir oğlu vardı. Tanrı Apollon, onun güzelliğine hayrandı ve canciğer arkadaştılar. Samimiyetleri ve dostlukları çok ileri gittiğinden boş zamanlarını Eurotas'ın çiçekli kıyılarında, çimenler üstünde disk atmakla geçirirlerdi…

Bir gün yine her zamanki gibi aynı yere gitmişler, akan derenin şırıltısını dinleyerek bu eğlenceli oyunla meşgul

oluyorlardı. Fakat başı çelenklerle süslü kelebek kanatlı ve sarışın Zephyros da Apollon gibi, güzel Hyakintos'a düşkündü. Onun Apollon'la sıkı fıkı görüşmesini çekemiyor, âdeta kıskançlıktan kuduruyordu. Zephyros, gemicilerin en sevdiği rüzgâr olduğu hâlde görevini yapmıyor, hatta kederinin arttığı dönemlerde gemileri kayalara bile çarptırıyordu. İşte Hyakinthos'a hastalık derecesinde bağlanan Zephyros, fırsattan yararlanarak, Apollon'un, diski Hyakinthos'a attığı sırada bir hareketiyle diskin yolunu şaşırttı ve delikanlının kafasına çarptırdı. Zavallı Hyakinthos hemen yere yığıldı. Kafası patlamış, ağzından burnundan durmadan kan geliyordu. Bu felaket karşısında Apollon, kalbinden vuruldu. Deli divane oldu. Hemen sağlık tanrısı Asklepios'u çağırdı ve ona, en etkili ilaçları koymasını söyledi. Fakat ne yazık ki ilaçlar işe yaramadı ve Hyakinthos can verdi.

Kederinden ne yapacağını bilemeyen, yaz mevsiminin kızgın tanrısı şöyle bağırdı:

"Ey sevgili çocuk, ölüyorsun, senin taze ve güzel gençliğini ben kendi ellerimle yıktım, yok ettim. Mademki ben seninle mezara, yer altına gelemiyorum, mademki benim yerim göklerdedir, istiyorum ki seni kendim gibi bir ölümsüz yapayım. İstiyorum ki seni, neşeli ve kudretli olduğum zamanlarda görebileyim, ışıklarımla seni okşayayım, koklayayım. Onun için seni çiçek yapacağım. Sen yaşayacaksın. Ben dünyaya yaklaştığım ve ilkbahar kara kışı bozguna uğrattığı zaman sen topraktan başkaldıracak fışkıracaksın…"

Apollon bu sözleri söyledikten sonra, Hyakinthos'un kanının düştüğü yerden sümbül çiçeği boy vermiştir.

Deianeira ile Herakles

Deianeira, Kalydon Kralı Oineus'la, Althaia'nın kızıdır ama asıl babasının, Kalydon sarayında misafir olarak kalan Dionysos olduğu söylenir.

Yiğit bir kızdı Deianeira, silahları ve savaş arabalarını kullanmayı iyi bilirdi. Kardeşi Meleagros gibi…

Bir gün Herakles, Hades'e indiğinde, Meleagros'un (Meleagros, bir Kalydon avında can vermiştir.) gölgesi ona, kız kardeşi Deianeira ile evlenmesini öğütler. Yeryüzüne dönen Herakles, Deianeira'yı gördüğünde, bu güzel kıza gönül verir. Ama onu alabilmek için, Akheloos Irmağı'yla dövüşmek zorunda kalır…

Sonra da evlenirler. Herakles bir süre sonra, çocukları Hyllos ile karısını alarak Kalydon'dan ayrılır. Yolda, bir

ırmağı geçeceklerken, at adam Nessos'a rastlarlar. Nessos, Deianeira'yı sırtına alır ırmağı geçirmek için, ancak o esnada ona yanaşmak ister. Herakles, karısının çığlıklarını duyunca, Lerna canavarını öldürdüğü ok ile at adamı vurur ve Deianeira'ya, onun yarasından akan kanı almasını, büyü olarak kullanabileceğini öğütler. Bu iksirle, kocasının, yani kendisinin sevgisini her zaman koruyabileceğini söyler.

Trakhis'e vardıklarında Herakles, onları orada bırakarak, işleri için ayrılır gider. Oikhalia Kralı Eurytos'u yenerek, kızı Iole'yi tutsak alır ve karısının yanına gönderir. Ondan, bu zafer için, kendisine yeni bir gömlek yollamasını ister. Bu arada Deianeira, kocasının bu güzel tutsağa âşık olduğunu ve kendisini aldattığını öğrenmiştir. Kıskançlık krizlerine kapılan kadın, müthiş bir öfkeyle yanar tutuşur. Ve Nessos'un büyülü kanı gelir aklına… Gömleği bu iksire batırır ve gönderir Herakles'e…

Herakles, onu sırtına giyer giymez gömlek, derisine yapışır ve korkunç acılar verir. Çıkarırken derisi de yüzülür. Bu işkence öylesine büyüktür ki Herakles, bir odun yığını hazırlatıp yaktırarak, kendisini bu ateşin içine atar. Deianeira ise, duyduğu pişmanlığa dayanamaz ve canına kıyar…

Sophokles, "Trakhis Kadınları" adlı tragedyasında, Deianeira'nın bu acı öyküsünü de konu etmiştir.

Kaunos ve Byblis

Tanrı Apollon'un oğlu Karia Kralı Miletos'un ikiz çocuklarından, erkeğin ismi Kaunos kız olanın ismi ise Byblis'tir. Anneleri ise, Maiandros yani Büyük Menderes Irmağı'nın kızı Kyane'dir. Mitolojiye göre Byblis, ikizini öyle sever öyle beğenirmiş ki doyamazmış onu öpmeye koklamaya. Ve Byblis anlar nihayetinde bu sevgisinin doğa dışı olduğunu gene de dayanamaz, bir mektupla bildirir aşkını Kaunos'a.

Kaunos çok öfkelenir, kınar bu aşkı ve tiksinir Byblis'den. Onu bir daha görmemek için kaçar, Lykia ile Karia sınırlarında, günümüzdeki Dalyan bölgesine gelerek, burada Kaunos kentini kurar.

Byblis çıldırır, onun için artık hayat çekilmez bir durum almıştır. Babasının ve çevresindekilerin aşağılaması ve

hakaretleri, bir yandan da Kaunos'a olan özlemi ile sürekli ağlamaktadır. Ağlamaktan göz pınarları kurumuştur. Öyle ki mite göre, Dalyan'daki labirenti andıran kanallar, Byblis'in gözyaşlarının aktığı yolların aşınmasından oluşmuştur…

Düşer yollara Byblis ve deli gibi dolaşır Anadolu'yu boydan boya, hiçbir yerde bulamaz rahatını. Sonunda yüksek bir kayadan atar kendini. Ama nympalar kıza acır ve onu bir pınara çevirirler. Gözyaşları, bir çağlayan gibi akar durur… Eski Kaunos şehrinin (bugünkü Köyceğiz, Dalyan) önünde göz alabildiğine uzanan ve ancak oraları çok iyi bilen denizcilerin şaşırmadan aşabildikleri bir sazlık vardır. O batağın, Byblis'in gözyaşlarıyla meydana geldiğini düşünürler… Bu anlatım Ovidius'a aittir.

Bu efsanenin bir de başka bir anlatımı vardır ki onda işler tam tersidir: Doğa dışı aşka kapılan Byblis değil, Kaunos'dur… Bu durumu öğrenen ve çok sinirlenen Kral Miletos, Kaunos'u ülkesinden kovar. Byblis de bu yüzden çıldırır ve kendini asar. Ve Byblis'in adını iki kente verirler; bir Karia'da Byblis, öteki Fenike'de Byblos.

Artemis ve Orion

Mitolojiye göre Orion, deniz tanrısı Poseidon ve Girit Kralı Minos'un kızı Euryale'nin oğludur. Orion oldukça iri cüsseli, dev sayılabilecek bir yapıya sahiptir ve çok güzel bir yüzü vardır. Babası Poseidon, Orion'a, deniz üzerinde yürüyebilme becerisi vermiştir. Gökyüzünde Orion, bir elinde kırılmaz bir sopa, diğer elinde ise bir aslan derisi taşıyor olarak tasvir edilir.

Orion'un başı, kadınlarla çok derde girmiştir. Kral Oinopion'un (Şarap içici anlamına gelen Oinopion, Dionysos ile Ariane'nin oğludur ve Sakız Adası kralıdır. Adalılara kırmızı şarap yapmayı öğretmiştir.) kızı Merope'ye kur yapmış, başarılı olamamıştır. Ertesi gün fazla içki içerek sarhoş olmuş, bir hata yaparak Merope'ye saldırmaya

kalkışmıştır. Bunun sonucunda Kral Oinopion, Orion'un gözlerini kör etmiştir. Daha sonra Orion, demir tanrısı Hephaistos'un çekiç seslerini dinleyerek ona ulaşmış ve ondan yardım istemiştir. Hephaistos ona, dünyanın doğusuna gitmesini ve doğan güneşin iyileştirici ışınları yüzüne vurunca gözlerinin yeniden göreceğini söyler. Orion doğuya Lemnos Adası'na gider ve tekrar görme yeteneğini kazanır.

Artemis, avcı ve yakışıklı Orion'u görerek ona âşık olur. Öyle ki kendi kendine aldığı evlenmeme kararını bile unutup, bu yakışıklıyla evlenmek ister. Kardeşi Apollon ise, kız kardeşinin, bu iri cüsseli mahlukla evlenmesini istemez. Ama ne yaptıysa Artemis'i ikna edemez. Sonunda çözümü, Orion'u öldürmekte bulur…

Bir gün Orion, denize girmiş yüzüyordur. Kıyıdan o kadar uzaklaşmıştır ki başı kara, küçük bir nokta gibi görünür. Apollon, kız kardeşini yanına çağırır, uzaktan görünen kara noktayı ona göstererek, *"Oraya kadar okunu gönderebilir misin?"* diye sorar. Artemis, heyecanla yayını hazırlarken, o kara noktanın sevdiği erkeğin kafası olabileceğini nereden bilsin ki?

Yayını çektiği gibi ok fırlar. Çok iyi nişancı olan Artemis'in oku, tam hedefi vurmuştur ve Artemis bilmeden, sevdiği erkeği başından vurmuştur. Bu ölüm onu çok üzer, bu olaydan sonra Ay Tanrıçası Artemis, yaşama olan bağlılığını kaybetmiş ve içindeki acıyı dindirememiştir. Bu nedenle, ay bu kadar soğuk ve hayat içermeyen cansız bir yerdir… Artemis, Orion'un bedenini, gümüşten yapılmış ay arabasına koyarak kendi elleriyle gökyüzüne taşımıştır.

Artemis, nişanlısı Orion'un, yıldızların bulunduğu bölgedeki en parlak yıldız olması için özel olarak karanlık bir bölge seçmiştir.

Orion'un ölümü hakkında bir başka anlatım daha vardır: Orion, bir akrep tarafından topuğundan sokularak öldürülmüştür. Burada akrep, Scorpio (Akrep) takımyıldızı olarak bilinir. Bazı öykülere göre akrep, Yer Tanrısı Gaia tarafından, bazılarında ise av ve Ay Tanrıçası Artemis tarafından, yeryüzündeki hayvanların çoğunu avladığı için Orion'u öldürmek üzere yollanmıştır.

Başka bir anlatımda ise Orion, Av Tanrıçası Artemis'e karşı uygunsuz davranışlarda bulunur. Bu yüzden akrebin, Artemis tarafından Orion'u öldürmesi için yollandığı söylenmektedir. Orion ve Scorpio, gökyüzünde birbirlerine zıt yönlerde bulunurlar. Biri doğarken biri batmaktadır. Bu sayede onların bir daha savaşmasının engellendiğine inanılır. Orion, akrep tarafından zehirlendikten sonra Sağlık Tanrısı Asclepius (Gökyüzünde Ophiuchus takımyıldızı olarak bilinir.) tarafından tekrar yaşama döndürülür.

Selene ile Endymion

Birçok gizemi bağrında saklayan Anadolu, binlerce yıldan bu yana sayısız uygarlığın beşiği olmuştur. Doğaüstü gizemlerin yanı sıra, bazı gizemler, tarihî konumları, anlaşılmaz ama hissedilebilir anlamlarıyla da önemini korur. İşte Bafa Gölü ve bu gölün kıyısındaki altın kumlara vuran ay ışığında, Selene'nin ölümsüz aşkını hissedebilirsiniz... Başka bir gezegen görünümünü koruyan bu yerde, üç bin yıllık bir efsane hâlâ yaşamaktadır âdeta. Hemen yolun sonundaki kalıntı, Çoban Endymion'un, Ay Tanrıçası Selene ile buluştuğu yerdir…

Eski adıyla Latmos olan Beşparmak Dağları'nın dorukları, ay ışığı altında bembeyaz parlar, ışıl ışıl bir görüntüyle. Sanki ulu çamlar, cennet düşleri gören insanlar gibi

uyumaktadır, yüzlerinde pırıltılı bir gülümseyişle. Koca dağ, beş doruğunu, beş parmak gibi göğe uzatmıştır. Ay ışığı çözerken onun geçmiş depremlerden getirdiği çatık kaşlarını, bir esinti de tatlı tatlı ürpertir, bağrında beslediği yaprakları. İyice bir kulak verirseniz, duyarsınız; kayalardan kayalara seken, bir kavalın yanık tınılarını. Endymion'un üflediği kavaldır bu; hep ıssızlığı ve insanların özlemini söyler…

Ünlü tarihçi Strabo, "Coğrafya" adlı eserinde bu yöreyi vurgulayarak şöyle der:

"... Çeşitli zamanlarda çeşitli yöneticiler buralara sahip olmuşlar... Troya'nın alınmasından sonra Lidyalılar, Aiolisliler ve İyonyalılar ve sonra Persler ve Makedonyalılar ve son olarak da Romalılar buralarda egemen olmuşlar, ülke bölündüğünde halk dialekt ve isimlerini kaybetmiş..."

Homeros'un şu dizelerinden doğmuştur âdeta Endymion efsanesi:

"Parlak ayın çevresinde sayısız yıldız
rüzgârsızken duru gökyüzü
nasıl yanarsa ışıl ışıl.
Bütün doruklar, sivri kayalar ve çayırlar
nasıl serilirse göz önüne,
gökler yırtılıp da açılır,
tekmil yıldızlar görünür,
ferahlar yüreği çobanın."

Kendilerine denk gelecekler diye, sevgiyle ölümsüzlüğe ermelerinden korkarak, çoğu zaman kıskanmışlardır tanrılar, insanların mutluluğunu…

Endymion, Beşparmak Dağı'nda, sürülerini otlatan bir çobandır. Biricik dostu, sırdaşı olan kavalından başka bir varlığı yoktur. O ıssız dağlarda kimse görmezdi onu, ne gündüz kavalını üflerken ne de gece taze çayır çimenlerin üzerinde sere serpe uyurken… Yalnızca ay ışığı görürdü onun, erkekçe güzelliğini. Bakire kalmaya yemin etmiş olan Ay Tanrıçası Selene geceleri gördüğü Çoban Endymion'a vurulur. Yakışıklı çoban Endymion'a âşık olan Ay Tanrıçası Selene, işte burada umutsuzluğa düşer, çünkü ölümlü bir insanla beraber olması Zeus yasalarına göre imkânsızdır.

Anlatıldığına göre Bafa Gölü´nü çevreleyen Beşparmak Dağları, ayın en güzel parladığı yerdir ve Bafa Gölü, ay ışığı altında gerçekten de gümüş bir tepsi gibidir, çünkü Ay Tanrıçası Selene, sevdiği çobanı görmek için, en güzel ışıklarını, en parlak biçimde buraya döker. Bafa'yı ve Selene Tapınağı'nı görünce; efsanelerin, gerçeklerin görünmeyen zirvesi olduğuna, bir kez daha kuvvetle kanaat getiriyor insan. Hissetmeniz yeterli oluyor...

Selene, doğar doğmaz koşardı sevdiğine ve gümüş ışıklı kollarıyla sarardı onu, öperdi her gece. Her buluşmada, ilk defa buluşuyorlarmış gibi olurlar ve hiç doyamazlardı birbirlerine. Endymion ve Selene için sevgi, ışığın ta kendisiydi. Ne var ki bazen daha az kalmak zorunda olurdu Selene, sevdiğinin yanında. Bazen de hiç birleşemedikleri geceler olurdu; kopkoyu bir karanlıkla ürperirdi Beşparmaklar'ın dorukları… Ama uzun sürmezdi bu bekleyişler.

Zeus, çok hoşlanmıştı, onların bu bitimsiz sevgilerinden ve yoksul çobana bir armağan vermek istemişti. *"Dile benden ne dilersen."* demişti. Ne dileyebilir ki Endymion; ölümsüz bir uykuyla uyumaktan başka?

İşte o gün bugündür parlar geceleri, Selene'nin aşk dolu ışıklarıyla Beşparmak Dağı ve hiç susmaz, Endymion'un yanık kavalı… Bu ölümsüz mutluluğu, ölümsüz tanrılar kıskanadursun…

Bir diğer mite göre; Büyük Tanrı Zeus, Endymion'a ölümsüzlük, ebedî yaşam ve gençlik bağışlamıştır ama genç kalması için hiç uyanmamalıdır, bu amaçla da Hypnos'u yollar. Zeus aslında kızı Artemis'i (Diana), yani Selene'yi düşünmektedir. Burada mitos karışmaktadır. Bazı kaynaklar Artemis değil, Selene olduğunu söylerler bu tanrıçanın. Aslında Artemis ve Selene aynı temada birleşir, çoğu kez de Artemis ile Kybele... Bazı zamanlar ay gökyüzünde kaybolur ya, işte bu zamanlarda Artemis, gizlice sevgilisinin mağarasına gider ve onunla aynı yatağı paylaşır, derler...

Mitolojik sembole göre Selene, öz anlamda bize Artemis'in kişiliğini simgelemektedir ve bu noktada Tanrıça'yı anlayabiliriz. Artemis, çok aktif bir tanrıdır, hiç yerinde durmaz, çevresi tüm doğadır hatta doğa ile bütünleşmiştir, tüm hayvanlar onu izlerler, bitkiler onu arzularlar. Gelgelelim bir dolunay gecesinde, uyuyan yakışıklı çobanı görünce aklı başından gidiverir Artemis'in. Oysa âşık olduğu yaratık bir insan yani ölümlüdür ve tanrılar insanlarla birleşemezler. İşte bu noktada iş, Zeus'a kalır. Dağlarda, ormanlarda koşuşturan kızının mutluluğunu isteyen Zeus, çobanı ölümsüzlük uykusuna yatırır ve sorunu çözer.

Büyüleyici olduğu kadar biraz da tuhaftır Çoban Endymion'un öyküsü. İnsan kişiliği ince tüllerle örtülmüştür âdeta. Onu, kalben aşkı arayan genç bir ozan olarak algılarız. Ama ne yazık ki bulduğu aşk sonuçsuz ve tatminsiz gibidir. Sevgilisi, sessiz ay ışığının en parlak anında yanındadır ancak. Selene, o melankolik ortamdaki parlak ışıklar altında kucaklar aşkını ve mutlak sessizliğin sardığı bir heyecanla içer, tüketir ve sevdiği adamı yine sonsuz uykusuna terk edip, bulutların içinde kaybolur. Bu efsane bize, yoğun ve güçlü arzuların önemini, bu arzu ve ümitlerin, bir amaca yöneltilmesini anlatır sanki... Efsanedeki kahramanlar, bir yaşamı, gerçeğin ötesinde rüyalarda harcarlar.

Halikarnas Balıkçısı'nın anlattığına göre ise; dünyanın ilk "idil" yani "kır şiiri" şairi Teokritos'dur. Teokritos bir süre Kos, yani İstanköy Adası'nda yaşamış ve şiirlerini Güney Anadolu'nun Dorik lehçesiyle yazmıştır ama tahminen, aslında Sicilyalıdır. Yani Bafa Gölü ve kıyısındaki Beşparmak (Latmos) Dağları'nın bu ölümsüz miti "Çoban Endymion ve Tanrıça Selene" öyküsü, Teokritos'dan alınmıştır. Balıkçı, miti bizlere aktarırken Selene adını vermez ve yerine Artemis'i koyar sonra da şöyle bir açıklamada bulunur:

"Artemis, Yunanca bir sözcük değildir, Anadolulu (aslen Pelasg) bir sözcüktür. Artemis yer altı dünyasında Hekate'dir, fırtınalı gecelerde kapkara bulutlarla örtülü korkunç ve karanlıktır. Sakin gecelerin berraklığında ise ay ve ay ışığı göklerin gülümsemesi sayılırdı. İşte o zaman Artemis, 'Selene' ya da 'Sintia' diye anılırdı."

Halikarnas Balıkçısı'nın, lirik bir melodiyle çizdiği Çoban Endymion'un öyküsünü dinlerken, gerçek ve mitoloji arasındaki sınırı fark edemezsiniz bile...

Yüce Achilleus'un can dostu Patraclos'un ölüsü üzerine on iki genç Troyalının kurban edildiğini görünce dehşete düşüp, yüreği acılarla dolan genç ozan (Teokritos), tüm insanlardan uzaklaşarak Troya'dan kaçar ve Beşparmak Dağları'na, Bafa kıyılarına ulaşır... Orada, çoban Endymion'la karşılaşır. Halikarnas Balıkçısı, "Hey Koca Yurt" adlı eserinin 249. sayfasında, Endymion'la Selene'nin epik öyküsünü aktarırken sözlerini şöyle bitirir:

"O koca Beşparmak Dağları'nın yavrusu olan ozan unutulmuştur ama bugün ay ışığında Bafa Gölü'ne ve Beşparmak Dağları'na bakıp, gönlünün damgasını ve Beşparmakların üzerinde sonsuz uykusuna varmış Endymion'u görmemek için dünya gözünden, gönül gözünden yoksun olmalı. Bu masal bir yurt türküsüdür."

Teokritos dışındaki kimi ozanlar da bu mite değinmiştir. Büyük ozan Keats'ın en sevilen şiirlerinden birisi Selene ile ilgilidir ve ona seslenir;

" ... Uyuyan büyük bir hayvan gibi,
Uzanmış senin parlak ilahî rüya sedirine,
Sayısız dağlar yükseliyor, yükseliyor
Tutkulu ve kutsallaştırılmış kısık gözlerle,
Ve henüz senin kutsaman bitmedi,
Saklı, gizli bir yerde, bir küçücük ışık,
Orada zevk, haz var, bir çalı kuşunun yuvasında,
Senin parlak yüzün sessiz ve durgun…"

Bir diğer İngiliz ozan olan Fletcher ise, "Sadık Çoban" şiirinde şöyle der;

"… Solgun yüzlü Phoebe, koruda avlanırken,
Önce gözleriyle genç Endymion'u gördü,
Ebedî ateşle onu yaktı, hiç ölmesin diye,
Onu yavaşça götürdü, hiç korkutmadan uykuya,
Tapınakları yalçın tepelerde, papatyalarla çevriliydi,
Her gece oraya, Eski Latmos'un zirvesine geliyordu,
Kardeşinin ışığı ile dağları yaldızlıyordu,
Onu tüm tatlılığıyla öperken…"

Ve gelelim, bu aşk efsanesinin diğer anlatımlarına:

Bir gece Artemis, gümüş arabasıyla göklerde dolaşırken aşağıya bakar ve bir tepenin eteğinde uyuyan genç bir adam görür. Hızla aşağıya iner ve onu öper, uyanan genç, karşısında tanrıçayı görünce şaşırır, tanrıça ona aşkını ilan etmektedir. Sonra tanrıça, gümüş parmaklarıyla genç çobanın gözlerini ovalar ve uykuya daldırır. O geceden sonra her gece gelerek, uyuyan delikanlıyı ziyaret eder. Çobanlık yapan genç ölümlüdür ama Artemis onun çekiciliğine dayanamamakta ve Olimpos'un yani Tanrılar Dağı'nın yasalarını çiğnediği için, çobanı alır ve Latmos Dağları eteklerinde yaptığı küçük bir tapınağa saklar, ona ebedî gençliği aşılar.

Bir diğer öyküye göre ise; çobanın adı Endymion´dur ve Yunan Kralı Elis'in oğludur. Bu versiyonda Artemis, Ay tanrıçası Selene'dir. Endymion'a âşık olunca, babası Zeus'un

keyifli bir anında ona yalvarır ve Endymion'u sonsuza kadar uyutmak için izin alır. Yakışıklı Endymion, genç ve yakışıklı kalmak uğruna kabul eder bunu ve ebediyen uyur. Selene tatlı bir sesle Endymion'un kulağına fısıldar; *"Sana her gece kendi ay ışığımla geleceğim..."* diyerek. Artık kimse Endymion'u göremez, genç çoban Beşparmakların bilinmeyen bir yerinde sonsuz uykusunu sürdürmekte ve her ay ışığında Selene'yi beklemektedir. Onların aşkı, tıpkı evrenin sonsuzluğu gibi, sonsuzluğun uykusu ile birleşmiştir...

Pomona ile Vertumnus

Vaktiyle Romalılar zamanında İtalya'daki Latium bölgesinde, Pomona adında bir peri kızı yaşıyordu. Hamadryadlardan olan bu peri kızı, arkadaşlarına benzemezdi. Ötekiler gibi, ormanlardan, korulardan hiç hoşlanmazdı. Sadece meyveleri, meyve bahçelerini sever, gününü bahçıvanlıkla geçirirdi. Üzüm bağlarına, meyve bahçelerine hiç kimse onun kadar candan bağlanamazdı. Elinde daima bir bahçıvan bıçağı taşır, ağaçların lüzumsuz filizlerini, onunla budar, susuz kalmış fidanları sular, meyve bahçelerinde dolaşır dururdu.

Pomona, çok güzel bir peri kızı olduğu hâlde, Venüs'ün isteklerine yüz vermez, evlenmeyi aklından bile geçirmezdi. Kırlarda oturanların kabalığından korkar,

bahçesinin kapısını sıkıca kapardı. Bilhassa erkeklerle alışverişten çok çekinirdi. Saytrler'den, Pan ve Silvanus'dan daima kaçınırdı.

Yakışıklı bir delikanlı olan Vertumnus, Pomona'ya gönlünü kaptırmıştı. Peri kızının herkese olduğu gibi ona da yüz vermeyeceğini biliyor, çok üzülüyordu. Düşündü, taşındı, Pomona'yı görebilmek için kaba, yırtık pırtık bir elbise giydi, sırtına başaklarla dolu bir sepet yüklendi. Onun bahçesine gitti. Peri kızı onu gerçekten bir çiftçi sandı, çekinmeden onunla konuştu.

Vertumnus ne kılıkta olursa olsun, sevgilisini görüp konuştuğu için çok mesuttu. Onu şüphelendirmemek için çeşitli çarelere başvuruyordu. Ot biçerken tırpanından sıçramış sansın diye, sevgilisinin yanına geldiği zamanlar, bazen şakaklarından aşağı yeşil otlar sarkıtırdı. Bazen de nasırlı eline bir değnek alır, sanki yorgun boğaları, boyunduruktan yeni salıvermiş hissini vermek isterdi. Onu azıcık bir zaman olsun görmek, gözlerini nurlandırmak için daha ne kurnazlıklar düşünürdü. Arada sırada, asma budayacakmış gibi görünerek, eline bir bağ bıçağı alır gelir, asma budama hususunda onun bilgisinden faydalanmaya çalışır; böylece onu, biraz daha fazla görmek imkânını arardı. Bazen küçük bir merdiveni sırtlar, kapısının önünden geçer, onunla konuşma fırsatını bulunca, ağaçlardan meyve toplamaya gittiğini söylerdi.

Bazen kılıç takınıp asker oluyor, bazen olta alıp balık tutmaya gidiyordu. Çeşitli kılıklar, çeşitli hâller, onu tatmin ediyordu. Yine de sevgilisini doya doya

seyredemiyordu. Pomona'yı biraz daha fazla görebilmek için başka çareler aramaya başladı. Sonunda yaşlı bir kadın kılığına girdi. Başına, çeşitli renklerde bir hotoz geçirdi, eline bir baston aldı. Şakaklarını beyaz saçlarla donattı. Senelerin her yönden harap ettiği çok ihtiyar bir kadın oldu. Pomona'nın neşeli bahçesine bu şekilde girdi. Onun bahçesinin olgun meyvelerini görünce, *"Evet, meyve yetiştirmek hususunda sen eşsizsin. Bahçendeki meyveler ne kadar güzel. Fakat senin güzelliğin yanında bunlar hiç kalır. Sen güzellerin güzelisin, gel seni bir kere öpeyim."* diyerek, peri kızını bağrına bastı ve öptü.

Fakat onun öpüşü, bir ihtiyar kadının öpüşüne benzemiyordu. Kızı öptükçe öpüyor, bir türlü bırakmıyordu. Onu biraz daha övdükten ve birkaç kere daha öptükten sonra, bahçede bulunan çiçekli bir tümseğin üstüne oturdu ve meyvelerin ağırlıklarıyla aşağı doğru sarkan dallara, hayretle bakmaya başladı. Orada bulunan bir karaağaç gözüne ilişti. Bir asma, o karaağaca tırmanmış, salkımlarını onun dalları arasından gösteriyordu. Vertumnus, asma ile karaağacın birleşmelerine hayran oldu. Ve sevgilisine, o karaağacı ve asmayı göstererek dedi ki:

"Eğer bu karaağaç, asma ile arkadaş olmasaydı, kuru bir gölgelikten başka ne olabilirdi? Eğer bu asma da aşkla ona sarılmasaydı, tutunacak destek bulamayacak, yerde sürünecekti. Bu arkadaşlık, sana örnek olmalıdır. Sen aşktan kaçıyorsun. Çok hata ediyorsun. Seneleri saymış, yaşlı, tecrübeli bir kadın olarak beni dinle. Seni çok seven Vertumnus ile evlen. Ben onun, seni ne kadar çok sevdiğini biliyorum. O, vefasız değildir. Sen onun ilk ve son aşkı olacaksın.

O, bütün hayatını sana verecektir. O seninle nefes alacak, seninle yaşayacak, seninle meyve yetiştirecektir. Siz el ele verince tabiat gülecek, çiçekler neşelenecek, meyve ağaçları sevinçle sallanacaklar, oynaşacaklardır."

Şairlere göre; nihayetinde bu güzel nympha, Vertumnus'un karısı olmuştur.

Eos ile Tithonos

Latinlerin Aurora dedikleri Eos, Şafak Tanrıçası olup, Hyperion ile Theia'nın kızı ve Helios ile Selene'nin kız kardeşleriydi. Eos, gül renkli parmakları olan, güzel ve gönül alıcı bir bakireydi. Günün ilk ışıklarını insanlara ulaştırmakla görevlendirildiği için her sabah şafak vakti yatağını terk eder, bazen içinden çiğ taneleri saçılan bir kabın üzerine doğru eğilmiş olarak, kanatlı bir tanrıça hâlinde, Pegasos atının kanadı üzerinde, elinde bir meşale olduğu hâlde göklere yükselmek için Okeanos'dan çıkardı. Daha sonraları, Eos, kardeşi Helios gibi bütün gün göklerde dolaşıyor sanılarak Hemera, yani Gün Tanrıçası lakabını da aldı.

Eos önce Titan Koios ile Euribia'nın oğlu Astraios ile evlendi. Bu izdivaçtan rüzgârlar doğdu. Oğlan olan dört

çocuğunun adları şöyleydi; Zephyros, Euros, Boreas ve Notos. Gül renkli Şafak Hanım, denizin koynundan çıktığı vakit, hafif rüzgârlar doğmaktadır.

Genç ve çok güzel bir kız olduğundan Eos, görenlerin kalplerini kolaylıkla çalıyordu. Gerek tanrılardan, gerek insanlardan ona gönül verenler sayısızdı. Ares'in aklını başından aldığı için, Aphrodite ona düşman olmuştu. Aphrodite, bu güzel bakireyi bahtsız kılmak için, Eos'un gönlünün her tarafa akmasını, tanrıları değil, birçok fâni insanı severek günahkâr olmasını sağladı. Bu sebepten olacak güzel Eos, kendine hiç yakışmayan, kendi inceliğine uymayan birisine, dev cüsseli Orion'a gönül verdi ve onu kaçırdı, sarayında sakladı, onunla kirli bir hayat yaşamaya başladı.

Bu hâl, tanrıların onu kınamalarına sebep oldu. Artemis, onun âşığını, Ortygia Adası'nda vurup öldürünceye kadar bu durum devam etti. Deniz tanrısının oğlu olan Orion öldürüldükten sonra Eos, bu defa da Herse ile Hermes'in oğlu olduğu söylenen Kephalos'a gönül verdi. Onu da Suriye'ye kaçırdı. Güneşin oğlu olduğu bilinen Phaeton'u, Eos'un doğurduğuna inananlar da vardır.

Herkes tarafından sevilen ve herkesi seven Eos, sonunda Anadolulu bir delikanlı olan, Troyalı İlios'un oğlu Tithonos'u gözüne kestirdi. Onu da Habeşistan'a götürdü. Yeni kocasından olan Emathion ve Memnon, Habeş Kralı oldu. Sonra Troya savaşında, Akhilleus tarafından öldürüldü Memnon.

Memnon'un öldürülmesine Eos çok üzüldü. Bir ana olarak duyduğu ıstırap anlatılamazdı. Tanrılar, güzel Eos'un oğlunu, anasına acıdıkları için ölmezler arasına

aldılar ama Eos, her sabah, çok sevdiği güzel oğlu için hâlâ gözyaşı dökmektedir... Şafak sökmeden evvel, gecenin serin eliyle, çiçeklerin ve otların üzerine serpilen çiğ taneleri, gül yanaklı şafak tanrıçasının gözyaşlarından başka bir şey değildir. Şafak vakti hayli geçince Helios doğacak, göklere doğru yükselecek ve sıcak ışınları ile kız kardeşinin döktüğü gözyaşlarını silecektir.

Eos'un başka çocukları da vardı. Bunlardan bir tanesi, bizim sabah yıldızı dediğimiz Eosphoros; öbürü, akşam yıldızı olan Hesperos'dur. Bunlardan Eosphoros, her sabah annesi, gül renkli parmaklarıyla göğün kapılarını açmadan önce, elinde parlak bir meşale olduğu hâlde güneşin doğacağı tarafa ışık saçar. Bir rivayete göre, Keyks de Eos'un oğluydu. O, Alkyone ile evlenmişti. Fakat karı koca kendilerini Zeus ile Hera'ya benzettiklerinden, ikisi de kuşa çevrilmişlerdi. Diğer bir söylentiye göre de Keyks, bir fırtına esnasında denizde boğulduğundan karısı, üzüntüden kendisini denize attı. Tanrılar, kocasının acısına dayanamayan vefalı kadına acıdılar, denizde boğulan kocası ile beraber onları, birer martı kuşuna çevirdiler.

Eos, son kocası Tithonos'u çok seviyordu. Zeus'dan, kocasının öldürülmemesini, ona ebedî olarak yaşama imkânının verilmesini rica etti. Bu ricası kabul edildi. Fakat o, Zeus'dan, kocasının yalnız ömrünün bitmemesini istemiş, ne yazık ki gençliğinin tükenmemesini rica etmeyi unutmuştu. O ölümsüzlükle birlikte gençlik de istemediği için, Tithonos, günden güne kocamış, zayıflamış ve hâlsiz düşmüştü. Eos'un vaktiyle tapınırcasına sevdiği kocası, iğrenç bir ihtiyarlığa düştü. Yüzünde kırışmamış yer kalmadı. Beli

büküldü. Yaşıyordu, fakat sürünerek yaşıyordu. Karısı boş yere onu tanrılara mahsus Ambroisa ile besliyordu. Fakat hiçbir şey, ihtiyarlığın önüne geçemiyordu. Çirkin, pis ve salak bir ihtiyarla baş başa kalmak, genç ve güzel Eos için bir felaket hâlini aldı. Artık fazla dayanamadı. Sarsak kocasını sarayda bir odaya attı. Kapıları üstüne kapattı ve onu, müthiş bir yalnızlıkla baş başa bıraktı. Zavallı ihtiyar ölmüyordu ki kurtulsun. İğrenç bir ihtiyarlıkla geçen ömrün ne kıymeti olur? Tithonos, tanrılardan öldürülmesini istedi. Ama bir kere ölümsüz olmuştu, artık ölemezdi. Durmadan yaşlanıp öylece yaşayacaktı. Zavallı ihtiyar, kapatıldığı odada, sabahtan akşama kadar kendi kendine konuşarak yaşıyordu. Sonunda tanrılar, Tithonos'un hâline acıdılar ve onu, ağustos yahut cırcır böceği hâline getirdiler ve hapsedildiği yerden kurtardılar.

O günden beri cırcır böceği, çenesi düşük, geveze bir ihtiyar adam olduğundan, durup dinlenmeden ötmektedir. Eos ve Tithonos mitinde geçen, kara derili insanlar diyarı Habeşistan, Yunanlıların inancına göre güneş memleketiydi. Güneş ve şafak, karanlıklar içinden çıktığı için oradan geliyordu. Aslında Tithonos mitinde, günün geçirdiği safhalar, şairane bir şekilde anlatılmaktadır. Gün, her sabah yeniden doğduğu için ölümsüzdür ve ölmezler arasına karışmıştır. Fakat sabahleyin tazeliği ve güzelliği ile şafağın sevgisine layık olduğu hâlde, akşamüstü ihtiyarlar zayıf düşer, nurunu kaybeder. Anadolu dağlarında bilhassa İda Dağı'nda, çok güzel söker şafak.

Tithonos bir rivayete göre de Troya Kralı Priamos'un kardeşidir.

Keyks ile Alkyone

Keyks, Sabah Yıldızı Eosphoros'un yahut Lukifer'in oğluydu. Babasının nuru, onun yüzünde parlardı. Keyks, bir söylentiye göre, Thessalia'da kraldı. Karısı Alkyone, Rüzgârlar Kralı Ailos'un kızıydı. Karı koca çok mesut bir hayat yaşıyorlardı. Birbirlerini öyle seviyorlardı ki bir gün olsun ayrı duramıyorlardı. Denir ki Zeus ile Hera'ya benzetirlermiş kendilerini.

Fakat saadet uzun sürmedi. Keyks, kendisini rahatsız eden bazı meseleleri, denizaşırı bir tapınağa gidip, tanrılara danışmak istedi. Bu fikrini karısına söyleyince karısı çok üzüldü. Denizlerin ne olduğunu bilirdi çünkü. Denizdekilere, fırtınaların ne oyunlar oynadığını kendi gözleriyle görmüştü. Kocasına; "Sakın gitme!" dedi, "*Ben deniz*

kıyısına indiğim zaman hep, batan gemilerin sahile çarpan parçalarını görürdüm. Eğer gitmek zorundaysan, beni de götür. Gemin batarsa, ben de seninle boğulurum."

Bu sözler, Keyks'in yüreğine işledi. Karısından ayrılmaya onun da gönlü razı değildi. Fakat mutlaka tapınağa gitmesi lazımdı. Yolculuğun tehlikeli olacağını düşünerek karısını götürmedi. Zavallı Alkyone, gemi gözden kaybolunca kadar, kocasına el salladı.

O gece, denizde müthiş bir fırtına çıktı. Deniz kudurmuş gibiydi. Dalgalar, dağlar gibi yükseliyordu. Yağmur öyle çok, öyle hızlı yağıyordu ki insan, gökyüzü denize iniyor, deniz de gökyüzüne çıkıyor sanırdı. Gemide bulunan herkes üzüntü, telaş ve korku içindeydi. İçlerinde yalnız biri neşeliydi; o da Alkyone'yi yanına almayan kocası Keyks… Gemi batıp da kendisi dalgalara gömülürken bile Thessalia Kralı, karısının adını ağzından düşürmüyordu.

Beri tarafta Alkyone, günleri saymaktaydı. Ev işleriyle uğraşıyor, oyalanıyordu. Kocasına kavuştuğu zaman, ona giydireceği bir giysi hazırlıyor, bir de kendisine elbise dikiyordu. Kocası döndüğü zaman o elbiseyi giyecek, ona güzel görünecekti. Her gün tanrılara yalvarıyor, kocasının sağ olarak dönmesini diliyordu. O en çok Hera'ya yalvarıyordu. Hera, Alkyone'nin yakarışlarına ilgisiz kalamadı, ona acıdı. Tanrıların habercisi İris'i, uyku tanrısına göndermek için yanına çağırdı. *"Git, Hypnos'a söyle. Alkyone'ye bir rüya gönderip hakikati, yani Keyks'in öldüğünü ona bildirsin."* dedi.

Aldığı emre uyan İris, binlerce rengi ihtiva eden eşarbını boynuna sardı ve gökyüzünde yolunu gösteren

ebemkuşağını izleyerek, Uyku Tanrısı'nın sarayına vardı. Kimmeriler diyarında, büyük bir dağın böğründe, muazzam bir mağaranın içinde kurulmuş bulunan Uyku Tanrısı'nın sarayına, asla gün ışığı giremezdi. Daima nemli bir sis, o mağarayı kaplardı. Bu sebeple çok loş bir aydınlık oraya ancak süzülerek, zorlukla girebilirdi. Orada, şafağın söktüğünü haber veren horoz sesi de duyulmazdı. Ne her zaman uyanık bulunan köpek sesi ne de daha çok sezgili olan kaz sesi, oranın sessizliğini bozabilirdi. Ne ormanlarda yaşayan vahşi hayvanların ulumaları ne koyunların melemeleri, ne yaprak hışırtıları ne de insanların haykırışları mağaranın içine girebilirdi. Huzur ve rahatlık, sessizce o mağaranın içinde dinleniyordu. Yalnız, bir kayının kalbinden sızarak akan su Lethe, unutkanlığı doğuruyordu. Lethe'yi doğuran bu yer altı çayının, çakıl taşları üzerinde akarken çıkardığı tatlı mırıltıları, ninni sesi hâlinde Hypnos'u uyutuyordu. Mağaranın giriş yerinde bol miktarda haşhaşlar ve daha başka uyku getirici sayısız bitkiler yetişmekteydi. Gece, uyutucu esansını bu mağaradan alıyor, karanlıklara gömülmüş olan kâinata saçıyordu. Böylece, günün çeşitli ıstırapları ve kederleri ile yorulan varlıklara rahatlık sağlıyordu.

Uyku Tanrısı'nın mağarasının, gıcırdayarak açılan kapıları olmadığı gibi, bu kapıların nöbetçisi de yoktu. Mağaranın tam ortasında, abanoz ağacından yapılmış bir karyolada, tüy döşekler üstünde, siyah örtülerle örtünmüş olarak Uyku Tanrısı Hypnos, uyuşuk vücudunu dinlendiriyor, uyuyordu. Etrafında rüyalar, çeşitli renkte kelebekler hâlinde uçuşmaktaydı. İris içeri girince, yoluna engel olan rüyaları eliyle uzaklaştırdı. Onun, omzuna attığı eşarbının

fosforlu renklerinin ışığı, karanlık mağarayı esrarlı bir şekilde aydınlatınca Uyku Tanrısı, zorlukla gözlerini açtı. İris'e, ne sebeple geldiğini, ne istediğini sordu. Tanrıların, terbiyeli ve anlayışlı habercisi İris, niçin geldiğini hemen söylemedi. Uyku Tanrısı'nın tamamıyla uyanması için, sözleriyle onu biraz okşadı:

"Ey, varlıklara huzur ve rahatlık veren uyku! Fâni insanların başlarına bela olan dertler, üzüntüler, acılar, ıstıraplar; senden ürker, kaçar. Yorgunluklarla harap olmuş vücutlara, esrarlı uykuyu sen lütfedersin, onları sen dinlendirir, çalışma gücünü sen ihsan edersin. Tanrıçalar tanrıçası muhterem Hera'nın dileği şu; istediği insanın şekline girebilen hünerli oğlun Morpheus'u, Alkyone'ye gönderecek, kocası Keyks'in öldüğünü ona bildireceksin. Zavallı Kraliçe, kocasını sağ sanarak, boş yere Hera'ya yalvarıp duruyormuş."

İris, bunları söyledikten sonra hemen mağaradan çıkmak zorunda kaldı. Çünkü Uyku Tanrısı'nın mağarasında, vücuduna bir gevşeklik geldi, göz kapakları ağırlaşmaya başladı. Uyku Tanrısı'nın, istediği insanın şekline girebilen oğlu Morpheus, Keyks'in biçimini alarak, uyumakta olan Alkyone'nin başucuna gitti. Sessizce, *"Bak,"* dedi, *"ben geldim, ben. Beni tanıdın mı? Yoksa ölüm yüzümü de değiştirmiş mi? Ben öldüm sevgili karıcığım Alkyone. Deniz dibine giderken bile, senin adını dudaklarımdan düşürmedim. Sen de benim için birkaç damla gözyaşı dök. Ölüler diyarına giderken, arkamdan bir ağlayanım olsun."*

Alkyone, *"Bekle beni, ben de seninle geliyorum!"* diye bağırarak uyandı. Artık, kocasının öldüğünü anlamıştı. *"Ben onsuz yaşayamam."* dedi. *"Onun gövdesi dalgalarda*

savrulurken, ben nasıl yaşayabilirim?" dedi… *"Ben seni bırakamam, sevgili kocacığım. Ben sensiz yaşamak istemiyorum…"*

Sabah olur olmaz denize koştu. Tam kocasını uğurladığı yere geldi. Denize baktı, baktı… Birdenbire, dalgalar üstünde batıp çıkan bir şey gördü. Sular, gördüğü şeyi kıyıya doğru itiyordu. Kıyıya doğru sürüklenen şeyin, bir ölü gövdesi olduğunu görünce korku ve dehşetle, kıyıya yaklaşan cesede baktı ve kocasının cesedi olduğunu anladı. Onunla birlikte sulara gömülmek için, kayaların üstüne çıktı. *"Kocacığım, sevgili kocacığım!"* diyerek, kendisini denize attı. Fakat sulara gömüleceği yerde o, dalgaların üstünde uçuyordu. Kolları kanat oluvermişti. Bütün gövdesini tüyler kaplamıştı. Tanrılar, kocasını bu kadar çok seven ve onsuz yaşamak istemeyen bu güzel kadını, kuş yapmışlardı. Aslını ararsanız, tanrılar insanlar gibi zalim ve merhametsiz değildir. Alkyone'nin ölümüne razı olmayarak, onu kuşa çevirdikleri gibi, kocası Kral Keyks'i de kuşa çevirirler. Karı koca birlikte uçmaya başladılar. Hâlâ da uçtukları ya da dalgaların üstünde oturup dinlendikleri görülür…

Her kış, yedi gün için deniz durgunlaşır, dalgalar kıpırdamaz olur. O günlerde Alkyone, suların üstünde kuluçkaya yatar. Yedi gün, onun yavrularının yumurtadan çıkmasına yeter de artar bile. Yedi günün sonunda, deniz yeniden kudurur, dalgalar yeniden kıyılara saldırır. Denizin durgun olduğu o yedi güne, "Alkyone Günleri" denir.

Poseidon ve Amphitrite

Poseidon'un karısının adı Amphitrite'ydi. O, denizlerin muhteşem kraliçesi olmadan evvel güzel bir peri kızı olup, babası Okeanos'tu. Bir gün o, Naksos Adası'nda, Okeanidler arasında dans ediyordu. O kadar güzeldi ki parlaklığı ile diğer peri kızlarını gölgede bırakıyordu.

Poseidon, bu güzel kızı görünce gönül verdi. Onu almak istedi. Fakat kız, korkarak denize atladı ve derinliklere daldı, kayboldu. Onun peşinden koşması ve yakalaması için bir yunus balığı gönderdi Poseidon. Bu balık, kızı durmadan takip etti ve nereye gittiyse o da arkasından gitti. Nihayet kız yorulunca onu yakaladı, sırtına bindirdi, getirdi. Tanrı'nın kolları arasına bıraktı…

Düğünleri denizin altında, derinliklerde gizlenen muhteşem sarayda yapıldı. O günden itibaren mutlu bir çift olarak yaşadılar. Denizden olma bir sürü yaratığın başında, köpükler arasında kayan bir arabada oturur tasvir edilen Denizler Kraliçesi, Poseidon'a, vefalı bir eş olmuştur. Onların birleşmelerinden hemen bir çocuk doğdu. Bu çocuğun yüzü, tanrılara ve insanlara benziyordu. Fakat deniz yosunları ile örtülü bulunan belinden aşağısı, bir balık kuyruğu gibi uzanıyordu. Triton adı verilen bu çocuk, doğar doğmaz annesine ve babasına hizmet etmeye, onların buyruklarını iletmeye başladı. Büyük, helezoni bir sedef kabuğu, onun borusuydu. Kuvvetli nefesi ile onu üfürdüğü zaman, kudurmuş dalgaların seslerine benzer sesler çıkarırdı. Hesiodos, onun Triton'u doğurduğunu şöyle anlatır:

"Toprağı sarsıp gümbürdeten Poseidon
Amphitrite tanrıçayla evlendi
ve onların sevişmelerinden
büyük Triton doğdu, gücü kuvveti sonsuz,
o Triton ki dalgaların dibinde,
anasının ve soylu babasının yanında
altından bir sarayda oturur
korkular saçarak çevreye."

Poseidon ile Amphitrite'nin biricik oğulları olan Triton, vakit geçirmeden deniz kızları ile birleşerek, birçok çocukların dünyaya gelmesine sebep oldu. Onun çocuklarının da babası gibi yüzleri insanlara, vücutları balıklara benziyordu.

Bütün nehirlerin ve denizlerin tanrısı Poseidon ve güzel karısı Amphitrite, denizlerin derinliklerindeki muhteşem saraylarından çıkıp dolaşmaya başladıkları zaman, bütün Tritonlar, trampetlerini çalarak, borularını üfleyerek, dalgaların hiddetini yatıştırır, Tanrı'nın arabasının arkasından, yanından yüzerek koşarlardı. Deniz kızları Nereidler, bu çıplak göğüslü güzel bakireler de onlarla beraber gelirlerdi. Bu güzel deniz perilerinin babaları, denizin ihtiyarı olan Nereus; deniz yollarını pek iyi bildiğinden, latif, kokulu bir rüzgârla Tanrı'nın arabasını ve etrafındaki alayı, emin yollardan sevk ederdi.

Diğer bir deniz ihtiyarı olan Proteos, Deniz Tanrısı'nın dalga sürülerini su altı vadilerinde dolaştırır, bazen denizlerin yüzüne çıkarır, koşturur, rüzgârlar dinince, onları sahillerde uyuturdu. Fakat rüzgâr esince, uyuyan sürü uyanır, ele geçirilmesi imkânsız bir hâlde, şekilden şekile girerek koşuştururlardı.

Deniz Kentaurları, dalgaları kaldırır, köpürtürlerdi. Yarısı at, yarısı balık olan Hippo Kamposlar, sırtlarında lir çalan perileri taşıyarak, dalgalar arasında şaha kalkarlardı. Yunus balıklarının sırtlarına binmiş olan Eroslar şen kahkahalar atar, birbirleriyle şakalaşırlardı. Arada sırada, denizlerin ilham perileri olan Sirenler de dalgaların derinliklerinde korkunç, yosunlu kayaları terk ederler ve onlar da alaya katılırlardı. Başları, güzel kadınların başlarına benzeyen, vücutları kuş vücudu gibi olan Sirenler, ahenkli konserler verirlerdi.

Poseidon'un çocukları yalnız Tritonlar değildi; güneşte oynaşan, aynı cinsten bol miktarda balık sürüleri, büyük

palamutlar, denizlerde bulunan daha başka türlü hayvanlar da onun soyundan gelmişlerdi. Fakat bazen deniz, kızgın dalgalarının karnından, sahilleri tahrip eden, yağmalayan korkunç devler de kusardı. Bu korkunç oğullarının en tanınmışları, Polyphemos ile Anteos'tu.

Çok korkunç bir dev olan Polyphemos, Sicilya kıyılarında yaşardı; sık ve uzun saçları, bir orman gibi, omuzlarına gölge salardı. Kolları, bacakları ve gövdesi uzun kıllarla örtülüydü. Dar ve kırışık alnıyla yassı burnu arasında, bir kulağından öbür kulağına kadar çalılık bir kemer gibi uzanan kaşı altında, kalkana benzeyen tek bir göz, korkunç bir şekilde parlamaktaydı. Sabah olur olmaz, baston gibi kullandığı bir çam ağacına dayanarak, büyük adımlarla kıyıyı dolaşır, fırtınaların zoru ile sahile sığınan gemileri parçalar, talan eder, yolcuları öldürür ve ancak akşam olunca inine, dinlenmek üzere dönerdi…

Hephaistos'un Aşkları

Hephaistos, Zeus ile Hera'nın oğludur ama bir efsaneye göre de Hera, onu kendi kendine doğurmuştur. Zeus'un, Athena'yı kafasından çıkarmasını kıskanmış da Hephaistos'u yaratmış, denir.

"Hera tanrıça kimseyle sevişmeden,
yalnız öfkeden ve kocasına hıncından
ünlü Hephaistos'u doğurdu kendi kendine
ve Hephaistos, en usta sanatçısı oldu
Gökler Tanrısı Uronus torunlarının." (Theog. 927 vd.)

Hephaistos hem topaldır hem de çirkin. Bu niteliğiyle Olympos tanrıları arasında tektir, bu yüzden de

hor görülür tanrılarca. Ama hiçbirinin elinden gelmeyen işler gelir Hephaistos'un elinden. Her türlü madeni işleyip olağanüstü güzellikte eserler yaratmasını başarır Topal Tanrı. Zeus'la Hera'nın yatak odası, Olympos tanrılarının evleri, onun usta ellerinden çıkmadır. Thetis, Hephaistos'un evine gelince, atölyesi şöyle tanımlanır İlyada'da:

"Gümüş ayaklı Thetis, Hephaistos'un evine vardı,
yok olmaz tunçtan yaldızlı bir evdi bu,
üstündü öbür ölümsüzlerin evlerinden,
çarpık bacaklı Tanrı yapmıştı bu evi.
Hephaistos'u, körükleri arasında çalışır buldu,
kan ter içinde gelip gidiyordu o yandan bu yana,
üçayak yapıyordu tam yirmi tane.
Dayayacaktı onları sarayın dik duvarına,
her üçayağın altına altın tekerlekler koymuştu,
kendi kendilerine girsinler diye tanrıların
toplantısına,
sonra gene gerisin geri eve dönsünler diye,
görülmeye değer şeylerdi bunlar.
Yirmi tane üçayak bitmiş hazırdı,
bir işli halkaları vardı takılacak,
onları yapıyordu Hephaistos, dövüyordu
bağlarını." (İl. XVIII, 369 vd.)

Topallığının nedenini İlyada'da kendi anlatır: Troya Savaşı konusunda Zeus'la Hera arasında kopan bir kavgayı yatıştırmaya çalışır ve Hera'ya şöyle der:

"Aldırma anacığım, sık dişini, bağrına taş bas.
Seni çok severim, görmek istemem dayak yediğini.
Tepem atsa bile koşamam yardımına;
ne yapayım, Olymposluya karşı gelmek çok zor.
Bir gün sana yardım etmek istedimdi hani,
yakaladıydı beni bacağımdan,
attıydı tanrısal eşikten aşağı,
yuvarlandım gittiydim tam bir gün.
Düştüydüm Lemnos Adası'na, batan günle,
birazcık canım kalmıştı ha çıktı ha çıkacak.
Sintiler yerden kaldırdılardı orada beni." (İlyada I, 586 vd.)

Ama Hephaistos, İlyada'nın başka bir bölümünde, aynı öyküyü başka türlü anlatır. Şöyle ki: Thetis, oğlu Akhilleus için yeni silahlar istemeye gelince demirci tanrıdan, topallığı yüzünden anası Hera'dan neler çektiğini anlatır o da. Hera, topal oğlundan utandığı için, onu dokuz yıl Okeanus Irmağı'nın yanında saklamıştır. Hephaistos, bunun öcünü anasından alır. İçinde zincirler sakladığı bir taht yapıp, annesine gönderir, Hera da tahtın üstüne oturur ama oturur oturmaz da zincirler onu kıskıvrak sarar, kurtulamaz. Olympos tanrıları, Hephaistos'u çağırmak zorunda kalırlar. Dionysos'u gönderirler, o da Hephaistos'u bir eşeğe bindirip öyle getirir Olympos'a. Tanrılar, ünlü topalı görünce kahkahayı basarlar…

Ömrünü isli atölyelerde, kurumlu demirhanelerde geçiren Hephaistos, zevki de ihmal etmezdi. Tanrıların en çirkini olduğu hâlde, Aphrodite'nin kocası olmuştu. Bu iş, onun rızası alınmaksızın yapılmıştı; fakat bu evlenme,

tehlikesiz olmadı. Çünkü karısı, onu sık sık aldattı, bilhassa Harp Tanrısı Ares'le. Bu rezalet, karısının bu ihaneti, Topal Tanrı'yı uslandırmadı, kendi hâlinde, çirkinliğine bakmadan, bahtsızlığını düşünmeden Zekâ Tanrıçası güzel Athena'ya gönül verdi, onu hırsla takip ediyor ve elde etmeye çalışıyordu.

Fakat Zekâ Tanrıçası, iradesi ile onu yendi. Bir gün Marathon sahrasında Athena'nın peşine düşmüştü. Onu kandırmaya çalışıyordu. Fakat güzel Tanrıça, bu usta tanrının elinde kirlenmedi, kurtuldu kaçtı. Bazı efsaneler, Hephaistos'un, Athena'ya karşı duyduğu aşkın, Zekâ Tanrıçası'nın doğduğu gün başlamış olduğunu anlatırlar. Sözde, Athena'yı kafasından doğurtmak isteyen Zeus, Hephaistos'un atölyesine inip de alnına balta ile vurdurduğu zaman, oradan baştan aşağı silahlı olarak ve neşeli çığlıklar koparak fırlayan Zekâ Tanrıçası'nı görünce sevmiş Topal Tanrı ve Zeus'tan onu istemişti. Kendi baltası ile doğurttuğu bu bakireyi Zeus, Topal Tanrı'ya vereceğine söz bile vermişti. Fakat Athena, bunu istemedi. Babasını, zorluklarla sözünden caydırdı.

Bu sevişmede, semavi bir ateş sembolü olan Athena ile dünyevi ateşi temsil eden Hephaistos'un birbirinden kaçınması, bununla beraber, insan elinden çıkan sanatların koruyucusu olan her iki tanrı da insanlara yararlık ve fayda sağlamak amacını güttükleri zaman birleşiyorlar, kaynaşıyorlar. Letafet perilerinden biri olan Aglai ile güzel Karis'i de Hephaistos'un karılarından sayarlardı.

Proteos'un kızı Kabeiro ile evlendiğini ve ondan Kabireslerde, Sicilya adasında ikiz Palıguesleri doğuran

Athena'nın doğduğunu söylerler. Hâlbuki diğer bir efsane, Palıgueslerin, Zeus ile Hephaistos'un kızı Aethalia'dan doğduğunu anlatır. Rivayete göre, ikiz Paligueslere gebe kalan Aethalia; Hera'nın intikamından korunmak için, yavrularını doğuruncaya kadar yerin kendisini saklamasını arzu etti. Onun isteği yerine getirildi. İki çocuğu, günü tamam olunca karanlık yerin altından gün ışığına çıktılar. Etna Yanardağı'nın ayağının ucunda bulunan iki küçük göl, daima kaynak su ve kükürtle dolu oldukları hâlde, o ikiz çocuğun doğdukları yerin hatırasını hâlâ saklarlar.

Hephaistos'un oğulları arasında Ardalos, Palamon ile Pylios da vardır. Keza babası gibi topal olduğu hâlde Epidaure ve civarından geçenlere saldıran, sopası ile onları öldüren Periphetos da Hephaistos'un oğlu olup, sonradan, meşhur kahramanlardan Theseos tarafından öldürülmüştür.

Hera ve İksiyon

Göğün saf ışığının sembolü olan Hera, kadınlığın mukaddes örneği, vefakâr zevcenin ilahî temsilidir. Kocası, fâni insanlara yakışacak uygunsuz hareketlerde bulunduğu, çapkınlık yaptığı hâlde o, sadece kıskanır, kendisini yasa kaptırır, üzülür, öfkelenir, fakat hiçbir zaman kocasına ihanet etmezdi. Hâlbuki o, Olympos'ta bulunan ilahlar içinde, Aphrodite'den sonra en güzelidir. Ona gönül verenler çok olmuştur. Ona ilanı aşk edenler de görülmüştür. Fakat kutsal evlenme bağları ile Zeus'a bağlanan Hera, kirlenmemiştir, afif ve temiz kalmıştır.

Güzelliğinin tesirine kapılarak, ona karşı duydukları sevgiyi açığa vurmak cüretini gösterenlerin en tanınmışı İksion'dur. İksion'un başından şöyle bir olay geçmiştir; bu

adam evlenmek üzere iken, karısının babası, kendisinden ağır armağanlar istemişti. Bu da kızı ile evlenmesine müsaade ettiği takdirde, istediği hediyeleri getireceğine dair söz vermişti. Fakat evlendikten sonra verdiği sözü tutmamıştı. Bu yüzden kayınpederi, kendisine haklı olarak çıkışınca İksion, onunla barışmak ve hediyeleri vermek bahanesiyle ihtiyarı evine, yemeğe çağırdı. Zavallı adam, ümitle gittiği ziyafet masasından ateşle dolu bir hendeğe sürüklendi ve orada diri diri yakıldı.

Bu iğrenç cinayet, insanların da tanrıların da hoşuna gitmedi ve bundan ötürü hiç kimse İksion'u affetmedi. Herkesin nefretini kazanan bu adam Baş Tanrı'nın gözüne girdi bir şekilde ve suçu bağışlandı. Yalnız affedilmekle kalmadı; tanrıların masasına bile davet edildi. Fakat bu hain katil, Zeus'un lütfunu, merhametini unutarak, tanrıların sofrasında şımardı ve Zeus'un karısı, namusu Hera'ya fena gözle baktı. Aklından iğrenç şeyler geçirdi. Yeryüzünde edepsizlik yapan, diri diri insan yakan bu kalpsiz, şimdi de tanrıçaların en namuslusu olan Hera'yı gözüne kestirmişti.

Hera; kirli bakışların, kendi üzerine mıhlanıp kalmasından hoşlanmadı. Fakat ses çıkarmadı. Bir gün işi daha ileri götüren İksion, Hera'ya ilanıaşk bile etti. Onun edepsizliğine sinirlenen Hera, cevap vermeye tenezzül etmedi. Fakat kocasına vaziyeti anlattı. Zeus, hadiseyi soğukkanlılıkla karşıladı. Karısının yanılıp yanılmadığını anlamak üzere bir bulut parçasını Hera şekline soktu ve İksion'un yanına gönderdi. Nektarlarla sarhoş olan İksion, kucaklamak ve kendine doğru çekmek için kollarını hayale doğru uzattı. Bunu gören Zeus, bu utanmazı hemen cehenneme

fırlattı. Onu, yanan bir tekerleğe döndürdü, bu tekerlek daima dönmekte, katil ve namussuz İksion, daima yanmaktadır.

Afif Hera, kocasına her zaman sadık kalan bu ilahe; meşru evlenmelerin, aile ocaklarının koruyucusu sayılırdı. Evlenmemiş, evde kalmış geçkin kızlar için kalbi parçalanır, onların mesut yuva kurmalarını candan isterdi. Doğurmak üzere olan kadınların yanı başlarında dolaşır, onlara yardım eder, doğum sancılarını hafifletirdi. Doğan çocuklara bile o gözcülük ederdi. Bazı mitologlar; Hera'yı, lohusaların tanrıçası olan Eilethyia'nın annesi saymışlardı. Bu yüzden eski heykel yapanlardan bazıları makasla, ebelere mahsus aletlerle onu tasvir etmişlerdir. Özetle Hera; kadınlığa ait ne varsa, kadının hayatıyla ilgili ne bulunursa, onların koruyucusu ve düzenleyicisidir.

Hera'nın iyi huyları, faziletleri olduğu gibi kibri, gururu ve kini de vardır. Thrakia ve Sicilya'da yer altında, büyük mağaralara kapatılan azgın rüzgârlar, onun emri altındadır. Nefret ettiği, kin beslediği fânilere kötülük yapmak istediği zaman, rüzgârların bekçisi olan Eole'ye emir verir, onların zincirlerini açtırırdı. Böylece, mahpus edildikleri yerden dışarı bırakılan rüzgârlar, fırtınalar; gemileri batırır, evleri yıkar, ağaçları kırar geçirirdi.

Arethusa ile Alpheios

Syrakusa civarında bulunan küçük Ortygia Adası'nda, kutsal bir kaynak varmış. Arethusa adını taşıyan bu kaynak, çok eski zamanlarda, bir su kaynağı değilmiş. Yunanistan'da, Peleponesos'un kuzeybatısında, Elis bölgesinde yaşayan çok güzel bir kız imiş Arethusa. Artemis'in izinden yürüyen ve onun gibi temiz kalmak isteyen bir bakire olduğundan, erkeklerle hiçbir dostluğu ve münasebeti yokmuş. Yalnız avlanmaktan hoşlanır, ormanlarda dolaşmaktan ve ormanların temiz havasını teneffüs etmekten zevk alırmış.

Çok güzel bir kız olduğu için kendine gönül verenler, güzelliğinden bahsedenler bulunurmuş, fakat o, hiçbir erkeğe yüz vermez, avlanmaktan başka bir şey düşünmezmiş.

Bir gün bu güzel kız, her zamanki gibi yine ormanlarda av peşinde dolaşmış, hayli yorulmuş. O gün hava çok sıcakmış, bu sebeple yorgunluğunu daha fazla hissetmiş. O sırada önüne güzel bir ırmak çıkmış. Hiç ses çıkarmadan, yavaş yavaş akan bu ırmağın suları çok duruymuş. Irmağın derinliklerinde, kumlar üstündeki çakıl taşları, rahatça sayılabilirmiş. O çay o kadar durgun ve düşünceliymiş ki insan, onun aktığından şüpheye düşebilirmiş. Beyaz yapraklı söğüt ağaçları, gümüş yapraklı kavaklar, gölgelerini, ırmağın üstüne düşürürlermiş, onun kenarlarında, en sıcak günlerde bile, yeşil bir serinlik hüküm sürermiş.

Sıcaktan bunalmış ve yorgun düşmüş olan güzel avcı Arethusa, önce suyun kenarında oturmuş, ayaklarını suya sokarak ferahlamış. Sonra, suyun güzelliğine ve berrak oluşuna hayran olmuş, dizine kadar suya girmiş, daha sonra da dayanamamış, elbisesini çıkarmış, onları suyun üstüne doğru sarkmış olan bir söğüt dalına iliştirerek, çıplak olarak, duru ve güzel ırmağın göğsüne atılmış. Berrak ırmağın serin suları içinde yüzerek, güzel vücudunun yorgunluğunu gidermeye çalışırken, suların içinden gelen garip bir fısıltı duymuş. Güzel avcı, hiç kimsenin bulunmadığı ve görülmediği ıssız bir yerde, yıkandığı ırmağın derinliklerinden gelen bu sesten müthiş korkmuş ve en yakın kıyıya doğru koşmuş, o sırada arkasından gelen bir ses; *"Nereye kaçıyorsun Arethusa? Ben Irmak Tanrısı Alpheios'um. Benden kaçma."* diye fısıldamış. O, çırılçıplak koşuyormuş. Elbiseleri öteki kıyıda, söğüdün dalında asılı kalmış. Irmak Tanrısı Alpheios; güzel, yakışıklı bir delikanlı olup, çıplak kızın ardına düşmüş. Kızın çıplaklığı delikanlıyı hem tahrik ediyor, canlandırıyor hem de ona, arzusuna kolayca ulaşacağı zannını veriyormuş.

Kız, canını kurtarmak için ne kadar hızlı koşuyorsa Alpheios da onu yakalamak için âdeta uçuyormuş. Korkudan tir tir titreyen bir güvercin, bir atmacanın pençesinden nasıl kurtulmaya çalışırsa, kız da ona yakalanmamak için öyle kaçıyormuş. Onlar çok koşmuşlar, dağlar, dereler aşmışlar, Orkhomenos duvarlarına kadar koşmuşlar, Kyllene Dağı'nı aşmışlar, Menale'yi geçmişler, Erymanthos'un buzlu tepelerini arkada bırakmışlar. Elis ovasına varmışlar. Alpheios'un hızı, Arethusa'yı geçemiyormuş ama kuvvetleri, dayanma güçleri eşit değilmiş. Kızcağız yorulmaya başlamış; fakat yine de koşmaya devam etmiş. Birçok ovaları aşmışlar, ormanları geçmişler, hiç yol vermeyen kayalıklardan atlamışlar, yine koşmuşlar, yine koşmuşlar…

Sonunda Arethusa, arkasında kalan güneşin önüne düşürdüğü gölgelerden, delikanlının kendisine yaklaşmak üzere olduğunu hissetmiş. Fakat belki bu bir vehimdir diye düşünürken, kendisini kovalayanın, pek de gürültülü olan ayak seslerinden, yaklaştığını anlamış, sonra saçlarına bağladığı kurdeleyi oynatan sıcak nefesini ensesinde duyunca, artık iş işten geçtiğini bilmiş, o zaman ümitsizlikle; *"Beni kurtar! Beni kurtar! Ben kirlenmek istemiyorum."* diye candan bir şekilde, tanrıça Artemis'e yalvarmış. Tanrıça, kıza acımış, onun üstüne hemen bir bulut parçası atmış, onu, delikanlının gözünden saklamış.

Arethusa, bulut kümesi içinde gizlenince, Irmak Tanrısı sağa koşmuş, sola koşmuş, onu bulamamış. Çok üzülmüş, boş yere kızın ayak izlerini aramış. Sonra içi yana yana, *"Arethusa! Arethusa!"* diye iki defa bağırmış. Bu ses, avcı kızın gönlünü korku ile doldurmuş. Bir kuzu, kurdun

sesini işitince nasıl titrer ve sinerse yahut bir tavşan kendisini yakalamak isteyen bir tazının korkusundan bir çalılığa girer orada nasıl hareketsiz kalırsa, o da öylece, Artemis'in onun üstüne attığı bulutun içinde sinmiş kalmış.

Alpheios onu bulamadığı hâlde, oradan uzaklaşmamış. Kızı saklayan buluta gözlerini dikmiş, gözetlemeye başlamış. Rüzgârın bulutu dağıtmasını beklemiş. Çıplak vücudunu, her tarafından bulutun sıkıca sardığı, kucakladığı güzel kız üşümüş, soğuk terler dökmeye başlamış. Mavimtırak ter taneleri, teninin her tarafından bolca akıyormuş. Başından saçlarından, yüzünden, kollarından, göğsünden, sırtından, bacaklarından, her tarafından ter hâlinde bol bol sular sızarken birdenbire, ayaklarının altından bir su kaynağının fışkırdığını hissetmiş. Sonra bütün vücudu su içinde kalmış, su olmuş…

Böylece, o tanrıça, Artemis'in lütfu ile güzel bir kız iken, bir su kaynağı hâline dönüşmüş. Baştan başa, su kesilen varlığı içinde, kendi insan şekli kaybolmuş. O, temiz ve lekesiz kalmayı arzu ettiği için, kaynak olan güzel teninin fışkırttığı sular, hem tatlı hem de saf ve berrakmış. O zaman ırmak tanrısı Alpheios, delikanlılığı bırakmış, tekrar ırmak hâline dönmüş ve kaynak olan sevgilisinin sularını kucaklamış, onunla birleşmiş. Onu, kendi içinde kucaklamış, kendini ona, onu da kendine katmış. Fakat Arethusa, yine yalnız yaşamak, bir erkekle, su hâlinde de olsa birleşmek istememiş. Bu sebeple; suları, kendisini seven Alpheios'un sularına karışmış olmasına rağmen, kendini ona teslim etmemiş. Âşığının kolları arasından sıyrılarak kurtulmuş, tanrıça Artemis'in açtığı yer altı mecrasından

sularını akıtarak, çok derinlere dalmış, hatta Hades'in karanlık ülkesine kadar inmiş. Orada, yer altı âlemine kaçırılmış olan kederli Persephone'yi bile görmüş. Böylece güzel Arethusa, Yunanistan'dan; yerin dibine geçerek, denizin çok altından akarak gelmiş, Syrakusa yakınındaki Ortygia Adası'nda, kaynak hâlinde fışkırmış. Fakat Arethusa yine de Aplheios'dan kurtulamamış…

Derler ki: Irmak Tanrısı, sevgilisinin kurnazca kolları arasından sıyrıldığını ve yerin dibine geçtiğini görünce, o da aynı yer altı yolundan koşarak onu kovalamış ve o da Ortygia'ya kadar gitmiş. Böylece, ikisinin suyu orada yine birbirine karışmış. Bugün, Yunanistan'daki Alphoios Irmağı'na bir tahta çanak atılsa, o çanak Sicilya'daki Arethusa kaynağından çıkarmış…

Apollon ile Klytie (Heliotrope)

Apollon, kendini bitap düşmüş hissettiği bir akşamüstü, Phtya kıyısına indi ve yakıcı kumun üzerinde dolaşmaya başladı. Yıllar boyunca izlediği ve yönettiği kanlı savaşlardan sonra bu yürüyüş ona çok şiirsel gelmişti.

O sırada az ilerden gelen bir şarkının büyülü mısralarını işitti. Uzun süre yerinden kımıldamadan şarkıyı dinledi ve ancak şarkı bitince kendine gelebildi. Şimdi şarkıyı söyleyen kadını görüp onunla tanışmak istiyordu. Kendisini görünmez kıldı ve ilerlemeye başladı. Karşısında daha önce hiç görmediği güzellikte ve saflıkta bir kız görünce şaşırdı ve ona daha da yaklaştı. Kız, uzun beyaz bir elbise giymiş, boynuna ise incilerinden yapılmış bir gerdanlık takmıştı.

Yeni bir şarkıya başlarken eğildi ve kıyıdaki incilerden toplamaya başladı. Apollon, uzun bir süre kızı izledi ve ona âşık oldu. Artık daha fazla dayanamayacağını anladı ve kendi suretine bürünerek kızın karşısına çıktı. Kız ilk olarak Apollon'dan ürküp geri çekilse de gözleri ondan hoşlandığını gizleyememişti. *"Benden korkmana gerek yok."* dedi Apollon, ağır adımlarla ona doğru ilerledi ve ellerini tuttu. Kızın ürperdiğini hissedebilmişti.

"Tanrılardan bile güzel olan bu prenses bana adını sunmayacak mı?"

"Adım Klytie." dedi kız, kendini geri çekmeye çalışarak. Ama Apollon, onun ellerini sıkı bir şekilde sarmalamıştı. *"Ayrıca prenses değilim, küçük bir köylü kızıyım. İhtiyar ve zavallı babama bakmaktan başka bir işe yaramam."*

"Senin gibi güzel bir kız ya bir prenses olabilir ya da Aphrodite kadar büyülü bir tanrıça." dedi Apollon. Bu sözlerin kızı etkileyeceğinden adı gibi emindi.

"Ayrıca bundan sonra benim prensesimsin, sarayımda kalacak benle birlikte yaşayacak ve çok saygın bir insan olacaksın. Hizmetkârların, uşakların, yaverlerin ve her istediğini yerine getirebilecek olan ben, hizmetinde olacağım."

Kız, parlayan gözlerle Apollon'a baktı ve ona âşık olduğunu kulağına fısıldadı. *"Ama ben bunların hiçbirini istemiyorum…"* dedi kız içerlemişçesine, *"Benim tek dileğim hasta babamın iyileşmesi ve eski günlerdeki gibi dinç bir savaşçı olmasıdır. Lakin bu dileğim hiçbir zaman gerçek olmayacak, herkes onun öleceğini söylüyor."* Kız, narin ellerini yüzüne gömdü ve dizlerinin üzerine çökerek ağlamaya başladı.

Apollon kızın bu hâlini görünce yüreğinde bir sızı hissetti ve *"Kalk bakalım,"* dedi, *"babanı bir de ben göreyim, belki henüz her şey için geç değildir. Onu ayağa kaldırabilecek gücüm var. Ama bir de şartım var; babanı iyileştirirsem benim kadınım olacaksın."*

"Babamı iyileştiremesen bile, yine de seninle gelirim." dedi Klytie ve Apollon'u, yaşadıkları küçük kulübeye götürdü. Apollon yatağında can çekişen adamı görünce ona acıdı ve Klytie'ye duyduğu aşkı uğruna adamın ömrünü uzattı, onu iyi etti. Genç kız, babasını ayakta ve gençleşmiş görünce kendisini Apollon'un kolları arasına bıraktı ve ona verdiği sözü tutacağını söyledi.

Apollon genç kızı kucakladı ve havada süzülerek Olympos'un yamacına getirdi. Kız, sevdiği adamın güneş tanrısı olduğunu şimdi anlamıştı. Ondan korkuyor fakat bir o kadar da seviyordu. O gün Apollon'u ziyarete Ares geldi ve Klytie'nin tanrılara denk güzelliği ile karşılaşınca büyülendi. Onu elde etme isteğiyle yanıp tutuşmuş olsa dahi bunu Apollon'dan sakladı ve kıza nazik davrandı. Ares gidince Apollon kızı yatak odasına çıkardı ve güzel gözlerine uykuyu serpti.

Apollon ve Klytie her gece bıkmadan usanmadan birlikte oldular. Kızın aşkı her geçen gün ne kadar büyüyorsa, Apollon'un aşkı o kadar soluyordu. Ölümsüz yaşantısını tek bir kıza adayamayacağını biliyordu ama bunu kıza söyleyemiyordu. Çünkü bu sözleri sarf etmek, kızın ölümle anlaşmasını onaylamak gibi bir şeydi. Apollon her şeyden vazgeçebilecek biriydi, bu yüzden herkesi de kendisi gibi sanıyordu. Kızın bir aşk uğruna ölümü göze alabileceğini hiç

düşünmüyordu. Bir gece yatak odasına çıkacakları vakit Apollon, kızın elini tuttu ve *"Babanı özlemedin mi?"* diye sordu, *"Onun yanından ayrıldıktan sonra onu hiç görmedin. Seni bir süreliğine onun yanına bırakabilirim. Sonra tekrar alırım. Hatta bu sefer babanı da buraya davet edebiliriz."*

Klytie, sevinçle gülümsedi, bu habere çok sevinmiş gibiydi. Ama bir daha Apollon'u göremeyeceğini anlayınca, o gün hiç yaşanmamış olsun isteyecekti… Apollon, onu kucağına aldı ve tekrar göklere yükseldi, Phtya kıyılarına gelmeden de hiç durmadı. Kızı ilk tanıştıkları günkü sahile bıraktı ve *"Seni bir gün sonra buradan alacağım."* dedi, *"Şimdi babana git ve hasretini gider."* Kız Apollon'u öptü ve arkasını dönerek hızla koşmaya başladı…

Kız, bir gün boyunca babası ile birlikte hasret giderdi ve ona yemekler yaptı. Genç kız, bir günün hızla akıp geçtiğini fark edince babasıyla vedalaştı ve kumsala geri döndü. Apollon'u beklerken zamanın nasıl geçtiğini hiç anlayamamıştı. Saatler geçiyor fakat denizin dalgaları arasından gelmesini beklediği biricik sevgilisi görünmüyordu. Şiddetli bir rüzgâr esti ve kızın tüm vücudunu okşadı… Genç kız, kumsaldaki üçüncü gün doğumunu da izledi ve ümidinin solmaya başladığını anladı, Apollon geri dönmeyecekti. Gönlü bunu onaylamasa bile gerçeği anlamıştı fakat orayı terk etmeyi düşünmedi. Elbet bir gün gelecek diye düşündü ve gözlerini yumdu…

Uyandığında çok susamış ve acıkmış olduğunu hissetti. Su ihtiyacını tuzlu su ile karşılamıştı ama etrafında yiyecek bir şey bulamamıştı. Açlığa dayanabileceğini biliyordu o nedenle de kumsalı terk etme riskini göze almadı. Çünkü

Apollon gelir de onu göremezse hemen geri döneceğinden endişeleniyordu. Bir süre sonra deniz suyu, karnında farklı ağrılar hissetmesine neden olmuştu fakat sürekli içmeye devam ediyordu.

Neyse ki Deniz Tanrıçası Thetis, genç kızın hâlini görmüş, ona acımıştı. Onun bulunduğu kumsala çıktı ve başını okşayarak, "*Üzülmekte haklısın kızım.*" dedi, "*Tanrıların içinde en vefasız ve duygusuz olanına âşık oldun. Apollon seni ne kadar sevmiş olsa bile bu hiçbir şeyi değiştirmez. O, geri dönmeyecek. Burada oturup onun yasını tutma, evine dön ve babanla ilgilen, onu da kendin gibi kaderi ile baş başa bırakma.*"

Bu sözleri duyan Klytie gene ağlamaya başladı ve gözyaşları bir hafta boyunca hiç durmadı. Kimi zaman gözyaşları ile kimi zaman da deniz suyu ile ihtiyacını karşılıyordu fakat hiç yemek yemiyordu. Tam bir hafta boyunca tanrılara dua etti ve Apollon'u lanetledi. Onu seviyor fakat bir o kadar da nefret ediyordu artık.

Kız, bir haftanın sonunda son suyunu da içti ve gözlerini bir daha açmamak üzere yumarak öldü. Apollon, kendi sevgisi yüzünden mezara giren ve güneşin parlak ışıklarını bir daha göremeyecek olan bu kızın cesedini, "heliotrope" yani "gün çiçeği"ne çevirdi.

Gün çiçeği, Apollon'a olan sevgisini hâlâ gösterir, o ne tarafa gitse yüzünü o tarafa döndürür. Aşkına karşılık bulamadığı için hâlâ üzgündür. Zavallının kalbi yaralı, boynu büküktür.

Philemon ile Baukis

Philemon ve Baukis efsanesi, Bergama'ya özgü bir efsanedir. Aslında bu tam bir aşk hikâyesi değildir ama sonuç kısmındaki tema, aşk ve sadakati belirttiği için ilginçtir.

Evvel zaman içinde, Bergama denilen kır şehrinde, her görenin ağzını açık bırakan iki ağaç büyümekteydi. Bunlardan bir tanesi ıhlamur diğeri ise meşe ağacıydı, ancak ikisi de tek bir kökten büyüyorlardı… "Farklı tür ağaçlar, tek bir kökten büyümez ki!" demeyin sakın… Bu iki ağaç büyümüş işte! Ve bu ağacın bir de masalı varmış:

Zeus bazen, Olympus Dağı'nda oturmaktan sıkılıp, görkemli sarayını bir süreliğine bırakarak, yanına komik ve aynı zamanda da haberci tanrı Hermes'i de alıp, kılık değiştirir ve ölümlülerin yanına inermiş. Bu gezilerden

birinde Phrygia'ya gidip oradaki insanların misafirperverliklerini ölçmek için iki fakir kılığına girerek, kapıdan kapıya dolaşmaya başlamışlar. Gittikleri her kapıda geri çevrilmişler. Anlaşılan oymuş ki buradaki insanların, pislik içindeki fakirlere ayıracak vakitleri yokmuş.

Oysa Zeus, göçebelerin koruyucusuydu ve bütün sığınak arayan garipler, onun koruması altındaydı. Bu yüzden, onun için misafirperverlik, en önemli özelliklerden biriydi. Ve şu noktaya kadar da gördüklerini hiç beğenmemişti…

Hermes ve Zeus, fazlasıyla sinirlenmeye başlarlar ve burada yaşayanları cezalandırmaları gerektiğini düşünüyorlardır ki son olarak, derme çatma bir eve denk gelirler. Kapıyı çaldıklarında, kapı sonuna kadar açılıp da içeri davet edilince çok şaşırırlar. Ev öyle küçüktür ki başlarını eğerek girer tanrılar, kapıdan içeri…

Küçüktür ama belli ki bu yerin sahipleri, ellerindekiyle en iyisini yapmaya çalışmışlardır. Bu iki ihtiyar; Baukis ve Philemon'dur. Fakir ama candan bir ikram sunarlar tanrılara. Onları ağırlamak için, alçak sedirin üzerine saman dolu torbalar koyarlar. Baukis, ocaktaki külleri eşeleyip, ateşe kuru yapraklarla ağaç kabukları atar. Uzun uzun üfler, sonra alev dilimlerini çürük zeytin kökleriyle örter. Lahanaları ayıklayıp ateşe koyarken, kocası da asılı duran kuru etten bir dilim keser. Yemek pişedursun, karı koca, bir tahta kaba su koyup, ateşin yanında ısıtarak ayaklarını yıkarlar misafirlerin ve dinlenmelerini sağlarlar. Kaba ama tertemiz havlularla da silerler.

Yemek pişince, titrek elleriyle masaya, mis gibi kokan yabani naneler sürterler. Philemon, bir yağı kısa

olan masanın altına kırık bir çanak parçası koyar. Sonra da zeytin, kırmızıturp, salata ve külde pişmiş yumurtaları dizer masanın üzerine. İki tanrı doya doya yerler.

Bir yandan da Philemon, sirke tadında bir şarap sunar misafirlerine. Bu karşılamadan hoşnuttur Zeus. İçtikçe şarap eksilmez artar. İhtiyarlar, bunun bir tanrı işi olduğunu anlarlar ve daha da iyi hizmet edebilmek için kesmek üzere bahçedeki tek kazlarını yakalamaya çalışırlar. Fakat nafile, yorgun düşerler ikisi de.

Zeus ve Hermes, ihtiyarlara acıyarak, maskelerini düşürürler. Bu kasabayı, unuttukları misafirperverlik için cezalandıracaklarını, ancak çifte hiçbir şey olmayacağını söylerler.

Zeus, onlara, *"Şimdi dönüp yurdunuza bakın, beni hoş karşılamayanlara ne oldu…"* der. Evden dışarı çıktıklarında görürler ki kendilerinin kulübesinden başka her yeri su basmış ve tüm evler yok olmuştur. Kendi kulübeleri ise, beyaz mermer sütunlu, altın saçaklı bir tapınaktır. Bütün komşularının bir nehir tarafından yutulduğunu gören çift, komşuları onlara ne kadar kötü davranmış olsalar da iyi kalpliliklerinden dolayı üzülür, ağlarlar.

Zeus, onlara bir dilek hakkı verir. Birbirine çok âşık çift, aralarında bir süre fısıldaştıktan sonra; *"Bunca yıl birbirimizi sevdik ve yaşadık. Ölürken birlikte ölelim ve bu tapınağın bekçileri bizler olalım, yaşadıkça."* derler.

Dilekleri kabul olur ve bekçi kalırlar tapınakta... Bir gün tapınağın önünde sarılmış otururken birden kök salmaya başlar ayakları, kabuk bağlar bedenleri; anlarlar ki

ölüm yakındır. Son bir kez sevgilerini fısıldarlar ve artık ağaç olmuşlardır. Birbiri içine girmiş iki ağaç, Baukis ıhlamur, Philemon meşe olmuştur. İşte böylesine ilginçtir, bu hikâyenin sonu.

Buna benzer bir efsne de "Sapanca Efsanesi" olarak geçer Türk mitolojisinde ve "Sapanca", adını bu efsaneden almıştır:

Bir zamanlar Sapanca Gölü'nün yerinde, verimli topraklar, bu toprakların üzerinde de zengin, varlıklı bir kasaba varmış. Kasaba halkı zenginmiş, varlıklıymış ama gözlerini dünya malı bürümüş, bencillik ve cimrilik ruhlarını karartmış.

Bir gün, Adapazarı'nın güneyindeki Erenler Tepesi'nde oturan, gözünü dünyaya kapamış, gönlünü aşk ve sevgiyle doldurmuş erenlerden bir eren, bu kasabaya inmiş. Selam vermiş, selamını almamışlar, konuk olmak istemiş, kimse "buyurun" dememiş, hangi kapıyı çaldıysa yüzüne kapanmış. Bu fakir fakat gönlü zengin dervişe bir bardak içecek su bile vermemişler.

Derviş gönlü bu, bir kırıldı mı onarılmaz, onarılsa da faydası olmaz. Akşama değin yorgun argın, aç susuz kasabayı terk ederken, ötelerde küçük bir kulübeden sızan mum ışığına doğru yönelmiş, bir de bu kapıyı çalayım, belki bir gönül yoldaşı bulurum, diye düşünmüş. Bu, kasaba halkına sapan yaparak geçimini sağlayan fakir bir sapancının iş yeriymiş. Kapıyı çalmış, az sonra sapancı, güler yüzle konuğuna açmış kapıyı.

"Buyurun, hoş geldin, safa geldin. Ocaktan tencereyi şimdi indirdim. Bir konuk göndermesi için Tanrı'ya niyaz

ediyordum." demiş. Derviş memnun, başköşeye oturmuş. Sapancı, sofrayı kurmuş, nesi var, nesi yoksa dervişin önüne getirmiş. Yemekten sonra, içi talaş dolu yatağını sermiş, konuğunu yatırmış. Sabah, erkenden kalkmışlar. Derviş, Sapancı'dan izin istemiş, Sapancı da onu karşıdaki tepelere kadar uğurlamış. Dönüşünde bir de ne görsün. Kasabanın yerinde koca bir göl var. Ne ev bark kalmış, ne tarla tapan. Koca göl, hepsini bir anda yutuvermiş. Kendisinden başka hayatta kimsecikler yok. Dervişin ahı tutmuş, kırılan bir gönül, bir kasabaya mal olmuş.

O günden sonra, bu koca göle Sapanca adını vermişler. Adapazarı'nın Erenler Tepesi, aynı zamanda Ağaç Baba'nın yattığı yerdir. Ağaç Baba, bahar geldi mi ormana iner, boş tarlalara fidan diker, ağaç yetiştirirmiş. Ağaç Baba'nın diktiği fidanları koparan ya da yetiştirdiği ağaçları kesenlerin elleri kurur, bu yüzden kimse ormanlara el süremezmiş. Ölürken, Ağaç Baba'nın vasiyeti şu olmuş:

"*Benden sonra, çocuklarınızın mutlu, topraklarınızın verimli olmasını istiyorsanız ağaçlarıma dokunmayın. Benim hayır duamı almak, dünya ve ahiretinizi mamur etmek istiyorsanız ağaç dikiniz...*"

Zeus ile Leda

Yunan mitolojisinde Leda, Aitolia Kralı Thestios'un kızı ve Sparta kralı Tyndareus'un karısıdır. Helena, Klytaimestra, Kastor ve Polydeukes'in de annesidir.

Bu mitolojik hikâyenin asıl can alıcı kısmı, Tanrı Zeus'un Leda'ya olan hayranlığı ve aşkıdır. Onu ürkütmemek için bir kuğu kılığına girer. Bu olayın betimlemelerinde Leda hep, bir kuğu ile çiftleşirken gösterilir. Bu birliktelik sonrasında Leda, kocası Tyndareus'un yanına geri dönmüştür.

O gecenin sonu iki yumurta ile sonuçlanmıştır. Bir tanesi Helena ve Klytaimestra diğeri ise Kastor ve Polydeukes'tir ki onların ikisi Tyndareus'dan ikisi ise Zeus'dandır. "Zeus'un çocukları" anlamında "diskuroi" diye anılan

Castor ve Polydeukes, daha çok Sparta ve Argolis'te, gençliği ve sporu koruyan tanrılar olarak saygı görmüşlerdir. Adları birçok kahramanlık olayına karışmıştır. Bir dizi serüvenden sonra gökyüzüne çıkarılır, ikizler burcunu oluştururlar.

Başka bir efsaneye göre de tanrısal yumurtayı yumurtlayan Leda değil, Öç Tanrıçası Nemesis'tir. Zeus, Nemesis'e tutkunmuş ama Tanrıça onu istemezmiş, Tanrı'dan kurtulmak için bir kaz biçimine girmiş, o zaman Tanrı, bir kuğu olup ona yanaşmış. Nemesis'in yumurtladığı yumurtayı da Leda alıp saklamış. Bu yumurtadan yalnız Helena doğmuş. Çok güzel bir kız olduğu için Leda onu, öbür çocuklarıyla birlikte kendi kızı gibi büyütmüş.

Zeus ile Hera

Zeus kehaneti gerçekleştirip, babası Kronos'u yendikten sonra, kendine yakışan bir eş arayışı içine girmiştir. Tanrıçalar arasında ağırbaşlılığı ve güzelliği dillere destan olan Hera çalıvermiştir kalbini ve çekiciliğine kapıldığı Hera'yı, kendine eş yapmıştır.

Yunanlılara göre Zeus ile Hera'nın düğünleri, yeryüzündeki bolluk ve verimliliğin simgesidir. Bu evliliğe Hieros Gamos (kutsal evlilik) adı verilir. Onların aşkı da evliliği de kutsaldır. Bir bakıma evrenin birleşmesidir. Onların bu evliliği, tüm ölümlülere yol gösteren bir simgedir. Tüm doğa olayları bununla bağlantılı gibidir. Doğum ve türün devamı ya da mevsimler ve tabiatın var oluşu, bu olgu etrafında toplanmıştır. Kutsal evlilik teması, dünya üzerinde

ana tanrıçadan beri var olan doğum ve bereket simgelerinin toplandığı en son şekildir.

Neolitik Çağ'da en ilkel şeklini gördüğümüz bereketi ve doğurganlığı simgeleyen Ana Tanrıça figürlerindeki, ana tanrıçanın üzerine abanmış küçük erkek figürleri, çocuktan çok, erkek ve bir tanrıçanın birleşmesini simgelemekte ve de bunun kutsallığını göstermektedir.

Zeus ile Hera'nın evliliğinden Ares, Hebe ve Hephaistos doğmuştur. Zeus ile Olympos'a yerleşen tanrıça, Zeus'la saltanatını paylaşmıştır. Onun gibi hayata, dünya düzenine, fırtına ve yağmurlara, mevsimlerin değişmesine hükmetmiştir. Her şeyden önce kadınları gözetir, onların hayatını düzenler. Analığı ve doğumu koruyan bir tanrıça olmuştur. Evliliğin kutsal düzenini bozan herkes, özellikle de Zeus'un sevgilileri ve çocukları, en büyük düşmanlarıdır.

Hera alımlı ve çekici olmasına rağmen Aphrodite, ölümsüzler arasında en güzeli sayılmaktadır. O, ideal bir dişi ve aşkın kendisidir. Hem insanlar hem ölümlüler arasında bu, tartışmasız böyledir. Zeus, Hera'ya âşıktır ama ne de olsa bir erkektir, gönlü ara sıra güzellerden yana kayar. Sık sık karısını, ölümlü güzellerle, bazen de tanrıça veya yarı tanrıçalar ile aldatır, en çok da nymphelerle gönül eğlendirmeyi sever.

Hera daima dolgun vücutlu, gür saçlı güzel bir kadın olarak tasvir edilmiştir. Hera aynı zamanda geçimsiz, hırslı, kindar ve tutkulu bir kadındır. İşlerini çoğunlukla düzen kurarak yürütür. Argos, Hera'nın kutsal ilidir. En ünlü tapınağı Samos Adası'nda bulunur. Üç güzeller yarışmasında

birinciliği Aphrodite'ye kaptırması Paris ve Troya'ya karşı bitmez bir kin duymasına neden olmuştur ve Troya'nın yok edilmesini istemiştir. Savaş boyunca hep Akhaları tutmuş, savaş Troyalıların lehine döndüğünde İda Dağı'nda savaşı izleyen Zeus'un yanına gidip, onunla sevişip oyalayarak, diğer tanrılarla birlikte Akhalara yardım etmiştir.

Hera, Aphrodite'ten sonra en güzel tanrıça olduğu hâlde bunu hiçbir zaman kullanmamış, kendisine âşık olan erkekleri hep reddetmiş ve Zeus'a sadık kalmıştır. Güzelliğini Zeus'a hep sunmuş, her yıl Kanathos Irmağı'nın kutsal sularında yıkanarak, bekâretini geri almıştır. Hera için ev, kutsaldır. Hera'ya sunulan adaklar içinde, sığır ve pişmiş topraktan ev modelleri, en çok rastlanılanlardandır. Zeus'un eşi olduğu için, gökyüzüyle ilgilidir. "Urania" ek adını da alır. Kutsal hayvanlarından ilki inek, diğeri tavus kuşudur. Kutsal bitkisi nar ve zambaktır. Hera'nın tek efsanesi, "üç güzeller efsanesi"dir. Taktığı arkası açık başlığa da "pyleon" denir.

Yeri gelmişken, rivayete göre, Troya Savaşı'nın nedenlerinden biri olarak gösterilen "Üç Güzeller" mitosundan da bahsedelim:

Günlerden bir gün Thetis'le Peleus'un Olympos'taki düğününe Nifak Tanrısı Eris hariç tüm tanrı ve tanrıçalar davet edilmiş. Eris bu, durur mu hiç? Olympos'taki şölen sofrasına, üstünde "en güzele" yazılı olan altın bir elma bırakmış.

Hera, Athena ve Aphrodite aynı anda elmaya uzanınca aralarında tartışma başlamış. Sonra Tanrılar Tanrısı Zeus'a dönmüşler, elmanın kimin olması gerektiğini

onun söylemesini istemişler. Zeus da ne karısı Hera'yı, ne kızı Athena'yı ne de Aphrodite'yi seçememiş ama en iyi hakemin, İda'lı (Kaz Dağı) bir çoban olan Paris'in (Aleksandros) olacağını söylemiş.

Bu üç Tanrıça, tanrıların habercisi Hermes ile İda Dağı'na gitmişler. Hermes, Paris'e durumu anlattıktan sonra, tanrıçalar başlamışlar Paris'e vaatlerde bulunmaya, kendilerini "en güzel" seçmesi karşılığında…

Hera, Asya Krallığı'nı; Athena, sonsuz akıl ve başarıyı; Aphrodite ise, Helene'nin aşkını vadetmiş…

Paris, Aphrodite'yi seçmesine seçmiş de gerçekten güzel bulduğu için mi yoksa Helene aşkı için mi bu bilinmez.

Böylece, Aphrodite'nin güzelliği tescillenmiş, tarihin ilk güzellik yarışması da sonuçlanmış…

Sonra ne mi olmuş? Paris, Menelaos'la evli olan Helena'yı bulmuş ve onu Troya'ya getirmiş. Karısının başka bir erkekle kaçmasını hazmedemeyen Menelaos ve onun ağabeyi Agamemnon uzunca bir hazırlıktan sonra ordularını toplayıp, Troya'ya karşı savaş ilan etmişler.[12]

Aphrodite ve Adonis

Suriye kralı Theias'ın, Myrra ya da Smyrna adında bir kızı vardı. Mitolojiye göre, Aphrodite'nin lanetlediği Smyrna'da, babasıyla ensest ilişki yapmak isteği uyandı. Smyrna, dadısı Hippolyte'nin yardımıyla Theias'ı kandırmayı başardı ve on iki gece boyunca Theias ile birleşti. Ama on ikinci gece Theias, kızının oyununu fark etti ve bıçağını alarak, onu öldürmek için peşine düştü.

Smyrna, bu tehlike karşısında tanrılara sığındı. Tanrılar da onu ağaca dönüştürdüler. On ay sonra ağacın kabuğu kabardı, çatladı ve içinden bir çocuk çıktı. Çocuğa Adonis adını verdiler. Çocuğun güzelliğinden etkilenen Aphrodite, onu aldı ve yetiştirmesi için gizlice Persephone'ye emanet etti. Ama Persephone de çocuğu görünce âşık

oldu ve onu Aphrodite'e geri vermek istemedi. İki tanrıça arasındaki bu kavgada, Zeus hakemlik yaptı.

Bazı araştırmacılarsa Zeus adına Mousa (Musa) Kalliope'nin hakemlik ettiğini söylerler. Sonunda, Adonis'in, yılın dört ayını Aphrodite'le, dört ayını Persephone'yle, diğer dört ayını da istediği yerde geçirmesine karar verildi. Ama Adonis, her zaman yılın üçte ikisini Aphrodite'le, üçte birini de Persephone'yle geçirdi. Daha sonraları, Artemis'in öfkesi, Adonis'in başına bir yaban domuzunu musallat etti ve bir av sırasında yaban domuzu, Adonis'i öldüresiye yaraladı.

Bir ağaçtan doğarak yılın üçte birini yer altında geçiren ve geriye kalan zamanda da aşk ve ilkbahar tanrıçasıyla birleşmek için gün ışığına çıkan bu çocuğun kişiliğinde, bitkilerin boy veriş sırrını sembolik bir tarzda dile getiren bir mitosun bu ilk kabataslak şekli, daha sonraları başka unsurlarla süslenip tamamlanmış ve Aphrodite'nin lanetinin hangi nedene dayandığı konusunda açık bilgiler vermiştir. Buna göre; Theias'ın (Theia yerine) karısı ve Smyrna'nın annesi olan Kenkhreis, kızının Aphrodite'den daha güzel olduğunu iddia ederek Tanrıça'yı incitmiş ve Tanrıça da bu hatayı cezalandırmak için Smyrna'da, ağır bir suç olan bu aşkı uyandırmıştı. Smyrna, tutkusunun ensest nitelikte olduğunu fark edince, önce kendini asmak ister, ama bu sırada dadısı çıkagelerek ona, tutkusunu tatmin etmesini öğütler. Ensest gerçekleşince genç kadın, utancından ormana gizlenir; burada, Aphrodite, kurbanına acıyarak onu ağaca dönüştürür. Ve Smyrna'nın babası, ağacın kabuğunu kılıcıyla yararak, küçük Adonis'i gün ışığına çıkarır. Ya da

bir yaban domuzu (genç adamın ölüm şeklini önceden haber verircesine), keskin dişleriyle ağacın kabuğunu yararak bebeğin ağaçtan çıkmasını sağlar.

Hellenistik şairler, Adonis'i, nymphalar tarafından büyütülmüş ve kırda, ormanda sürüleri güder ya da avlanır biçimde tasvir etmişlerdir. Onun ölümüne yol açan felakete gelince, buna Artemis'in değil, Aphrodite'in âşığı Ares'in kıskançlığının ya da Apollon'un, Aphrodite'den öç alma isteğinin yol açtığı ileri sürülür (çünkü Aphrodite, yıkanırken kendisini çıplak bir hâlde gören Apollon'un oğlu Erymanthos'u kör etmişti).

Adonis miti, kâh İdalion tepesinde kâh Lübnan'da geçer. Byblos'tan, Adonis adlı bir ırmak geçmekteydi ve bu ırmak her yıl, Adonis'in ölüm yıl dönümünün anıldığı günde kızıla boyanmaktaydı. Birçok çiçek miti de Adonis hikâyesine bağlanmaktadır; yalnızca kokulu reçinenin (Smyrna'nın gözyaşları) mitsel orijini değil, gülünki de ona bağlanıyordu: Başlangıçta gülün rengi beyazdı; ama Aphrodite, yaralı arkadaşının peşinden koşarken ayağına bir diken battı ve kanı, kendisine adanmış olan bu çiçeği kırmızıya boyadı. Dağ lalelerinin de yaralanan Adonis'in kanından meydana geldiğine inanılıyordu.

İdil şairi Bion, Tanrıça'nın, Adonis'in akan kanı kadar gözyaşı döktüğünü ve her damla gözyaşından bir gülün, her damla kandan bir dağ lalesinin oluştuğunu anlatır. Aphrodite, arkadaşının şerefine bir anma günü düzenledi; bugünü Suriyeli kadınlar, her yıl ilkbaharda kutluyorlardı. Vazolara, sandıklara vs. tohumlar ekilerek, çabuk bitmesi için sıcak suyla sulanıyordu. Bunlara, "Adonis'in bahçeleri"

adı veriliyordu. Bu şekilde zorlanan bitkiler, toprağın üstüne çıktıktan az zaman sonra ölüyor ve böylece Adonis'in kaderini simgelemiş oluyorlardı. Öte yandan, kadınlar da Aphrodite'in sevgilisi olan genç adamın kaderi üzerine ayin yaparak ağıtlar yakıyorlardı.

Bu mitin İbrani asıllı olduğu da söylenmektedir. "Tanrı" kelimesi İbranice "efendi" anlamına gelen kelimeden türemedir. Adonis kültü, Hellen döneminde Akdeniz dünyasına yayıldı. Adonis mitolojisine ait figürlere Etrüsk aynalarında da rastlanır. Eski Sami kavimlerinin inançlarında bitki ve yeniden doğuş tanrısının adı da Adonis'tir. "Sahip", "efendi", "Rab" anlamlarına gelmektedir. Dumuzi, Tammuz, Attis kültlerine yakınlık göstermekle beraber ayrıntıları vardır, farklılık gösterir. Kültün menşei Suriye sahilindeki Nega'dır (byblus). Bu bölgedeki orman tanrısı, Hay-tau'nun yerine geçti. Ayrıca Ugarit bölgesindeki bitki ve hasat tanrıları Mot ve Aleyin'in rollerini aldı. Mısır ile özdeşleştirildi; Mısır'ın hasat sonrası ölümü bir bakıma tanrının ölümü olarak düşünülürdü.

Başka bir anlatım da kış ve bahar ile bağlantılıdır. Şöyledir:

Kıbrıs Kralı Kinyras'ın kızı Smyrna'dır. Bu kız, Apollon'un lanetine uğramıştır ve kız, babasına âşık olmuştur. Geceleri karanlıkta babasının yanına gidip onunla birlikte oluyormuş. Bir sabah uyuyakaldığı için babası fark etmiş ve onu öldürmeye çalışmıştır. Fakat diğer tanrılar ona acıyıp, onu mersin ağacına çevirmişler. Kız bu sırada babasından hamileymiş ağacın kabukları dökülmüş ve çocuk doğmuş, adı Adonis olmuştur.

İki tanrıça, Adonise bakmak istemişler (Aphrodite ve Persephone). Tanrılar, Adonis'in üç ay Aphrodite'le üç ay da Persephone'yle kalmasına karar vermişler, diğer aylarda nerede isterse orada kalacakmış.

Adonis büyüdüğünde, Aphrodite'in yanında kalmaya karar vermiş. Çok da yakışıklı olmuş. Hem Persephone hem de Aphrodite, Adonis'e âşık olmuş. En tutkulu aşk, Aphrodite tarafındandır. Bunu Ares kıskanmıştır (kimi kaynaklarda Artemis'in de kıskandığı söylenir). Aphrodite ve Adonis çayırda gezerken Ares ya da Artemis, üzerlerine bir yaban domuzu göndermiş, domuz, Adonis'i öldürmüştür. Adonis'in öldüğü yerden Manisa laleleri çıkar. Aphrodite de onu kurtarmaya çalışırken, ayağına güllerin dikeni batıyor ve beyaz güller kandan kırmızı oluyor ve kırmızı gül, bu yüzden aşkın sembolüdür.

Kassandra ve Apollon

Truva'nın son kralı Priamos ve Hekabe'nin güzel kızı olan Kassandra'nın ikiz kardeşi Helenon ve diğer kardeşleri Hektor ile Paris'tir. Bu genç kızın yürekler acısı bir kaderi, trajik bir kişiliği vardır. Geleceği görme gücüyle yıkımları önlemeye çalışan ama sözünü geçiremediği için başına gelen belalardan iki misli etkilenip üzülen bilicinin dramını simgeler. Yani bugünün anlayışıyla; uzağı gören bilinçli insanın dramını…

Kassandra geleceği önceden bilmeyi ve rahibe olmayı çok arzuluyordu. Tanrı Apollon, görür görmez bu güzel kızdan çok etkilendi ve ona bir teklif sundu; Kassandra onunla birlikte olursa ona, geleceği görme yeteneği verecekti. Kassandra bu teklifi kabul etti. Apollon, Kassandra'nın ağzına tükürdü ve Kassandra, geleceği görme yeteneğine sahip

oldu. (Anadolu'nun pek çok yöresinde büyüklerdeki iyi hasletlerin küçüğe geçmesi için de aynı ritüel uygulanmaktadır.) Ama Apollon ile birlikte olmadı. Bakire bir rahibe olma isteği, Apollon'a verdiği sözden daha ağır basmıştı.

Bir rivayete göre de aslında en başından beri Apollon ile birlikte olmaya niyeti yoktu, sadece geleceği görme yeteneği almak için Apollon'u kandırmıştı. Apollon, bu duruma çok sinirlendi ve Kassandra'yı lanetledi. Lanete göre; Kassandra geleceği görecek ama kimseyi buna inandıramayacaktı. Ve asıl ağır darbe; asla rahibe olamayacaktı. Tam tersine bir kadın olarak aşağılanacaktı. Gerçekten de öyle oldu. Truva Savaşı'nı ve savaşın sonucunu görmesine rağmen, kimseyi gördüğü şeylerin yaşanacağına inandıramadı.

Çaresizlikle, savaşın başlamasını ve bitmesini izlemek zorunda kaldı. Dahası, Agamemnon tarafından esir edildi ve onun cariyesi olmak zorunda da kaldı. Bu, rahibe olma hayali kuran bir genç kız için yaşanabilecek en kötü kaderdi. Ama belki kaderin cilvesi olarak bu yaşadığı durum, yine bir kadın tarafından sonlandırıldı. Truva'ya savaşmaya giden Agamemnon'un karısı, boş durmamıştı. Âşığı ile kocası ülkeye döndüğünde, onu öldürmek için bir plan yaptı. Büyük bir zafer kazanmış olarak Kassandra ile ülkesine dönen Agamemnon'un gemisi, karısının görevlendirdiği askerler tarafından Yunanistan açıklarında durduruldu. Agamemnon, aralarında Kassandra'nın da bulunduğu cariyeleri ve Agamemnon'u savunan askerler öldürüldü.

Psikolojide, geleceğe dair başkalarını uyarmasına ve doğruları söylemesine rağmen kimseyi kendine inandıramama durumuna "Kassandra Kompleksi" ismi verilmektedir.

Ariadne ile Theseus

Theseus; Kral Aigeus'la Kraliçe Aithra'nın oğludur. Yaşamındaki kahramanlıkları ve başarılarından dolayı denizler tanrısı Poseidon'un oğlu olarak da bilinirdi.

Kraliçe Aithra, Trayzen'de Theseus'a gebe kaldığı günlerde Kral Aigeus, sandalları ve kılıcını büyük bir kayanın altına sakladıktan sonra eşi Aithra'ya, *"Oğlum bu kayayı kaldıracak duruma gelene dek, kimin oğlu olduğunu söyleme."* deyip, ülkesi Atina'ya döndü. Theseus, Troyzen'de dedesinin yanında kalmış ve geçen yıllar boyunca güçlenip yürekleniyordu. Bir gün, tanrısal kahraman Herakles, Theseus'un dedesinin sarayına konuk olmuş, sırtındaki aslan postunu yere atınca herkes postu canlı bir aslana benzetip korkarak kaçmış, sadece Theseus kılıcını çekerek

aslan sandığı posta hücum etmişti. Postun canlı bir aslan olmadığını anladığında ise kahkahalarla gülmüşlerdi. Bu olay, tanrısal kahraman Herakles ve çevredekiler tarafından hayranlıkla izlenmiş ve Theseus, adından söz ettirmeye başlamıştı.

Theseus 16 yaşına geldiğinde annesi onu sandal ve kılıcın saklı olduğu kayanın yanına götürmüş, Theseus koca kayayı kaldırdığında, babasına ait sandal ve kılıcı bularak Kral Aigeus'un oğlu olduğunu annesinden öğrenmiştir. Böylelikle Atina'ya gitmeye karar veren Theseus, daha güvenli olmasına rağmen deniz yolculuğunu kabul etmeyip yol boyunca canavarlar ve çeşitli tehlikelerle mücadele ederek kara yolu ile Atina'ya ulaşmıştır.

Kral Aigeus, büyücü Media'nın etkisi altında idi. Bu yüzden Theseus, babasına kim olduğunu açıklamadı. Media, Theseus'un kralın oğlu olduğunu anlamış ve onu öldürmek için etine zehir katmıştı. Theseus, kılıcını çıkarıp eti kesmek istediğinde Kral Aigeus, kendi kılıcını tanır ve Theseus'un, oğlu olduğunu anlayınca eti yemesini engeller. Media saraydan kovulur ama Theseus için tehlikeler bitmemiştir. Kralın kardeşi olan Palas'ın, tahtı ele geçirmek isteyerek elli oğlunu Theseus'u öldürtmek için göndermesine rağmen Theseus, hepsini birer birer öldürür. Ve günahlarından arınmak için bir yıl ülkesinden uzaklaşır. Ta ki her yıl ülkenin en gözde yedi kız ve erkeğinin Girit adası labirentinde yaşayan Minotaurus adlı öküz başlı canavara kurban edilmesi adına Girit'e gönderildiğini duyan Theseus, Atina'ya giderek, yedi erkek gençten biri olup canavarı öldürmek için Girit'e gitme iznini babasından alır.

Babası, Theseus'un bindiği gemiye siyah bir bayrak astırır ve oğluna, *"Sağ dönersen bayrağı beyaz bir bayrakla değiştir ki uzaktan göreyim."* der.

Theseus ve on üç genç, kara bayraklı gemileri ile o zamanki adı "Arkhipelagos" olan Ege'de süzülüp, günlerce süren yolculuğun sonunda Girit'e varır. Kral Minos ağırlar kurbanlık gençleri. Kral Minos'la, Kraliçe Pasife'nin biricik ve dünya güzeli kızları olan Ariadne ile Theseus, göz göze gelir gelmez vurulurlar birbirlerine. Bu kez de Ariadne, Theseus'u ölüm yolculuğundan döndürmeye çalıştı. Ama Theseus'un kararı kesindir.

Bunun üzerine Ariadne, ona şöyle der: *"Labirente girip de sağ çıkmak olası bir durum değildir. Her şeyden önce Minotaurus denilen öküz başlı canavar, hiçbir kurbanını sağ bırakmamıştır. Hem onu öldürsen bile, labirent öylesine karışıktır ki geri çıkma yolunu bulmanın olanağı yoktur. İyisi mi sana bir makara iplik vereceğim. İpliği sala sala ilerle, labirentin arapsaçından beter dehlizlerinde... Minotaurus'u öldürmeyi başarabilirsen, saldığın ipliği izleyerek bulabilirsin çıkış yolunu."*

Öyle yapar Theseus... Ariadne'nin ipliğini yere salarak ilerledi. Sonunda vardı Minotauros'un bulunduğu bölmeye. Minos'un boğası, insan bedenli, boğa başlı azgın bir canavardı. Theseus, zorlu bir savaştan sonra Minotauros'u öldürdü. Ariadne'nin ipliğini izleyerek, dolambaçlı, binbir yanıltmalı yollar içinde buldu çıkış yolunu. Böylece Theseus, tanrısal sanatçı Fethiyeli Daidalos'un yaptığı labirente girip sağ çıkan ilk insan oldu. Üstelik böylece, her yıl bu canavara on dört genç kurban edilmesi töresini de yıkmış oldu.

Theseus, Prenses Ariadne'yi de gemisine alarak dönüş yoluna koyuldu. Zafer sarhoşluğu içinde ülkesine dönerken, gemisindeki kara bayrağı indirip, yerine ak bayrağı çekmeyi unuttu. Kıyıdaki en yüksek burçtan oğlunun yolunu gözlemekte olan Kral Aigeus, kara bayrağı görür görmez oğlunun başına bir felaket geldiğini sanarak, kendisini burçtan denize atıp intihar etti. Bu olaydan sonra bu denize, "Aigeus'un denizi" dendi. Bu ad zamanla en güzel biçimini bulmuş ve "Ege Denizi" olmuştur.

Polyphemos (Tepegöz) ile Galateia

Galateia, bir deniz perisidir. Adı "sütbeyaz" anlamına gelen bu güzel deniz perisine, Polyphemos adında çirkin ve etrafına korku saçan deniz tanrısı, çılgınca âşık olur. Duyguları ona Galateia'nın peşinden gitmesini söylese de mantığı, korkunç fiziğini hatırlatarak, haddini bilmesini, bu sevdadan vazgeçmesini emreder. Zaten Galateia da çirkinliğinden dolayı ona yanaşmaz.

Polyphemos umutsuzdur… Artık çevresine dehşet saçan hâlinden eser kalmamış ve yas şarkıları söyler hâle gelmiştir. Sık sık aşkının büyüklüğünü ifade etmeye çalışsa da Galeteia bu aşka karşılık vermez. Çünkü Akis'e âşıktır…

Bir gün Galateia, deniz kıyısında Akis'in kollarında uyurken, Polyphemos onları görür ve kıskançlıktan deliye döner. İki sevgili korku içinde kaçmaya başlar. Polyphemos, yerinden söktüğü yosunlu bir kayayı Akis'in kafasına indirip, onu öldürür.

Galateia, sevgilisinin cansız bedenini bir ırmağa dönüştürür ve böylece aşkını ölümsüzleştirir…

Etne'nın yakınında Akion (Acium) ovasından geçen çay "Akis" adını taşır.

Medusa ile Poseidon

Yunan mitolojisinde, gözlerine bakanı taşa çevirdiğine inanılan yılan saçlı, keskin dişli, dişi canavar…

Üçü de Gorgon ve kardeş olan Medusa, Stheno ve Euryale; Phorcys tarafından yay ve ok ile kutsanmışlardı. Yaylar yer altına aitti ve lanet getirdiklerine inanılmıştı. Medusa ölümlü olup, bu yüzden insanların kahramanı Perseus tarafından öldürülebilmiştir. Perseus, Graeae'nin ona verdiği ayna ile Medusa'ya bakabilmiş ve böylece kafasını taşa dönüşmeden kesebilmiştir. Bazı kaynaklar ise Hermes'in (Merkür) ona verdiği orak ve Athena'nın verdiği ayna ya da kalkan ile onu öldürdüğünü söyler. Sağ taraftaki kanı zehirlidir, sol tarafında panzehiri vardır. Kafasını kestikten sonra Medusa'nın boynundan denize sıçrayan iki damla

kandan Chrisaor ve Pegasus doğmuştur. Bazı kaynaklarda kafası kesildiğinde Medusa'nın hamile olduğu yazar.

Güzelliğinden dolayı lanetlendiğinde yayını, onu lanetleyenlerden intikam almak ve eski güzelliğine sahip olabilmek için kullanacaktı. Medusa'nın lanetlendikten sonra yılanlardan ok yaptığına inanılır. Bakışları taşa çevirirken okları da hedefi yok ederdi. Medusa, yayı sağ eliyle tutarsa lanet getirir, sol eliyle tutarsa bakışları ile taşa çevirirdi… Peki, güzeller güzeli Medusa, nasıl ve niye lanetlenmişti?

Kâinatın tanrılar tarafından bölüşüldüğü çağlarda, Medusa adında, güzelliğiyle herkesi kıskandıran, aynı zamanda bütün tanrıları kendisine âşık eden bir kız yaşarmış. Medusa o kadar güzel bir kızmış ki yeryüzünde güzelliğiyle ona rakip olabilecek başka bir kadın bulmak mümkün değilmiş. Yeryüzünde bütün kadınlar bu güzelliği yüzünden Medusa'yı kıskanırmış.

İşte bu güzel Medusa, kendisini tanrılara adamış ve iki kız kardeşi ile birlikte Baş Tanrı Zeus'un en sevdiği kızı Zekâ Tanrıçası Athena'ya ait bir tapınakta yaşarmış. Phorkus ve Keto'nun kızları olan bu üç kız kardeşten Medusa'nın haricinde diğer ikisi ölümsüzmüş. Kendi tapınağında yaşayan bu güzel kızı gören Athena da kızın güzelliğinden etkilenmiş ama kendisini daha güzel ve çok daha zeki bulduğu için de pek fazla önemsememiş.

Athena, Baş Tanrı Zeus'un kardeşi olan, denizlerin efendisi büyük Poseidon ile birlikteymiş. Güçlü ve ölümsüz, büyük Tanrı Poseidon da karısı Athena'nın tapınağında yaşayan bu güzeller güzeli kızın farkındaymış ama tanrılar katında bir ölümlüye âşık olduğu için küçümsenmekten

korktuğundan, gizliyormuş ona olan ilgisini. Bir gün Athena, her şeyi bilen Baş Tanrı Zeus'un izniyle öğrenmiş Poseidon'un, Medusa'ya karşı ilgisini. Poseidon bunu şiddetle reddetmiş ve Tanrıça Athena'ya da yeryüzü ve gökyüzünde ondan daha güzel ve alımlı hiçbir canlının olmadığı üzerine yeminler etmiş. Athena da Poseidon'un bu söylediklerine inanarak olayı çok fazla büyütmemiş. Poseidon, Athena'ya öyle demiş demesine ancak yine de bir türlü çıkaramıyormuş aklından dünyalar güzeli Medusa'yı.

Medusa tutkusu yüzünden Poseidon aklını kaçıracak gibi oluyormuş. Sonunda denizlerin büyük tanrısı, bu tutkusuna yenik düşmüş ve bir gün gizlice girdiği sevgilisi Athena'nın tapınağında, güzeller güzeli Medusa'ya zorla sahip olmuş. Dünyalar güzeli Medusa, harap bir hâlde, tapınakta kalmaya devam ediyormuş ama bu olayı Athena'nın duyması da fazla zaman almamış. Athena, güçlü Poseidon'un bu yaptığı karşısında kendisini aşağılanmış hissetmiş. Bu hissi önce derin bir kıskançlığa, sonra da büyük bir sinire dönüşmüş. Öyle hiddetlenmiş, öyle hiddetlenmiş ki Medusa'yı çok acı bir şekilde cezalandırmaya karar vermiş ve kendi kendine demiş ki: *"Öyle birden öldürmeyeceğim onu ve kardeşlerini, onlara da önce büyük acılar çektirmeliyim. Tıpkı benim çektiğim gibi."*

Ve bu sinirle, Medusa ve kız kardeşlerini birer ifrite çevirivermiş. Dünyalar güzeli Medusa ve kız kardeşlerinin artık yüzleri o kadar çirkinmiş ki kimse bakmaya tahammül bile edemiyormuş. Medusa'nın gören herkesi bir mecnuna çeviren, en ufak bir yelde bile bütün telleri havalanan o güzelim saçlarının her bir teli bir yılana dönüşmüş.

Bununla da yatışmayan Athena'nın siniri, Medusa'ya yine de bakmaya çalışan herkesi o bakışların, taşa çevirmesini sağlamış.

Gel zaman git zaman Athena bu cezayla da yetinmemiş ve Medusa'yı öldürmek için Argos Kralı Akrisios'un kızı Danae'nin, Zeus'tan olma oğlu Perseus'la, yani üvey kardeşiyle iş birliği yaparak, Medusa'nın kafasını kesmeye karar vermiş. Perseus, üvey kız kardeşinin bu isteğini hemen yerine getirerek, ışıltılar saçıp insanların gözlerini kamaştıran keskin kılıcını savurduğu gibi zavallı Medusa'nın yılan saçlı kafasını bedeninden ayırıvermiş.

Ancak Athena'nın bilmediği bir şey varmış. Güzel Medusa, Poseidon'un kendisine zorla sahip olduğu gece, denizlerin kudretli tanrısından hamile kalmış. Perseus'un gözleri kamaştıran kılıcı, Medusa'nın kafasını bedeninden ayırdığı anda Poseidon'un, Medusa'nın rahmine bıraktığı çocukları Pegasus ve Chrsyar, Medusa'nın cansız bedeninden dışarı çıkıvermişler.

Perseus, Medusa'nın kafasını kestikten sonra onu, taşa çevirme laneti ile bir süreliğine silah olarak kullanmıştır. Eve, annesinin bulunduğu adaya döndüğünde, annesinin kralla zorla evlendirilmeye çalışıldığını görür ve ona "Anne, gözlerini kapat der." Medusa'nın kafasını havaya kaldırır. Onu gören herkes lanetten ötürü bir anda taşa dönüşür.

Daha sonra ise Perseus Medusa'nın kafasını Athena'ya verir ve Athena da onu kalkanına yerleştirir. Başka bir kaynağa göre ise Perseus, Medusa'nın kafasını Argos'taki pazar yerine gömmüştür.[13]

Zeus ile Antiope

Nykteus'un, Antiope adında bir kızı vardır, güzel mi güzel… Her geçen gün büyüyüp serpildikçe güzelliği de o hızda yayılmaktadır çevreye. Peşinde prensler koşmaktadır ama Antiope'nin gözü kimseyi görmemektedir. O, doğaya âşıktır. Ağaçları ormanları, çiçekli vadileri dolaşmaktadır.

Yine böyle bir gün, yüksek ağaçların olduğu bir ormanda dolaşmış, çiçekler toplamış şarkılar mırıldanmıştır Antiope, yorgunluktan uzandığı o yüce ağaçların gölgesinde uyuyakalmıştır. Antiope'nin güzelliğini duyan Zeus, Antiope'yi baştan çıkarmak için fırsat kollamaktadır. Hera'nın da dalgınlığından yararlanarak, keçi ayaklı Satyros kılığına girer ve Olympos'tan aşağı iner. Antiope o sırada

gölgede mışıl mışıl uyumaktadır. Zeus, Antiope uyurken yanına uzanır ve onunla birlikte olur.

Olan bitenden habersizdir Antiope ancak karnında bir kıpırdama peydah olur. Artık hamiledir ve ikiz çocuk taşımaktadır. Günden güne karnındaki şişkinlik belirginleşir ve herkes fark eder Antiope'nin hamileliğini. Nykteus, kızını sorguya çeker ama öğrenemez kimden hamile kaldığını, çünkü kızı da bilmemektedir. Kızının kimden hamile kaldığını bilmediğinden öfkelenir ve çok kötü davranmaya başlar kızına, her gün hakaret eder, aşağılar. Bu duruma dayanamayan Antiope, babaevinden kaçar ve Sykion kralı Epopeus'a sığınır. Kral Epopeus, Antiope'ye âşık olur ve onunla hemen evlenir. İkisi de mutludur artık.

Bunu duyan babası Nykteus, üzüntüden kendisini öldürür, ölmeden önce de kardeşi Lykos'tan, Antiope ile kocası Epopeus'u bulup onlardan intikam almasını söyler. Lykos hiç zaman kaybetmez, hemen Sykion'a yürür ve Kral Epopeus'u öldürür. Antiope'yi ise esir alarak zincire vurur.

Antiope yolda doğum yapar ve ikizlerini terk etmek zorunda kalır. Adları Zethos ve Amphion olan çocukları çobanlar bulur ve büyütürler. Zethos ve Amphion, Boiotia'ya kral olup, Thebai şehrini kurarlar.

Antiope, Sykion şehrinde Kraliçe Dirke'ye teslim edilir. Kraliçe Dirke, çok acımasız bir kadındır ve Antiope'ye devamlı işkence etmektedir. Bileklerinden kelepçelerle bağlıdır, çok zor bir yaşam sürdürmektedir. Bir gün bir mucize gerçekleşir ve Antiope, bileklerindeki kelepçelerinden kurtulur. Hemen oradan uzaklaşır ve Kitheron şehrine, çocuklarını bulmaya gider. Çocuklar, annelerinin başından

geçenleri öğrenince hemen harekete geçip Dirke'yi yakalayarak, onu vahşice öldürüp parçalar ve cesedini bir kaynağa atarlar. O günden sonra bu kaynağın adı "Dirke Kaynağı" olur.

Antiope yaşamının bundan sonrasını çocukları ile birlikte ve mutlu yaşar ama çektiği acıları da hiç unutmaz.

Demeter ile İasion

Hesiodos'a göre, Kronos'la Rheia'nın kızı olan Demeter, Homeros destanlarında, "güzel saçlı kraliçe", "güzel örgülü Demeter" diye anılan, toprak ve bereket tanrıçasıdır. Demeter ekinleri, özellikle de buğdayı simgeler. Kimi zaman Kore adıyla anılan kızı Persephone ile Demeter'e "iki tanrıça" denir. Kızından ayrılmaz.

Demeter'in İasion ile macerasını anlatmadan önce, Demeter kültünün merkezinde olan, Persophone'nin, Yer altı Tanrısı Hades tarafından kaçırılmasından söz etmeden geçmek olmaz. Bu kaçırılma efsanesi, E. Peterich'in "Küçük Yunan Mitologyası"nda şöyle anlatılmaktadır:

"Persephone bir gün oyun arkadaşlarıyla birlikte çayırda çiçek toplarken, birdenbire yer yarılmış, Tanrı Hades

arabasıyla dışarı çıkagelmiş, kızı yakaladığı gibi kaçıp gitmiş. Üzüntüden ne yapacağını bilemeyen Demeter, kızını araya araya, dolaşmadık yer bırakmamış bütün dünyada. Sonunda, her şeyi bilen ve gören Güneş Tanrı Heilos, Persephone'nin bulunduğu yeri söylemiş ona.

Bunun üzerine Demeter, Olympos'dan kaçmış, yüreği sızlayarak ıssız bir yere çekilmiş. Onun küsmesiyle, toprağın bereketi kalmamış, insanlar kıtlık tehlikesine uğramışlar. Zeus, boşuna onu barıştırmaya çalışmış, boşuna Hades'ten, kızı geri vermesini istemiş. Hades'in sunduğu nar meyvesini yemiş olan Persephone, bu sevgi büyüsüyle, yer altı hâkimine bağlanmış bulunuyormuş. Bütün yalvarmalarının boşa gittiğini gören Zeus, Persephone'nin, yılın üçte ikisini, yani çiçek açma ve meyve zamanını annesinin, geri kalan üçte birini, yani kışı da Hades'in yanında geçirmesini kararlaştırmış. Böylelikle toprağa yeniden bereket gelmiş.

Sıkıntılarla dolu bu dolaşmaları sırasında Demeter, bir kocakarı kılığına girmiş olarak Eleusis Kralı Keleos'un evine uğramış. Kral'ın karısı Metaneira, karşısındakinin tanrı olduğunu anlayamamış. Demeter'e, oğlu Demophon'u bakmak, büyütmek üzere vermiş. Demeter, bir tanrı besliyormuş gibi çocuğu nektar ve ambrosia ile beslemiş. Bir gün Metaneira, sütnineyi, çocuğunu alevler içinde tutarken yakalamış. Çok korkmuş olan kraliçeye Demeter, kim olduğunu söylemek zorunda kalmış. Büyük bir işi bozduğunu, Demophon'un alevler içinde bütün dünya bağlarından kurtulup temizlenerek tanrı olacağını, şimdiyse bir ölümlü olarak kalacağını anlatmış."

Demeter'in İasion ile aşk efsanesine gelince; İasion bir ölümlüdür ve bu macera, tanrıçaların ölümlü erkeklerle sevişmelerine bir örnek olarak gösterilir. İasion, Zeus'la Elektra'nın oğlu, Harmonia ve Dardanos'un kardeşidir. Samothrake'de oturur. Bazı kaynaklarda Giritli olduğu söylenir.

Efsanenin en çarpıcı yanı, Demeter'in ona âşık olmasıdır. Tanrıça'nın ona gönül verip vermediği konusunda, efsanelerde ayrılıklar varsa da Demeter'le birleştiği ve aşklarından Plutos'un doğduğunda birleşir kaynaklar.

Odysseia'da, Kalypso tanrıçalarının, ölümlülerle olan aşklarından dem vururken şöyle der:

"Güzel örgülü Demeter de gönül vermişti İasion'a,
Sarmaş dolaş olmuştu ikisi sevgiyle,
yatmışlardı üç kez sürülmüş bir tarlada
ama Zeus, o saat aldıydı bu haberi,
erkeği tepelediydi göz kamaştırıcı
yıldırımla." (Ody. V, 125 vd.)

Diodoros'a göre İasion, Samothrake adasının gizemlerine ermişti. Kardeşi Harmonia'nın Kadmos'la düğünü sırasında Demeter'e rastlamış ve Tanrıça ona gönlüyle birlikte buğday tanelerini de armağan etmiş…

Pururavas ile Urvaşi

Pururavas ile Urvaşi'nin hikâyesi, Hintlilerin ilk mitolojik aşk hikâyesidir.

Peri kızı Urvaşi, İda'nın oğlu Pururavas'a âşık oldu. Onunla evlendiğinde Urvaşi şöyle dedi: *"Günde üç kere benimle birlikte olacaksın; fakat benim isteğim dışında benimle ilişkide bulunmayacaksın ve seni çıplak görmeyeceğim, çünkü bu, biz kadınların davranış biçimidir."*

Urvaşi, uzun bir zaman onunla birlikte yaşadı. Sonra Gandharvalar, aralarında şöyle konuştular: *"Doğrusu Urvaşi, uzun zamandır insanlar arasında yaşıyor. Hileyle onu geri getirebiliriz."*

Urvaşi'nin divanına iki dişi koyun bağlıydı. Gandharvalar, bu koyunlardan birini kaçırdılar. Urşavi, *"Yardım*

edin! Gandharvalar benim sevgili koyunumu alıp götürüyorlar. Kahramanın, insanın olmadığı bir yerdeyim sanki." diye bağırdı. Bu arada Gandharvalar, ikinci koyunu da kaçırdılar ve Urvaşi yine aynı şekilde bağırdı.

Sonra Pururavas, "*Benim bulunduğum yerde nasıl kahraman ve erkek bulunmaz!*" diye düşünerek, çıplak olarak peşlerinden fırladı. Elbiselerinin üstünde olduğunu zannediyordu. Gandharvalar bir şimşek çaktılar ve etraf gündüzmüş gibi aydınlandı. Urvaşi, Pururavas'ı çıplak gördü ve gözden kayboldu. Sonra Pururavas, "*İşte geri geldim.*" dedi fakat Urvaşi yoktu!

Pururavas, kederden ağlayarak, bütün Kurukshetra"da dolaştı. Sonunda, Anyatahplaksha adındaki lotus gölüne geldi. Gölün kenarında yürüdü; peri kızları, gölde kuğu biçiminde yüzüyorlardı. Urvaşi, onu tanıdı ve dedi ki: "*Benim, birlikte yaşadığım insan budur.*" Bunun üzerine peri kızları, "*Hadi ona görünelim.*" dediler. Urvaşi, "*Öyle olsun.*" dedi ve birlikte Pururavas'a göründüler.

Pururavas, Urvaşi'yi tanıdı ve ona yalvardı: "*Ey benim merhametsiz karım, bundan önceki sözlerimizi geri alalım. Gizli kalmış sırlarımız, gelecek günlerde bize mutluluk getirmeyecek. Dur lütfen. Konuşalım!*"

Ona bu şekilde bir şeyler söylemeye çalıştı. Urvaşi, şöyle cevap verdi: "*Seninle konuşabileceğim ne olabilir ki? Şafak sökerken benim işim bitti. Evine geri dön, ben rüzgâr gibiyim, beni yakalamak zor; sana söylediğim şeyi yapmadın. Beni yakalamak senin için çok zor, evine geri dön!*"

Pururavas üzüntüyle dedi ki: "*O hâlde dostun, çok uzaklara dönülmez diyarlara gidecek; ya ölüm tanrıçasının*

kucağında yatacak ya da vahşi kurtlar onu yok edecek. Dostun ya kendini asacak ya da uzaklarda kurtlar, köpekler onu yok edecek."

Urvaşi şöyle cevap verdi: "*Pururavas, ölme! Kaçma! Vahşi kurtlar seni yok etmesin! Gerçekten kadınlarla arkadaşlık kurulmaz, onlar sırtlan kalplidir. Boş ver! Kadınlarla arkadaşlık kurulmaz; evine geri dön.*"

"*Şekil değiştirip ölümlüler arasına geldiğimde dört yıl gece gündüz yaşadım. Günde bir kere, bir parça eritilmiş tereyağı yedim ve şimdi doydum artık.*"

Sonra Urvaşi, ona merhamet duydu ve şöyle dedi: "*Bundan böyle yılın son gecesi buraya gel. Bir gece için benimle birlikte olacaksın ve senin oğlun doğmuş olacak.*"

Pururavas, yılın son gecesi oraya geldi. Fakat o da ne? Orada altın bir saray vardı. Gandharvalar, Pururavas'a, "*İçeri gir.*" dediler. Sonra Urvaşi'ye, onun yanına gitmesi için emir verdiler.

Urvaşi dedi ki: "*Yarın sabah Gandharvalar, sana bir nimet bahşedecekler seçimini yapmalısın.*"

Pururavas: "*Neyi seçmemi önerirsin?*"

Urvaşi, "*Onlardan biri olmak istediğini söyle.*" dedi.

Sabahleyin Gandharvalar, Pururavas'a bir nimet bahşetmek istediler.

Pururavas, "*Sizlerden biri olmak istiyorum.*" dedi.

Onlar da dedi ki: "*Doğrusu hiçbir insan, kutsal ateşe kurban sunmayı yapmadıkça bizden biri olamaz.*" Tavanın içine ateş koyarak ona verdiler. Ve dediler ki: "*Bununla kurban sunduğunda bizden biri olacaksın.*"

Ateşi ve oğlunu alarak evine doğru yola çıktı Pururavas. Sonra ateşi ormana bıraktı. Sadece oğluyla birlikte köye gitti. Geri döndü ve düşündü, *"Şimdi geri geldim. Fakat ateş yok olmuş."*

Aşvattha ağacından oluşan ateşe ne olmuştu? Sami ağacından yapılmış tavaya ne olmuştu? Sonra Gandharvaların yanına geri döndü.

Onlar dedi ki: *"Bütün yıl dört insanı doyuracak kadar pirinci pişir ve bu Aşvattha ağacından her yıl üç kütük al, onları eritilmiş tereyağı ile yağla ve içinde 'yağ' ve 'kütük' olan beyitlerle ateşin üzerine koy. Oradan meydana gelecek olan ateş, gerekli ateş olacak. Fakat o olduğu gibi derin bir ilimdir. Kendine ateş yakma çubuğu alarak Aşvattha ağacının üstteki dalını ve Sami ağacının alttaki dalını seç. Oradan meydana gelecek olan ateş gerekli ateş olacak."*

Sonra Pururavas, Aşvattha ağacının üsteki ve alttaki dalından kendisi için ateş yaptı ve oradan meydana gelen ateş, kutsal ateşti.

Gandharvalara kurban sunarak, o bir Gandharva hâline geldi…

Öykü bu şekilde sona erer. Şatapatha Brahmana'da bu aşk öyküsü, on yedi beyit hâlinde anlatılmıştır.

Şahmeran ile Tahmasp

Şahmeran, daha çok Güney, Orta ve Doğu Anadolu resminde, masallarında, hikâyelerinde rastlanan akıllı ve iyicil olarak tanımlanan; bellerinden aşağısı yılan, üstü ise insan şeklindeki "Maran" adlı doğaüstü yaratıkların başıdır. Hiç yaşlanmadığına ve ölünce, ruhunun kızına geçtiğine inanılır.

Evvel zamanda, Mezopotamya topraklarında doğmuş bir efsane Şahmeran. Yüzyıllardan beri anlatılagelmiş çeşitli coğrafyalarda. Özellikle yılanlık bir bölge olan Adana-Misis'te ve Mardin'de. Tarsus ve çevresinde anlatılan söylencelerden en önemlisi ve en eskisi sanırım Şahmeran efsanesidir. Bu efsaneyi Tarsus'ta bilmeyen, anlatmayan, duymayan yoktur. Değişik ağızlar, değişik değişik anlatıyor Şahmeran efsanesini. Tarsus'un dışında başka, Tarsus'ta

daha başka anlatılıyor. Bazı yazılı kaynaklarda ise hiç duymadığınız değerler karışıyor efsaneye.

Ama doğru olan bir şey var, bunun hepsini halk söylüyor, halk anlatıyor. Şahmeran'ın Ceyhan ile Misis arasındaki Yılan Kale'de yaşadığı söyleniyorsa da efsaneye göre Şahmeran, bir yer altı ülkesinde, yılanlarıyla birlikte yaşamaktadır.

Şahmeran efsanesi, Tarsus ve çevresinde yaşayan insanın, yaşadığı çağın kültürel değerleriyle zaman zaman değiştirdiği, süslediği ve gelecek kuşaklara aktardığı söylencelerin kuşkusuz en uzun ömürlü olanıdır. Bu efsane iki bin yıl önce, zamanımızda anlatıldığı gibi anlatılmıyordu. Ana konu değişmemiş bile olsa, zamanımızda bazı isimler değiştirilerek anlatılmaktadır. Efsanede, Şahmeran ile tanışan insanın kişiliği değişiktir. Kişilikle birlikte isim de değişmektedir. Şahmeran'la tanışan ilk insanın ismi bazı kaynaklarda Belkıya olarak geçerken, bazı kaynaklarda bu isim Camsab olarak değişmektedir. Kimi kaynaklarda ise Şahmeran'la İlk buluşan kişi, Tahmasp'tır (Lokman Hekim).

Şahmeran efsanesinin sonundaki Şahmeran'ın öldürülüşü, her değişik söylencede ortak sondur. Bu ortak sonun, yani Şahmeran'ın öldürülüşünün ana amacı, insanın sağlık ve şifa bulmasıdır. Hatta bazı anlatımlarda Tahmasp'ın Şahmeran ile karşılaşması uzun uzun anlatılmakta, şifa veren otların neler olduğu Tahmasp'a, Şahmeran tarafından söylenmektedir.

Efsanenin çeşitli anlatımlarında Şahmeran'ın, Eski Hamam'da öldürüldüğü iddiası genel bir kanı olarak ortaya çıkmakta ise de bu kanı yanlıştır. Şahmeran yakın zamanda öldürülmemiştir. Eski Hamam, Romalılardan kalma bir

hamamın temelleri üzerine yapılmıştır. 1873 yılında çeşitli onarımlar görmüştür. Eski Hamam'ın yapılışı çok eskilere dayanmaktadır. Şahmeran, olsa olsa Eski Hamam'ın çok yakınındaki, zamanımızda TOK otobüslerinin garaj olarak kullandığı Koma Hamamı'nda öldürülmüş olmalıdır.

"Yılanların Kralı" anlamına gelen "Şahmeran" sözcüğü, Farsça bir sözcüktür. "Maran", yılan anlamında olup, "Şah" sözcüğü ise zamanımızda İran'da hâlen "kral" anlamında kullanılmaktadır. Tarsus ve çevresindeki halk, Şahmeran sözcüğünü biraz yumuşatarak kullanmayı benimsemiştir.

Yılanlar kralı olan bu yaratığın kökenini araştıracak olursak, mitolojik söylencelerin birçoğu ile karşılaşırız. Hititler zamanında anlatılmakta olan İlluyanka Efsanesi'nde, yılana benzeyen bir yaratık olan İlluyanka'nın, Fırtına Tanrısı ile olan savaşı anlatılır. Bu savaşta İlluyanka, Fırtına Tanrısı'nı yenmiş ve bu tanrının kalbi ile gözlerini ele geçirmiştir. Fırtına Tanrısı kalbini ve gözlerini geri alabilmek için yoksul insanları aracı olarak kullanmıştır. Sonuçta İlluyanka'nın ölümüne neden olan şey, yine insanların ihaneti olmuştur. Şahmeran efsanesinin de bazı anlatımlarında Şahmeran, aynı güvensizlik ve ihanet sonucunda öldürülmüştür ve gözleri, şifa verebilmek amacıyla alınmıştır.

Şahmeran efsanesine kaynak olabilecek bir diğer mitolojik konu da "Medusa"dır. Medusa, fiziksel olarak aynı Yılanlar Kralı Şahmeran'a benzemektedir. Mitolojide Gorgonların üç çirkin kızından biri olan Medusa, yenilmeyen müthiş bir mahluktur. Büyük gözleri yıldırımlar gibi alev saçar. Yanık tenli alnının üstünde saç yerine, kıvrılmış zehirli yılanlar başlarını kaldırır, korkunç ıslıklar çalarlardı.

Sesi, vahşi hayvanların sesine benzerdi. Kızdığı zaman etrafa korku ve dehşet saçardı. Onun gözlerine bakmak, bakışları ile karşılaşmak bahtsızlığında bulunanlar hemen taş kesilirlerdi.

Mitolojide, Perseus tarafından başı kesilen Medusa'nın yere dökülen kanlarından kanatlı bir atın doğduğu ve yıldırım gibi gürleyerek göklere doğru uçtuğu anlatılmaktadır. Bu at, sonradan Bellerophon'un bindiği Pegasus'tur. Perseus'un heybesine koyduğu Medusa'nın kesik başından sızan kanlar, damlalar hâlinde sağa sola düşüyor; düşen her damla kandan, korkunç, zehirli yılanlar doğuyordu. Böylece, bugün dünyanın her tarafında görülen yılanlar, Medusa'nın yere damlayan kanından doğmuş oldu. Kesik başından damlayan kanı ile yılanların yaratılmasına neden olan Medusa'nın, zamanla Yılanlar Kralı Şahmeran olarak, Tarsus'ta yasayan yerli halk tarafından ve onların sahip olduğu kültürel, sosyal ve dinî değerlerin etkisiyle değişmiş olma olasılığı, düşündürücüdür.

Yine mitolojik dönemlerde, Kilikya'da bir mağarada yaşadığı söylenen, yarısı kadın yarısı yılan biçiminde olan efsanevi bir yaratık daha vardır. Adı Ekhidna'dır. Ekhidna'nın, lyphon ile olan evliliğinden Kerberos, Lerne Su Yılanı, Khimaira, Nemea Arslanı ve Sphyngkli doğmuştur. Şahmeran efsanesinin yaratılış kaynağında, sanırım bir parçacık da olsa Ekhidna'nın parmağı da vardır.

Tarsus ve çevresindeki halk, Şahmeran'ın öldürüldüğünden yılanların hâlâ haberleri olmadığına inanır. Yılanlar, insanoğlunun yanına giden krallarının dönüşünü bekliyorlarmış. Şayet krallarının öldürüldüğünü duyarlarsa

yeryüzüne, Tarsus'a çıkıp, Tarsus'ta yaşayan tüm insanları sokup öldüreceklermiş… Bu inanç hâlen Tarsus'ta, Şahmeran efsanesinin sonucu olarak sürüp gitmektedir.

Gelelim; Şahmeran ve Tahmasp'ın (Lokman Hekim) hikâyesine:

Tahmasp isminde uzun boylu, geniş omuzlu, esmer tenli, çok yakışıklı bir genç yaşarmış zamanın durduğu bu şehirde. Binlerce yılanın yaşadığı bir mağaraya yanlışlıkla girmiş Tahmasp. Mağaranın içi o kadar karanlıkmış ki hiçbir şey göremiyormuş, yalnızca etrafında dolanan yaratıkların sesini duyuyormuş. Çaresizlik içinde beklerken bir ışık huzmesi belirmiş. Işık huzmesi kendisine yaklaştıkça gözleri kamaşan Tahmasp, ellerini gözlerine siper ederek etrafında gezinen yaratıkların ne olduğuna baktığında uzunu, kısası, yeşili, siyahı ile envai çeşitte binlerce yılanın çevresini sarmış olduğunu fark etmiş. Yılanların hepsi kafalarını kaldırmış, gelen ışık huzmesine doğru bakıyorlarmış. Tahmasp da onların baktığı yöne doğru bakınca birden donakalmış. Çünkü Tahmasp, bu zifirî karanlık mağaranın içinde hayatında gördüğü en güzel kadının yüzünü görmüş birden. Ona doğru daha dikkatli bakınca, kadının belden aşağısının yılan olduğunu fark etmiş.

Kadın ona doğru ilerliyormuş, tam karşısında durmuş, gülümseyerek elini ona doğru uzatmış ve "Korkma benden Tahmasp. Ben yılanlar ülkesinin kraliçesi Şahmeran'ım. Benden sana zarar gelmez. Ben dünya düzeni kurulmaya başladığı andan beri vardım. Krallığıma hoş geldin. Bundan böyle benim misafirimsin. Şimdi yat ve dinlen. Sonra seninle uzun uzun konuşuruz." deyip, geldiği yoldan geri gitmiş.

Tahmasp, gördükleri karşısında yaşadığı dehşeti ve şaşkınlığı üzerinden atmaya çalışarak olduğu yerde kıvrılıp uyumuş. Ertesi sabah uyandığında Şahmeran'ı, karşısında mükellef bir sofranın başında otururken bulmuş. Tahmasp'ı kahvaltıya davet etmiş Şahmeran. O ise gözlerini Şahmeran'dan alamıyormuş. Şahmeran da ona bakıyormuş, kendinden geçmiş bir hâlde.

"Bak Tahmasp, ben insanlığın bütün tarihini biliyorum. İstersen sana anlatayım…" deyip başlamış anlatmaya. Anlatmış, anlatmış, anlatmış günler boyu. Bu sohbetler sırasında Tahmasp ve Şahmeran arasında, tarihin en soylu aşklarında birisi başlamış.

Gel zaman git zaman Şahmeran'ın anlatacağı bir şey kalmamış artık. Tahmasp da anasını ve yeryüzünü özlemeye başlamış. Bir gün dayanamamış ve düşüncesini Şahmeran'a da açmış. Sevdiğinin kendisinden sıkıldığını ve artık gitmek istediğini duyunca, önceleri kesin bir dille reddetmiş Şahmeran. Ancak günler geçip Tahmasp'ın üzüntüsünden eriyip bittiğini görünce dayanamamış ve ona şöyle demiş:

"Ey Tahmasp, beni iyi dinle, sözlerime iyi kulak ver. Biliyorum, gitmene izin verirsem sen de bana ihanet edeceksin ve yerimi diğer insanlara söyleyeceksin. Ancak bu topraklarda aşklar ölümünedir. Seni çok sevdiğimden dolayı üzülmene dayanamıyorum. Bu sebeple gitmene izin veriyorum. Ama bana bir söz vermeni istiyorum. Ne sebeple olursa olsun başka insanlarla beraber suya girme."

Tahmasp sevinçle Şahmeran'a sarılmış ve ona asla ihanet etmeyeceğine dair yeminler etmiş.

Tahmasp mağaradan çıktıktan sonra bir köye yerleşmiş ve marangozluk yapmaya başlamış. Arada sırada da gizlice mağaraya giderek Şahmeran'ı ziyaret ediyormuş. Ancak bu mutlu günler uzun sürmemiş. Tahmasp'ın yaşadığı ülkenin kralı, bir gün amansız bir hastalığın pençesine düşmüş. Ülkenin bütün hekimleri gelmiş ama kralın hastalığına çare olamamışlar. Kralın kötü kalpli bir veziri varmış. Vezir her seferinde krala, hastalığının tek çaresinin Şahmeran'da olduğunu söylüyormuş. Onun etinden bir parça yemesinin, kralın hastalığının dermanı olacağını kralın kafasına sokmuş. Kral da Şahmeran'ın bir an önce bulunmasını emretmiş.

Bütün ülkede Şahmeran aranmış. Sonunda bilge bir adam, bütün insanların gruplar hâlinde hamamlara ve nehirlere sokulmasını tavsiye etmiş. Böylece Şahmeran'ın yerini bilen varsa onu bulabileceklerini söylemiş. Vezir de ülkedeki herkesi hamamlara sokmaya başlamış. Askerler Tahmasp'ın yaşadığı köye de gelmişler ve herkesi toplayarak büyük bir hamama götürmüşler. Tahmasp, Şahmeran'a verdiği sözü hatırlayarak, önce gitmek istememiş. Ancak askerler onu zorla içeri sokmuşlar. Tahmasp hamama girdikten sonra herkesin gözünün üzerine dikildiğini fark etmiş. Kendisine bakınca, bütün vücudunun yılanlarınki gibi pullarla kaplandığını fark etmiş. Askerler hemen Tahmasp'ı yakalayarak vezirin huzuruna getirmişler. Kötü kalpli vezirin amacı, kralı iyileştirmek falan değilmiş. Şahmeran'ı yakalayıp, dünyanın bütün sırlarına sahip olmak istiyormuş. Tahmasp'a günlerce işkence yaptıktan sonra Şahmeran'ın yerini söyletmiş. Askerler hemen gidip Tahmasp'ın söylediği yerde mağarayı bulmuşlar ve Şahmeran'ı oradan çıkarıp saraya getirmişler.

Şahmeran ve Tahmasp, kralın huzurunda karşı karşıya gelmişler. Şahmeran, üzüntülü ve utanç dolu Tahmasp'a dönmüş:

"Ey sevdiğim, üzülme. Biliyorum ki sen bana kendi canın için ihanet etmedin ama ben de sana dememiş miydim bu topraklarda aşklar ölümünedir diye. Bak şimdi anladın mı? Sen üzülme ne olur!"

Tahmasp, Şahmeran'ın bu sözleri karşısında daha da utanmış. Şahmeran sözlerine devam etmiş:

"Şimdi size sırrımı vereceğim. Kim ki benim kuyruğumdan bir parça koparıp yerse o, bütün dünyanın sırrına ve gizemine vâkıf olacak. Her kim ki benim kafamdan bir parça koparıp yerse o da o anda öte dünyayı boylayacak."

Şahmeran daha sözlerini bitirmeden kötü kalpli vezir, elinde kocaman kılıcı ile atılıp Şahmeran'ın bedenini iki parçaya ayırmış ve kuyruğundan bir parça koparmış. Tahmasp da duyduğu acı ve utancın etkisi ile fırlayıp, oracıkta ölmek için sevdiğinin, Şahmeran'ın kafasından bir parça ısırıvermiş. Kötü kalpli vezir, kuyruktan kopardığı parçayı ağzına atar atmaz oracıkta can vermiş. Tahmasp'a ise hiçbir şey olmamış. Şahmeran, son anda yaptığı planı ile bütün bilgisinin sevdiğine geçmesine sebep olmuş. Ancak Tahmasp, sevdiğini kaybetmenin acısına dayanamayarak kendisini dışarı atmış ve dağ bayır, ülke ülke dolaşmaya başlamış. O günden sonra da "Lokman Hekim" efsanesi, almış başını yürümüş...[14]

Ferhat ile Şirin

Efsaneye göre Ferhat, Persler döneminde yaşamış ünlü bir nakkaştır. Sultan Mehmene Banu'nun, kız kardeşi Şirin için yaptırdığı köşkün süslemelerini yaparken Şirin'i görür ve birbirlerine sevdalanırlar. Ferhat, Sultan'a haber salarak Şirin'i istetir. Sultan, kız kardeşini vermek istemez. Ferhat'ı oyalamak için Elma Dağı'nı delip şehre su getirmesini şart koşar.

Ferhat, sevdanın verdiği aşkla dağları delmeye başlar. Mehmene Banu, dağı delip suyun akacağı kanalı tamamlamak üzere olan Ferhat'ın yanına yaşlı dadısını göndererek, Şirin'in öldüğü haberini ulaştırır. Ferhat, bu acı haber üzerine, elinde tuttuğu külüngü havaya atar, düşen külünk, Ferhat'ın başına isabet eder ve Ferhat orada ölür.

Ferhat'ın acı haberini alan Şirin, korku ve heyecanla, olayın geçtiği kayalığa gelir. Ferhat'ın öldüğünü görünce bu acıya dayanamaz ve kayalıklardan aşağı yuvarlanarak, orada can verir. Her iki sevgiliyi, can verdikleri kayalıklarda yan yana gömerler.

Derler ki her bahar, iki mezar üzerinde iki gül bitermiş. Tam birbirlerine kavuşmak üzereyken, mezarların ortasında bir karaçalı peyda olur, iki gülün kavuşmalarını engellermiş.

Kerem ile Aslı

Sururi Şah ile musahibi Keşiş Yahud'un çocukları olmadığından, ikisi de dertlidir. Bir gün birlikte seyahate çıkarlar. Yolda, eğer çocukları olursa birbirleri ile evlendirmeye söz verirler. Önlerine çıkan bir dervişe dertlerini açarlar. Dervişin verdiği elmaları hanımları ile yedikten sonra, Hatice Sultan bir oğlan, Keşiş'in hanımı da bir kız doğurur. Çocuklar büyür, Ahmed Mirza, on beş yaşına gelir. Bir gün Mirza, avdan dönerken bir bahçede rastladığı gergef işleyen bir kıza tutulur. Bu kız ise Kara Sultan'dır. Ahmed Mirza ve kız konuşup, isimlerini değiştirirler. Mirza, Kerem Kara; Sultan da Aslı Han ismini alır. Daha sonra Kerem, bu aşktan dolayı yemeden içmeden kesilir. Bunu babası duyar. Sururi Şah, verdikleri sözü hatırlatarak kızı Keşiş'ten ister.

Keşiş'in kardeşi sihirbazdır. Aslı'nın kendisine bir bela getireceğini söyleyip, Azerbaycan'dan Anadolu'ya kaçmalarını söyler. Aslı'yı Kerem'e vermeyi kabul etmeyen Keşiş, ailece kaçar. Kerem de vefalı arkadaşı Sofu ile birlikte, Aslı'yı aramaya çıkar.

Kerem ile Sofu köy köy, şehir şehir onların peşinden giderler. Bir keresinde Aslı ile buluşacağı sırada Keşiş, türlü hilelerle Aslı'yı kaçırır. Kerem, onların Kayseri'ye yerleştiklerini öğrenir. Keşiş'in görev yaptığı manastırı bularak, orada kıyafet değiştirip hizmetçilik yapar. Ama kimliği anlaşılınca kovulur. Üzüntüden, Kerem'in dişleri ağrımaya başlar. Aslı'nın anasının dişçilik yaptığını öğrenir. Kerem, diş çektirmek bahanesiyle Aslı ile buluşur. Kerem, başı Aslı'nın dizinde, otuz iki dişini çektirir. Ağzının kanını silerken, daha önce verilen nişan mendilinden annesi onu tanır. Kerem'i oradan da kovarlar. Çektiği sevdanın bir kısmını Aslı'ya verip hak dine dönmesi için Allah'a dua eder; duası kabul olur. Aslı, uykuya dalar. Pirler, aşk suyundan verir, hak dini kabul eder. Kerem, elini yüzüne sürünce, otuz iki dişi tekrar yerine gelir. Evde pusu kuran beyin adamları, Kerem ile Sofu'yu yakalarlar. Beyin kız kardeşi bu işi çözmek için, Aslı'yı da aralarına katıp kırk tane güzel kızı süsleyerek gül bahçesine salar. Bahçeye getirilen Kerem, gözlerini Aslı'dan ayırmaz. Keşiş, kızını tekrar kaçırır. Bu defa Kerem ile Sofu, onları Halep'te bulur. Halep Paşası'nın arzusu üzerine Keşiş, düğüne razı olur. Keşiş bu sefer de gerdek gecesi, kızına sihirli bir elbise giydirir.

"Aşıp geldim nice dağlar belinden,
Neler çektim ben bu aşkın elinden,

Kurtulamam el âlemin dilinden
Çöz Aslı'm çöz, göğsün düğmelerini.
Hain baban ne bey bilir ne kadı,
Sihirli fistanla elim bağladı,
Dillere düşmeden Kerem'in adı
Çöz Aslı'm çöz, göğsün düğmelerini."

Gerdek gecesi, düğmeleri çözüldükçe iliklenen bu elbise, sabaha kadar açılmaz. Muradına kavuşamayan Kerem, imsak vakti yürekten bir "ah" çeker. Ağzından çıkan alev, Kerem'i yakıp kül eder.

"Bir ateş düştü özüme
Dünya görünmez gözüme
Ölürsem gel mezarıma
Yanarım Aslı'm yanarım.
Kerem'im söylenir adım,
Arşa dayandı feryadım,
Mahşere kaldı muradım,
Yanarım Aslı'm yanarım."

Aslı, Kerem'in külleri başında kırk gün bekler. Küller dağıldıkça, saçı ile dağılan külleri toplar.

"Ağa Kerem, Paşa Kerem, Han Kerem,
Ateş Kerem, tutuş Kerem, yan Kerem.
İşte ben de yanıyorum can Kerem
Cennetinde buluştursun Rabb'imiz."

Kırkıncı gün külleri toplarken saçı tutuşur, Aslı da yanar. Onun külleri de Kerem'in küllerine karışır.

Leylâ İle Mecnun

Mecnun, bir kabile reisinin dualar ve adaklarla dünyaya gelmiş olan Kays adlı oğludur. Okulda bir başka kabile reisinin kızı olan Leylâ ile tanışır. Bu iki genç, birbirlerine âşık olurlar. Okulda başlayıp gittikçe alevlenen bu macerayı, Leylâ'nın annesi öğrenir. Kızının bu durumuna kızan annesi, kızına çıkışır ve bir daha okula göndermez. Kays, okulda Leylâ'yı göremeyince üzüntüden çılgına döner, başını alıp çöllere gider ve "Mecnun" diye anılmaya başlar.

Mecnun'un babası, oğlunu bu durumdan kurtarmak için Leylâ'yı isterse de mecnun (deli, çılgın) oldu diye Leylâ'yı vermezler. Mecnun, kendisindeki aşkını daha da artırması için Allah'a dua eder:

"Ya Rab belâ-yı aşk ile kıl âşinâ beni
Bir dem belâ-yı aşkdan etme cüdâ beni."

Duası neticesi aşkı daha da çoğalır ve bütün vaktini çöllerde geçirmeye başlar. Diğer tarafta ise Leylâ da aşk ıstırabı içindedir.

Bir zaman sonra ailesi, Leylâ'yı İbn-i Selam isimli zengin ve itibarlı birine verir. Ancak, Leylâ, kendisini bir perinin sevdiğini ve eğer kendisine dokunursa ikisinin de mahvolacağını söyleyerek İbn-i Selam'ı vuslatından uzak tutmayı başarır.

Mecnun çölde, Leylâ'nın evlendiğini, arkadaşı Zeyd'den işitince çok üzülür. Leylâ'ya acı bir sitem mektubu gönderir. Leylâ da durumunu bir mektupla Mecnun'a anlatır. Kendisini anlamadığından dolayı o da sitem eder.

Bir müddet sonra Mecnun'un ahı tutar, İbn-i Selam ölür. Leylâ, babaevine döner. Birçok tereddütten sonra her şeyi göze alarak, Mecnun'u çölde aramaya başlar. Hâlbuki Mecnun, çölde ahular, ceylanlar ve kuşlarla arkadaşlık etmektedir ve mecazi aşktan ilahî aşka yükselmiştir. Leylâ, çölde Mecnun'u bulduğu hâlde, Mecnun onu tanımaz. Leylâ onun erdiğini anlasa da yine de onsuz yaşayamaz. Hastalanıp yataklara düşer. Kısa zaman sonra da ölür. Mecnun, Leylâ'nın ölüm haberini öğrenir. Mezarına gelir, ağlayıp inler.

"Ya Rab manâ cism ü cân gerekmez
Cânânsuz cihân gerekmez."

Bunları söyler ve mezarını kucaklayarak ölür. Bir müddet sonra Mecnun'un sadık arkadaşı Zeyd rüyasında, cennet bahçelerinde birbiriyle buluşmuş iki mesut sevgili görür. *"Bunlar kimdir?"* diye sorunca, derler ki:

"Bunlar Mecnun ile onun vefalı sevgilisi Leylâ'dır. Aşk yoluna girip temiz öldükleri, aşklarını dünya hevesleriyle kirletmedikleri için burada buluştular."

Bir başka efsaneye göre:

Kays ile Leylâ kardeş çocuklarıdır. Küçük yaşta birbirlerini severler. Kays'ın Leylâ için söylediği şiirler dillerde dolaşır. Leylâ'nın babası, adını dillere düşürdüğü için kızının Kays'la evlenmesini önler. Leylâ başka biriyle evlendirilir. Kays çöllere düşer. Mecnun (deli) diye anılmaya başlar. Ayrılık acısına dayanamayan Leylâ, kederinden ölür. Mecnun bunu duyunca onun mezarının başına koşar ve o da orada can verir. Bu efsane Arap edebiyatında 10. yüzyılda çok yaygın bir hâle gelmiş, Mecnun'a ait olduğu söylenen şiirlerin arasına nesirler de eklenerek hikâye hâline getirilmiştir. Bu konu daha sonra Fars ve Türk edebiyatlarında da işlenmiştir.

Bunların arasında en ünlüsü, Fuzuli'nin yapıtıdır (1535). Aşağıda okuyacağınız küçük hikâye, Fuzuli'nin "Leyla vü Mecnun" adlı mesnevisinden alınmıştır:

"Kays, bilinen adıyla Mecnun, Leylâ'nın aşkından kendisinden geçip yarı meczup bir hâlde çölde giderken, namaz kılmakta olan bir dervişin önünden geçer. Derviş hemen namazını selamlayıp, Mecnun'a, *'Namaz kılan birinin önünden geçilmez, bunu bilmiyor musun?'* diye çıkışır. Mecnun cevap verir:

Ben Leylâ'nın aşkından öyle bir hâle geldim ki senin burada namaz kıldığını görmedim bile, sen nasıl bir aşkla namaz kılıyorsun da benim senin önünden geçtiğimi görüyorsun?"

Leylâ ve Mecnun'un hikâyesi, Türk halk edebiyatını da etkilemiş ve Leylâ ile Mecnun adıyla bir Karagöz oyunu hâline getirilmiştir. Karagöz oyunlarında işlenen Leylâ ile Mecnun hikâyesi ise şöyledir:

Oyunun başında Leylâ ile Mecnun birbirlerine olan sevgilerini şiirlerle dile getirirler. Aralarında bir gül ağacı vardır. Zebani gelerek gül ağacını alır ve yerine karaçalı koyar. Karagöz bu karaçalıyı almak isterken zebani, Karagöz'ü kaldırıp baş aşağı karaçalının üzerine atar. Hacivat gelerek, Karagöz'e, Leylâ ile Mecnun'un hikâyesini anlatıp, zebaninin karaçalıyı onları ayırmak için koyduğunu söyler. Perdeye, içinde Leylâ'nın babası ve annesinin olduğu bir kervan gelir. Hacivat onlara bir ev bulur. Daha sonra Mecnun'un babası olan Halepli Haşim gelir. Hacivat Leylâ'nın anne ve babasının olduğu yere er geç Mecnun'un da geleceğini söyler. Mecnun gelip, Leylâ'ya olan aşkını Hacivat'a anlatır ve ondan yardım ister. Bu esnada bir aslan gelip, Karagöz'ün köpeğini yutar. Leylâ'nın babası, kızını Mecnun'a istemeye gelen Hacivat'ı kovar.

Hacivat, Karagöz'ün ninesi olan Cazu'dan yardım ister. Cazu Nine, Leylâ'nın babasına giderek, eğer kızlarını Mecnun'a vermezlerse Leylâ'nın öleceğini söyler. Bunun üzerine Leylâ'nın babası, kızını Mecnun'a vermek için üç şart koşar. Birincisi; Mecnun, çok sevdiği dişi ahuyu öldürecektir. İkincisi; aslan ile boğuşup onu da öldürmesi, üçüncüsü ise,

yedi başlı ejderhayı öldürmesidir. Karagöz, Mecnun'a bir bıçak verir. Mecnun, kendi isteğiyle ahuyu öldürür. Daha sonra aslan ile ejderhayı da öldürür ve koşulları yerine getirmiş olur. Zebani, iki sevgilinin kavuşmasını engellemek amacıyla araya yine karaçalı koyarsa da Mecnun, bıçağı ile karaçalıyı kesip atar. Sevgililer birbirlerine kavuşurlar ve kervanla memleketlerine dönerler…

Arzu ile Kamber

Birbirlerini kardeş sanarak büyüyen iki gencin aşklarını anlatan ve 17. yüzyılda ortaya çıktığı sanılan Türk halk hikâyesidir.

Bir kervan, yolda eşkıya baskınına uğrar. Baskından yalnız küçük bir erkek çocuğu sağ olarak kurtulur. Bir aile tarafından evlatlık olarak alınan çocuğa, "Kamber" adı verilir. Bir süre sonra bu ailenin bir kız çocuğu olur, adını Arzu koyarlar. İki çocuk birbirlerini kardeş sanarak büyürler. Gel zaman git zaman, aralarında ilgi ve yakınlık başlar. Kardeş olmadıklarını öğrenince de evlenmek isterler. Arzu'nun annesi bu evliliğe karşı çıkar ve kızını zengin bir tüccarla evlendirir. Ama adam, kısa bir süre sonra ölür.

Arzu ile Kamber, evlenmek için yeniden uğraşırlarsa da anne engel olur. Âşıklar, bir rastlantı sonucu birbirlerini bulurlar. Kavuşmanın heyecanıyla ikisi de bayılır. Sürekli olarak kızını izleyen kötü yürekli anne, onları gene ayırmak ister, ama gençlerin çevresi su ile kaplandığından, yanlarına ulaşamaz. Az sonra iki sevgilinin göğüslerinden birer güvercin çıkarak uçar ve böylece, ikisi de orada can verirler.

Ayn-ı Zelha'nın Aşkı

Tarih, milattan önce 1900'lü yıllardır. Güneydoğu'da Commagene Krallığı hüküm sürmektedir. Adıyaman-Kâhta yakınlarındaki Nemrut Dağı'nda bulunan dev heykeller, bu dönemden kalmadır.

Krallığı Nemrut yönetmektedir. Bir söylenceye göre, kökeni Hintli filozoflara dayanan Hz. İbrahim, Urfa'da, Urfa Kalesi'nin olduğu yerde yükselen granit bloğunun altındaki mağarada doğar. Nemrut'un, gördüğü rüya üzerine yeni doğan erkek çocukları öldürtmesi nedeniyle annesi onu mağarada doğurmuş ve büyütmüştür. Hz. İbrahim, daha sonra peygamberliğini ilan edecek, tek tanrılı din inancını yaymaya çalışacaktır.

Nemrut'un da bir kızı vardır, adı; suyun kaynağı, suyun kraliçesi (suece) anlamına da gelen Ayn-ı Zelha'dır.

Güzelliği dillere destan olan Ayn-ı Zelha, Hz İbrahim'i sevmekte, onun peygamber olduğuna iman etmektedir. İki sevgili gizliden, Hz. İbrahim'in doğduğu mağarada buluşmaktadır. Ne var ki Hz İbrahim'in peygamberliğini tanımayan, onun inancına, atalarının dinine saygısızlık gören Nemrut, bu aşktan habersizdir ve Hz İbrahim'i öldürtmeye kararlıdır. Hz. İbrahim'i yakalatır, onu, kayalar üzerine kurulu Urfa Kalesi'nde bulunan mancınıktan, aşağıda yakılan büyük bir ateşin içine attırır. Sevgilisinin ateşe atıldığını gören Ayn-ı Zelha da kalenin surlarından kendini ateşe atar.

İki sevgilinin düştüğü yerde ateş sönmüş, yeşillikler içinde iki göl olmuştur. Odun parçaları ise balığa dönüşmüştür.

Urfa'ya gidenlerin ziyaret ettiği yerlerden biridir Balıklı Göl. Şimdi bir havuzda toplanan sularda, halkın kutsal saydığı siyah renkli balıklar yüzmektedir. Sadece onlar bilmektedir ateş ve suyu, sadece onlar tanıktır bu büyük aşka...

Sarıkız ve Ali

Balıkesir'deki Sarıkız heykeli, evliya olduğu kabul edilen bir efsane kahramanın adıdır. Sarıkız ile ilgili değişik söylentiler vardır. En yaygını, Edremit Körfezi yakınında Kaz Dağı'nda yaşayan Tahtacı Yörükleri tarafından söylenilenlerdir.

Alevi geleneğine göre Sarıkız, Kan Kalesi'nde savaşırken, Halife Ali'ye âşık olan bir kral kızıdır. Başka bir söylentiye göre Selman-i Farisi'nin eşidir. Yahut da Halife Ali'ye âşık olduğu için onun eşi ve Hz. Muhammed'in kızı Fatıma'nın canını sıkmış ve bu yüzden öldürülmek üzere Kaz Dağı'na çıkarılmış bir suçlu kızdır. Kimse bu kızla birlikte yaşamamış, babasına, *"Öldür bunu!"* diye baskı yapılmıştır. Kızının masumluğuna inanan baba, bir kaz sürüsü ile onu dağa çıkarmış ve yalnız bırakarak kaçmıştır.

O dağın doruğunda kimse bir geceden fazla yaşayamazmış. Ama Sarıkız ve kazları ölmemiş. Edremitliler, onun yaşadığını her gece dağın doruğunda yanan bir ışıktan fark etmişler. Kızını dağda bıraktığı için pişman olan baba, onu aramaya çıkmış, ormanda kaybolduğu sırada önünde beliren ışığı takip ederek, kızının saklı olduğu tepeye varmış. Orada ışık, silkinince Sarıkız oluvermiş. Baba ne kadar ısrar etti ise de kızını aşağıya indirememiş. Tahtacı Yörükleri, masum ve temiz aşkları temsil eden Sarıkız makamında her yıl toplanarak, büyük törenler yaparlar. Bu törenlere yabancılar katılamaz.

Güzelce Kız Efsanesi

Yedi bin beş yüz yıl öncesinden bu zamana kadar 13 medeniyete ev sahipliği yapan ve bu medeniyetlerde sürekli önemli bir merkez olan Amasya, Osmanlı Dönemi'nde, şehzadelerin yetişmesinde önemli bir rol oynarken, cumhuriyetin kuruluşunda da önemli mihenk taşlarından birisi oldu. Tarihinin yanı sıra, yetiştirdiği ünlüleri ve efsaneleriyle de Türkiye ve dünyada tanınan Amasya'nın ünlü âşıkları Ferhat ile Şirin efsanesinin dışında, Güzelce Kız efsanesi de dillerde dolaşıyor.

Pont Dönemi'ne ait olduğu tahmin edilen ve günümüzde "Aynalı Mağara" olarak bilinen kral mezarında geçen efsane de şöyle anlatılıyor:

Güzelce Kız, bir kral kızıdır. Dünyalar güzelidir. O kadar güzeldir ki görenler dayanamaz, yıldırım düşmüş gibi kendilerinden geçerler. Bu yüzden genç kız, hep peçeli gezer, güzel yüzünü kimseye gösteremez. *"Artık zamanı gelmiştir."* diye düşünen babası, dört bir yana haberciler çıkarır. Kızını evlendirecektir, ama kim kızının peçesini açıp güzelliğine dayanır, onu dünya gözüyle seyredebilirse kızını ona verecektir.

Bu çağrıya yedi iklim, dört bucaktan şehzadeler, vezir çocukları, dünya zenginleri, yiğitler, bilginler, kısacası gençliğine, bilek gücüne güvenenler dörtnala Amasya'ya gelirler. Amasya meydanında kurulan özel bölümde bulunan Güzelce Kız bekleyedursun, kendine güvenen delikanlılar cesaretlerini toplayamaz, yanına yaklaşan ise peçesini kaldırmak istediğinde eli titrer, dizlerinin bağı çözülür. Bu sahneler günlerce devam eder. Bir gün fakir mi fakir ama yiğit mi yiğit, gerçekten güzel, alımlı bir delikanlı, *"Ben de şansımı denemek istiyorum."* diye destur alıp, tahtın yanına yaklaşır.

Herkesin şaşkın bakışları arasında hiç vakit geçirmeden Güzelce Kız'ın peçesini kaldırır. O an öyle bir elektriklenme olur ki bir aydınlanma, bir alev, bir ateş sarar etrafı. Kimse ne olduğunu anlayamaz. Meydanda bulunanlar korkudan yerlere kapanır. Sonra sonsuz bir sessizlik içinde kömür kesilir iki genç, yan yana uzanmış şekilde. İki gencin cesedi, şehre yakın yerdeki bağ ve bahçelikler yanında bulunan kaya mezar içinde iki ayrı odaya gömülür.

Bu kaya mezarının dışı, güneşle birlikte Güzelce Kız'ın yüzü gibi parlamaya başlar. Bu parlaklığından dolayı da daha sonra kaya mezarın adı "Aynalı Mağara" diye ünlenir.

Eleni ile Fakir Çoban

Alanya Kalesi ile ilgili pek çok efsane anlatılır. Bunlardan biri de Bizans Tekfuru Argiles'in güzeller güzeli kızı Eleni ile ilgilidir.

Ülkesini yağmalayan korsan Vasili'den bıkan Tekfur, korsanı damat edinmeye karar vermiş. Ancak Eleni'nin gönlü, fakir bir çobandaymış. Eleni, babasının bu kararına şiddetle karşı çıkmış, "Vasili ile asla evlenmem." demiş. Bunu gururuna yediremeyen Argiles, kızına ders vermek için, onu Alanya Kalesi'nin zindanlarına kapatmış.

Eleni'nin daracık hücresinin, Damlataş kumsalına bakan tek bir penceresi varmış. Çünkü Tekfur, Eleni'ye, Alanya'nın tüm güzelliklerini gösterirse, onun bu güzellikler karşısında hayata dönmek isteyip evliliğe yanaşacağını

düşünmüş. Ancak Eleni, babasının beklediği gibi pişman olmamış, çobandan vazgeçip Vasili ile evlenmeye yanaşmamış, gece gündüz gözyaşı dökmüş. Alanya Kalesi'nden Damlataş'a uzanan kıraç tepe, Eleni'nin gözyaşları ile sulanmış. Ve bir süre sonra bu tepede defne, nar ve iğde ağaçları büyümüş.

O zamandan beri Alanyalılar, ne zaman yağmur yağıp da her tarafı defne kokusu sarsa, Eleni'nin hıçkırıklarını hissederler…

Ölümüne aşklar aşkı için ölenler…

Anadolu efsanelerinin büyük çoğunluğu, aşklar üzerine kurgulanmış. Genellikle zengin beyin kızıyla fakir delikanlının aşkının anlatıldığı hikâyelere Anadolu'nun her kentinde rastlamak mümkündür.

Çok uzun bir geçmişi olan Türkler, içerikleri ve çeşitlikleri bakımından dünyanın en ilginç efsanelerine sahiptirler. Sarıkız ve Kaz Dağı efsaneleri Türk mitolojisindeki yer, su ve dağ kültleriyle yakından ilişkili görülmektedir. Yine bir keramet motifi olarak dikkati çeken "yerden su çıkarma" veya "denizden su temini" gibi motifler de efsanelerimizde ortaktır.

Yukarıda anlattığımız "Sarıkız ile Ali" efsanesine ait değişik söylentiler olduğundan bahsetmiştik. Anadolu'daki bazı yerlere, bu efsanenin anlatımlarına göre isimler verilmiştir.

Akçay ismini açıklayan efsaneye göre, çaylarının akması için Sarıkız'a müracaat ederler. Sarıkız da *"Ak çay!"* diyerek çayın akmasını sağlar. Önce çaya, sonra da orada kurulan köye "Akçay" adı verilir.

Kaplıcalarıyla meşhur olan Güre de ismini bu efsaneden almıştır. Kızının masum olduğunu anlayan babası,

köye dönmesi için kızına yalvarır. Sarıkız ise; *"Ben orada iftiraya uğradım. Oranın erkekleri güre, kadınları dul olsun."* der ve teklifi reddeder. Bunun üzerine köyün adı Güre kalır.

Kaz Dağı'ndaki bazı yer adları da bu efsanemizle ilgilidir. Mesela; Sarıkız'ın kaz güderken kazlar uçmasın diye inşa ettiği yere, "Kaz Avlusu", kazlarını suladığı rivayet edilen yere de "Çatalçimi" denilmektedir. Bu Çatalçimi'nde her cumartesi Kaz Dağı'nın kartallarının inip yıkandıkları da inanışlar arasındadır. Ayrıca bugün Sarıkız'ın defnolunduğu kabir olarak rivayet edilen tepeciğe, "Sarıkız Tepesi"; babasının kabrinin bulunduğu yere ise "Babatepe" (Babadağı) adı verilmektedir Bu yer adları, efsanelerin bölge üzerindeki etkisini gösterdiği gibi Yunan mitolojisinde önemli yeri olan bölgenin Türkleşmesine de katkılarını ortaya koymaktadır.

Kaz Dağı'nda bulunan kutsal taş etrafında da bazı inanışlar vardır. Bu taşın İbrani, Yunan, Latin ve Türklerce mukaddes sayıldığı; Tevrat'ta, bu taşla ilgili bahislerin bulunduğu ve yeşim ya da kut taşıyla bu taş arasında bir ilişki olduğu da bu inanışlar arasındadır.

Afyonkarahisar'da anlatılan başka bir efsaneye göre ise, bir mağaranın önünde Sarıkız adlı bir kaya vardır. Heykel şeklinde olan ve yüzü allı pullu yazmalarla örtülü olan bu kaya, bir yatır olarak da değerlendirilmektedir. Bu efsaneye göre Sarıkız, kâfirler tarafından kovalanınca buraya sığınmış ve Allah tarafından korunmuş. Şimdi bu yatıra akşamları yemek getirilir, mumlar dikilir ve ziyaretçiler, yüzlerini bu kayaya sürerek şifa umarlar.

Tekirdağ'ın Şabanoğlu semtinde yatırı bulunan Sarıkız ise, gelin olmak üzere iken ölen bir genç kızdır. Birisinin rüyasına girerek, kabrinin yapılmasını sağlayan Sarıkız, şimdi adak ve dilek yeridir. Adaklarını yerine getiremeyenleri cezalandırdığına da inanılmaktadır.

Kütahya'da mevcut kaplıcalar için anlatılan ve birbirine çok benzeyen efsanelere göre Sarıkız, annesi ve inekleriyle yaşayan güzel bir kızdır. İneklerini otlatırken uyuduğu sırada duyduğu *"Ağla mı geleyim, çağla mı?"* sorusuna üç gün sonra, *"harla gel"* deyince, kayalar çatırdar ve her yerden sular akar. Sular, Sarıkız'ı alır götürür ve sırra kavuşturur. Bu bölgede de kaplıca olur ve şifa dağıtır.

Klasik uygarlığın kökeni araştırılınca, klasik kültürün apaçık olarak ilk belirdiği, yani kendilerine sonraları Hellenik diyen toplumun, kendilerine barbar dedikleri yabancılardan ayırdıkları ve Olymposlu tanrıları teşkil ettikleri yerin, Anadolu'da İonya olduğu anlaşılır. (MÖ. 9 veya 10. yy.) Grekçede ne üzümün ne şarabın ne incirin ve özellikle ne de zeytinin adlarının Grekçe aslından olmayıp, birçok dağ, burun ve körfez adları gibi, bir Anadolulu dilin kökeninden oldukları anlaşılmıştır.

Anadolu'dan Yunanistan'a getirilmiş olan bir iki önemli şey arasında, Fenike'den alındığı iddia edilen bir alfabe vardır. Bu fonetik alfabe, ilk önce Anadolu'da kullanıldı. O zaman Yunanistan, yazıya şiddetli bir gereksinim duymayacak kadar geri idi. Hatta orası tamamıyla kültürsüz ve vahşi bir yer sayılabilirdi. Ve böyledir ki Homeros ve ondan iki yüzyıl sonra babasıyla birlikte Anadolu'dan Yunanistan'a göç eden Hesiodos; düşlerini, anılarını ve

düşüncelerini, ancak İon lehçesinde yazabildiler. İon lehçesi ise, en eski Grek lehçesidir. Yani ondan önce gelmiş ve kullanılmış bir başka lehçe yoktur. Herodotos, *"Homeros ile Hesiodos, Grek tanrılar hanedanını kurdular, görevlerini ve sanatlarını tayin ettiler."* diye yazar...

Homeros ile Hesiodos, bu tanrıları yoktan var etmediler. Anadolu'dan dillerini, klasik bilinci ve Hellenik denilen uygarlığın temelleri ile birlikte tanrıları da aldılar.

Şimdi yine yukarıda okuduğunuz Balıklı Göl, Aynalı Mağara, Alanya Kalesi efsanelerinde olduğu gibi, güzel Anadolu'muzun çeşitli kentlerindeki folklorik oyunlara, köprülere, mezarlara ve çeşitli bölgelere adını veren kimi hüzünlü kimi de mutlu kavuşmalarla biten aşk efsanelerine devam edelim…

Çayda Çıra (Elazığ)

Pek çok yörede kına gecelerinde oynanan "çayda çıra"-nın hazin bir öyküsü var. Çayda çıranın Elazığ'da anlatılan efsanesi şöyledir:

Harput'ta yerleşik bir aşiretin beyinin oğlu, başka bir beyin kızına âşık olur. İki boyun toprakları arasından bir dere akmaktadır. Âşıklar, geceleri, çıra (meşale) ile birbirlerine sevgilerini anlatmaya çalışır ve gizli gizli buluşurlar. Derken görücüler gönderilir, kız istenir. İki boy arasında dostluk kurulması amacıyla kız verilir, düğün hazırlıkları yapılır. Kırk gün, kırk gece düğün yapılarak, yenilip içilir. Düğün alayı gelini alıp dönerken at ürker. Atın üzerinden düşen gelin, derenin azgın sularına kapılarak kaybolur.

Rivayete göre, bu efsaneden almıştır adını "çayda çıra" oyunu.

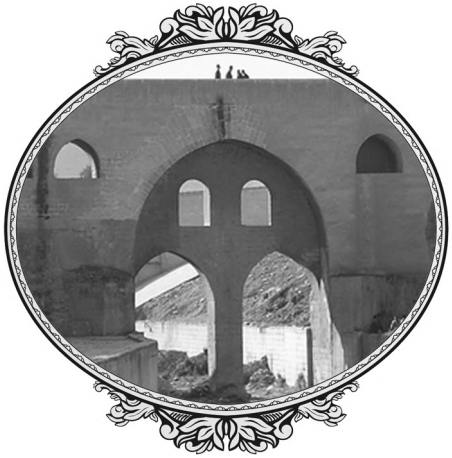

Kız-Oğlan Mezarı (Sivas)

Eski zamanlarda Şarkışla'nın varlıklı ailelerinden birinin, Bedir adında güzeller güzeli bir kızı varmış. Bir delikanlı Bedir'i istemiş. Ancak Bedir'in annesi Gürcü Hanım, kızını vermemiş. Delikanlı yine de Bedir'le konuşup görüşmek istemiş. Bedir, delikanlıyı çok sevmesine rağmen, gören duyan olur diye, cevap verememiş.

Bir zaman sonra Bedir çeşmeye giderken delikanlı, kızı atının terkisine atıp kaçırmış. Bedir'in akrabaları, kızlarını kaçıran delikanlıyı yakalamak için peşine düşmüş. Bedir ve sevgilisi, yakalanmamak için ekin yığınlarının arasına gizlenmiş. Aramalara rağmen kimseyi bulamayan Bedir'in akrabaları, ekin yığınlarını ateşe vermiş. Dışarı çıkamayan

âşıklar, ekin yığınının arasında can vermiş. Babası, kızının yanmış cesediyle karşılaşınca pişman olmuş. Vicdan azabıyla, onların hatıralarına mezar yaptırmış. O günden sonra halk oraya, "Kız-Oğlan Mezarı" demiş.

Hızmalı Köprü (Şanlıurfa)

Bir zamanlar Şanlıurfa'nın eteklerinde, yoksul bir anayla kazancı oğlu yaşarmış. Bir gün oraya yolu düşen derviş, oğlanın çalışkanlığına ve dürüstlüğüne hayran kalmış. Delikanlıya, *"Memleketim zengin bir yer, istersen sen de gel."* demiş. Bunun üzerine kazancı genç, dervişle gitmiş.

Delikanlı, günlerden bir gün, çarşıda bir kız görüp sevdalanmış. Meğer kız, Karakoyunlu Beyi'nin kızıymış. Kızın kim olduğunu öğrenince, umudunu kaybedip yataklara düşmüş, yemeden içmeden kesilmiş. Derviş, *"Oğlum, ümitsizlenme, gider isteriz."* diyerek, saraya gitmiş.

Kızını vermek istemeyen Bey, dervişe, 40 gün içinde farklı diyarlardan armağanlar getirmesini şart koşmuş. Kazancı gencin, bu teklifin altından kalkması imkânsızmış.

Ancak 40 gün dolduğunda, dervişin tekkesinin avlusunda mal ve altın yüklü katırlar zuhur etmiş. Derviş ve delikanlı, bunları alıp Bey'e götürmüşler. Sözünde duran Bey, kızını delikanlıya vermiş.

Derviş, delikanlıya, gerdek gecesi iki rekât namaz kılmasını ve kendisi için de dua etmesini söylemiş. Namazı kılan delikanlı, duayı unutmuş. Sabahleyin delikanlı, memleketinde uyanmış. Gelin ise uyanınca, kocasını yanında görememiş. Derviş de kaybolup gitmiş.

Gelinin vakti dolunca bir oğlu olmuş. Bir zaman sonra hem kocasını aramak hem de hacca gitmek üzere yola koyulmuş. Şanlıurfa'dan geçerken, Samsat Kapısı önünde konaklamış. Orada, acıyla haykıran insanları duymuş, şehrin ortasından geçen derenin taşarak evleri bastığını öğrenmiş. Şehri taşkından kurtarmak için hac parasını bu işe harcamaya karar vermiş. Tellallar salıp, halkı hendek kazmaya çağırmış.

Evlendiği delikanlı da hendek kazmaya gelmiş. Bey kızının çocuğu, bir ağıt tutturmuş, bir türlü susturamamışlar. Kimsenin susturamadığı çocuk, babasının kucağına gelince susmuş ve gülmeye başlamış. Bey kızı, delikanlıyı, çocuğu avutmakla görevlendirmiş. Delikanlının anası, o sırada oğlunun bohçasından sırmalı düğün kaftanını bulmuş. Bunu, o hayırsever kadına hediye etmek istemiş. Bey kızı bu hediyeyi görünce, eliyle işlediği kaftanı tanımış, delikanlının da kaybolan kocası olduğunu anlamış ve yeniden birbirlerine kavuşmuşlar.

Hendek tamamlanmış, derenin yatağı değiştirilmiş, taşkın tehlikesi bitmiş, bir de köprü yapılmış. Köprü

yıkılınca yerine yenisi yapılabilsin diye Bey kızı, köprünün temeline altın hızması ile değerli taşlar gömdürmüş. Bu dereye daha sonra Karakoyun Deresi, köprüye de "Hızmalı Köprü" denmiş. Delikanlı ile Bey kızı öldüklerinde, derenin kıyısına gömülmüşler.

Kızkumu (Muğla)

Muğla'nın Marmaris ilçesinin Orhaniye koyu, eşsiz bir doğa oluşumuyla meşhurdur. Koyun ortasında batık bir patika gibi uzanan 600 metre boyundaki kıyı, "Kızkumu" adıyla anılır. Kızkumu'nun oluşumuna dair bir efsane anlatılır.

Efsaneye göre, eski zamanlarda bir kralın kızı, fakir balıkçıya âşık olur. Ancak kral, kızını balıkçıya vermez. Kralın kızı, balıkçı sevgilisiyle gizli gizli buluşur. Birileri, kızının balıkçıyla buluştuğunu, *"Balıkçı denizden geliyor, kızınız kumsalda onu bekliyor, ışıkla yerini işaret ediyor. Delikanlı da ışığa geliyor ve kızınız ile delikanlı gün ağarana kadar aşk oyunlarına dalıyor."* sözleriyle krala anlatır.

Bunları duyan kral çok öfkelenir. Bir gece kızını kumsalda yakalatan kral, askerlerine de ışıkla balıkçıya işaret

vermelerini emretmiş. Delikanlı ışığı görünce atlamış kayığına, kumsala doğru kürek çekmeye başlamış. Derken kız, askerlerin elinden kurtulmuş ve sevgilisini kurtarmak için koşmaya başlamış. Ama sevgilisinin kayığına varması imkânsızmış. Atmış kendini sulara ve o anda bir mucize gerçekleşmiş. Kızın adım attığı her yer kuma dönüşürken, peşinden koşan askerler, denize gömülmüş.

Kız kayığa kadar koşmuş ancak iki sevgili tam kavuşacakken bir okçu, delikanlıyı hedefleyip sallamış okunu. Ok gelip delikanlıya sarılan kızı bulmuş. Kızın bastığı yerde ortaya çıkan kumlar, kan suya karışınca kırmızıya boyanmış. Delikanlı ise almış yaralı sevgilisini gitmiş. Bir daha da onları ne gören olmuş ne de duyan…

Pamukkale Efsanesi

Çok çok eskiden Çökelez Dağı eteklerinde yaşayan fakir, oduncu bir aile varmış. Bu ailenin kızı o kadar çirkinmiş ki erkek çocuk anneleri onu görünce yollarını değiştiriyormuş. Fakirliği, genç kızın umurunda bile değilmiş ama çirkinliği canına tak etmiş. Çökelez Dağı'nın eteklerinden kendini boşluğa bırakmış.

Su ve tortu dolu havuza hızla düşmüş. Burada uzun süre suların içinde baygın kalmış. O esnada bu su, o çirkin kızı güzelliğe boğmuş. Oradan geçmekte olan Denizli Beyi'nin oğlu, kanlar içindeki güzel kızı görmüş. Oduncu kızı atına alıp evine götürmüş. Kız iyileşmiş ve evlenmişler. O günden sonra kadınlar, güzelleşmek için bu ılıcaları ziyaret etmeye başlamış. O gün bu gündür güzelleşmek isteyen tüm kadınlar, bu suyun içine atarlar kendilerini.

Kızkalesi Efsanesi (Mersin)

1104 yılında Bizanslılar tarafından yapılan Kızkalesi'ne, Hellenistik Çağ'da "Krambusa" deniliyordu. Küçük bir ada üstünde olan Kızkalesi'nin, halk arasında çok iyi bilinen güzel bir söylencesi vardı:

Korykos'ta yaşayan krallardan biri, bir kız çocuğunun olması için, gece gündüz tanrılara dua edermiş. Sonunda dileği yerine gelmiş, dillere destan çok güzel bir kızı olmuş. Kralın kızı, büyüdükçe daha da güzelleşiyormuş. Güzel olduğu kadar yardımseverliğiyle de herkesin ve de tanrıların hayranlığını ve sevgisini kazanmış…

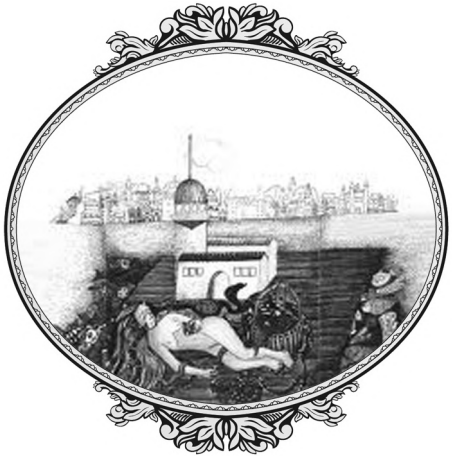
Bir gün Korykos kentine bir falcı gelir. Kral da onu saraya davet eder. Yaşlı kral, kızının geleceğini öğrenmek ister. Falcı kıza bakınca irkilir, korkar, fakat krala bir şey

söylemez. Kral falcıyı zorlayınca, *"Kralım, güzel kızınızı bir yılan sokacak ve kızınız ölecek. Bu yazgıyı kimse bozamayacak. Siz de engel olamayacaksınız."* der.

Kral, kızına bundan söz etmez, fakat üzüntüyle derin düşüncelere dalar. Sonunda Korykos Kalesi karşısında, kıyıya yakın, küçük bir adacık üzerine ak taşlardan bir kale yaptırır. Hizmetçileriyle beraber güzel kızını bu kaleye kapatır. Olan bitenden haberi olmayan kız, çok üzülmekte, günden güne eriyip gitmekte, olan bitene bir anlam verememektedir. Kızın canı bir gün altın sarısı, "Tarsus beyazı" üzümü ister. Saraydan gönderilen üzüm sepeti içinden çıkan bir yılan onu sokar ve öldürür.

♦ ♦ ♦

Yurdumuzda pek çok Kız Kalesi vardır. Bunların hepsinin, hemen hemen birbirini hatırlatan hikâyeleri halk arasında nesilden nesile anlatılagelmektedir. Bunlardan biri de Üsküdar Salacak'taki Kız Kulesi'dir ki, onun da konusu, çok benzer özellikler taşır…

Kız Kulesi (İstanbul)

Kız Kulesi Adası, Kubadabad Saltanat kentinin haremliğiymiş. Adada çevresi sularla çevrili bir kale ile birbirinden güzel köşklerin ortasında yüksek bir kule varmış.

İşte bu kalede cariyeleri ile birlikte Selçuklu sultanının güzeller güzeli biricik kızı yaşarmış.

Sultan, düşünde (başka bir rivayete göre falında) sevgili kızının yılan sokması sonucu öleceğini görmüş. Yaptırdığı kaleye ve içindeki kuleye kızını bunun için kapatmış. Öyle ki kuleye yılan girmesin diye beton borularla Anasmaslar'dan adaya su ve süt akıtılmış. (Anılan iki sıra beton boruların kalıntıları günümüze kadar gelmiştir.)

Böylece yıllar yılları kovalamış ve günlerden bir gün güzel sultan, ateşlere düşüp hastalanmış. Ülkenin en

ünlü hekimleri zor bulmuşlar devasını. Sevgili sultan yeniden sağlığına, mutluluğuna kavuşmuş. İyileşmesini kutlamak için armağanlar yağmaya başlamış kuleye. Yaşlı bir köylü kadın da bir sepet üzüm getirmiş. Meğer üzümlerin içinde bir küçük yılan varmış.

Yılan o gece uykuya dalan güzel sultanı sokup öldürmüş.

Niobe Efsanesi (Manisa/Spil Dağı)

Niobe, yarı tanrı Tantalus'un kızıdır. Yedisi kız, yedisi erkek on dört çocuğu olur. Zeus'un eşi Leto ise, sadece iki çocuğa sahiptir: Apollon ve Artemis. Niobe, çocuklarının sayısı ile gururlanarak Leto'yu sıkça küçümsemektedir. Leto sonunda öfkelenir ve çocuklarından, Niobe'yi cezalandırmalarını ister. Apollon ve Artemis dünyaya inerek, Niobe'nin tüm çocuklarını öldürürler. Niobe, çocuklarının cesetleri başında günlerce ağlar. Sonunda en küçük kızının cesedini kucağına alarak Spil Dağı'na gider. Tanrı Zeus, Niobe'nin hâline acır ve ıstırabına son vermek için onu, Spil Dağı'nda taş hâline getirir.

Spil yamacında, kadın başı şeklindeki bu kayanın, göze benzeyen girintilerinden, yağmur yağdıktan sonra sızan su, Niobe'nin gözyaşları olarak yorumlanır. Bilimsel olarak

yapılan araştırmalarda, Yunan mitolojisinin Niobe olarak sahiplendiği bu ismin aslında Anadolu'da binlerce yıl tapınılan Ana Tanrıça Kybele'den alındığı ifade edilmiştir.

♦ ♦ ♦

Efsaneler, sözlü halk anlatımları içinde ayrı bir yer tutarlar. Anadolu bir efsane ülkesidir. Yedi kartal ömrü yaşayan adamın, bir adaya adını veren kızın, yunus balığı sırtındaki çocuğun, sütle beslenen yılanların, ağacın, dağın taşın, kurdun kuşun, denizin akarsuyun hep efsaneleri vardır ve yıllardır anlatılır...

Hazır Anadolu efsanelerini konu etmişken, Türk mitolojisindeki yaratılış efsanelerine de yer vermek gerekir burada. Zaten yaratan/yaratanlar ile yaratılanlar olmasaydı "aşk" olur muydu?

Orta Asya'da yaşayan Türk toplulukları arasında dünya ve insanın yaratılışı hakkında birçok efsane saptanmıştır. Bu efsaneler yakın çağlarda derlendikleri için İslam, Hristiyanlık, Budizm, Maniheizm gibi dinlerden etkiler taşımaktadırlar. Ancak bunlar, genel yapısıyla erken dönem Türk mitolojisinin izlerinin görüldüğü önemli ürünlerdir.

Aşağıda, Altay Türkleri'ne ait iki yaratılış efsanesi verilmiştir. Bu iki efsane temel olarak birbirlerine benzerler; ama ayrıldıkları noktalar da vardır; aralarındaki farkları, okuyunca anlayacaksınız. İlk efsane W. Radloff tarafından saptanmıştır; ikinci efsane ise V. Verbitskiy tarafından saptanmış olup ilk efsaneden daha değişik bir söyleyişe sahiptir. İki efsanede de tek bir yaratıcı Tanrı vardır. Birinci

efsanede Tanrı; Kayra Kan, Kuday ve Kurbustan adlarını taşırken, ikinci efsanede Ülgen, Bay-Ülgen adlarına sahiptir. İki efsane de dış etki (Çin ve İran) taşırlar.

Bu yaratılış efsanelerinde İran mitolojisinin ile Mani dininin etkisinin olduğu görülmektedir. İkili düşünce ilkesi (dualizm) İran mitolojisinin en önemli özelliğidir. İran mitolojisinde Hürmüz, iyilik ilahıdır ve gökte oturur; Ehrimen ise yer altında karanlıkların ilahıdır. Aynı durum Altay Türkleri'nin yaratılış destanlarında da vardır. Altay yaratılış destanlarında da Tanrı Kuday gökte oturur, Şeytan Erlik ise yer altında. Ama Erlik, tanrı değildir; yalnızca güçlü bir körmöstür (şeytan). Türk tanrı düşüncesi, İran mitolojisindeki ikili ilah sistemini tek ilahlı sisteme çevirmiştir.

İran mitolojisinde Hürmüz, birçok yaratık yaratır ve Ehrimen de bunların bir bölümünü kendisine vermesini ister; ama olumsuz yanıt alır. Aynı durum Altay yaratılış efsanesinde de söz konusudur. Tanrı Kuday (Ülgen) da birçok yaratık yaratır ve Erlik bunların bir kısmını kendine ister ama Tanrı bunu reddeder.

Altay yaratılış destanlarında, her şeye gücü yeten ve günümüzdeki Tanrı inancının aynısı olan bir inanış yoktur. Altay yaratılış destanlarında Tanrı'ya, yaratma eyleminde kimi varlıklar yardım eder (mesela Ak Ene ve Kişi yani Erlik). Bu yüzden bu efsanelerde her şeye kadir bir Tanrı imajı yerine, yaratma eyleminde çeşitli varlık ve nesnelere başvuran bir ilah portresi çizilmiştir.

Verbitskiy'in saptamış olduğu yaratılış efsanesinde (aşağıdaki ikinci efsane) balığın dünya ile ilgili simgeselliğine yer verilmiştir. Bu efsaneye göre dünyanın altındaki

üç balığın, dünyanın dengesini sağlamada rolü vardır. Burada balığa kutsallık verilmiş ve dünyanın dengede durmasının simgesi olmuştur. Bu özellik eski Hint mitolojisinde de vardır. Balığın burada kullanılması aynı zamanda onun insanın yaratılışının, yaşamın yeniden doğuşunun, bolluk ve bereketin simgesi olmasından ileri gelmiştir. Kimi araştırmacılar göre Kırım Türkleri de benzer biçimde, dünya okyanusunda büyük bir balık bulunduğunu ve balığın üzerinde boynuzlarıyla dünyayı taşıyan bir boğa olduğunu ileri sürerlerdi.

Altay yaratılış efsanelerinin bazı kahramanları yabancı adlar taşırlar; mesela Mangdaşire, Şal-Yime, May-Tere vb. Bu efsanelerin bazı motifleri de Eski Türk kültüründe bulunmamaktadır. Mesela Tanrı'nın gökte oturması, yaratma eyleminde nesne ve kişilere başvurması, Ak-Ana, Tanrı'nın insanlarla doğrudan konuşması gibi… Altay yaratılış efsanelerinde, Türk destanlarındaki güçlü yapı ve görkem de yoktur. Ergenekon Destanı ile karşılaştırılmaları bile bunu kolayca gözler önüne serer.

Yeriding Pütkeni
(Yerin Yaratılışı)

Her şeyden önce su vardı. Yer, ay, gök, güneş yoktu. Tanrı (Kuday) ile Kişi vardı. İkisi de birer kara kaz gibi su üzerinde uçuyorlardı.

Tanrı bir şey düşünmüyordu. Kişi, yel çıkarıp suyu dalgalandırdı; Tanrı'nın yüzüne su sıçrattı. Bunu yapınca da kendisinin Tanrı'dan güçlü olduğunu sandı; daha yüksekte uçmak istedi. Ama uçamadı; suya düşüp dibe battı. Boğulmak üzereydi. *"Bana yardım et!"* diye bağırıp Tanrı'dan yardım istedi.

Tanrı, *"Yukarı çık!"* dedi, o da sudan çıkıverdi. Sonra Tanrı, *"Sağlam bir taş olsun!"* dedi. Suyun dibinden bir taş yükseldi. Tanrı ile Kişi, taşın üzerine oturdular. Tanrı, Kişi'ye "Suya dal, suyun dibinden toprak çıkar!" diye buyruk verdi. Kişi, Tanrı'nın buyruğunu yerine getirdi. Suyun dibinden çıkardığı toprağı Tanrı'ya götürdü.

Tanrı, Kişi'nin getirdiği toprağı suyun üzerine serperken *"Yer olsun!"* diye buyurdu. Buyruk yerine geldi, yeryüzü yaratıldı. Tanrı, yine Kişi'ye *"Suya dal, suyun dibindeki topraktan çıkar!"* diye buyruk verdi. Kişi, suya daldığında, bu kez; kendim için de toprak alayım, diye düşündü. İki avucuna da toprak doldurdu; bir avucundakini Tanrı'dan

gizlemek için ağzına attı. Dileği, Tanrı'dan gizli kendine göre bir yer yaratmaktı. Avucundaki toprağı getirip Tanrı'ya uzattı. Tanrı, toprağı suyun üzerine serpip genişlemesini buyurdu. Onun suya serptiği toprak gibi, Kişi'nin ağzındaki toprak da büyüyüp genişlemeye başladı. Kişi korktu; soluğu kesildi, öleyazdı. Kaçmaya başladı. Ancak, nereye kaçsa yanı başında Tanrı'yı buluyordu. Ondan kaçamıyordu. Çaresiz kaldı, Tanrı'ya yalvarmaya başladı: *"Tanrı! Gerçek Tanrı! Bana yardım et".*

Tanrı, Kişi'ye *"Ağzındaki toprağı ne için sakladın?"* dedi. Kişi, *"Kendime yer yaratmak için saklamıştım."* diye yanıt verdi. Tanrı da *"Öyleyse at ağzından ve kurtul."* dedi. Kişi'nin ağzındaki toprak yere dökülürken küçük tepeler oluştu. Tanrı, *"Artık sen günahlı oldun. Bana karşı geldin. Kötülük düşündün. Bundan sonra sana uyanlar, senin gibi kötülük düşünenler senin gibi kötü kişi olacak; bana uyanlar ise iyi ve pak kişiler olacak, güneş ve aydınlık yüzü görecek. Ben, gerçek Kurbustan adını almışımdır; bundan sonra senin adın da Erlik olsun. Günahlarını benden saklayanlar senin adamın olsun, günahlarını senden saklayanlar benim adamım olsun."* dedi.

Yeryüzünde, dalsız budaksız bir ağaç yeşerdi. Tanrı, bu dalsız budaksız ağaçtan hoşlanmadı. *"Dalları, yaprakları olmayan ağaca bakmak güzel değil. Bu ağacın dokuz dalı olsun!"* dedi. Dalsız budaksız ağaç birden dokuz dallı oldu. Tanrı, *"Dokuz dalın her birinin kökünden, birerden dokuz kişi türesin; bunlar dokuz ulus olsun!"* dedi.

Erlik, bunlar olurken büyük bir gürültü duydu. Nedir acaba diye düşündü. Tanrı'ya, gürültünün nedenini sordu.

Tanrı, *"Ben bir kağanım, sen de kendince bir kağansın. İşittiğin gürültüyü yapanlar benim ulusumdur!"* dedi. Erlik, Tanrı'dan bu ulusu kendisine vermesini istedi. Tanrı, *"Olmaz!"* diye karşıladı; *"Sen git kendi işine bak!"*

Erlik'in canı sıkıldı. Hele bir gidip şu insanları göreyim diyerek, kalabalığın yanına vardı. Orada insanlardan başka yaban hayvanları, kuşlar ve daha nice yaratıklar vardı. Erlik, Tanrı bunları nasıl yarattı acaba, bunlar ne yer, ne içerler, diye düşündü. O düşünedursun, insanlar ağacın yemişlerinden yemeye başlamışlardı. Erlik baktı ki insanlar ağacın yalnızca bir yanındaki yemişleri yiyorlar, öte yandakilere ellerini sürmüyorlar; insanlara bunun nedenini sordu. İnsanlar, şu yanıtı verdiler: *"Tanrı bize şu yandaki dört dalın yemişini yemeyi yasakladı. Biz yalnızca Tanrı'nın izin verdiği, ağacın gün doğusundaki yemişlerden yiyoruz. Şu gördüğün yılan ile köpek, yasak olan yandaki yemişleri yememiz için bekçilik ediyor. Bundan sonra Tanrı göğe çıktı. Beş dalın yemişi de bizim aşımız oldu."*

Bu yanıt, Erlik'i sevindirdi. Erlik Körmös, insanlardan Törüngey denilen erkeye yaklaştı. Ona *"Tanrı size yalan söylemiş. Asıl, yasakladığı yemişlerden yemeniz gerekir. Onlar daha tatlıdır. Bir deneyin; göreceksiniz."* dedi. Erlik, uyumakta olan yılanın ağzına girdi; ağaca çıkmasını söyledi. Yılan, ağaca çıkıp yasak yemişlerden yedi. Doğanay'ın karısı Eje, yanlarına geldi. Erlik, Törüngey ile Eje'ye de yasak yemişlerden yemelerini söyledi. Törüngey, Tanrı'nın sözünü tutarak yasak yemişlerden yemedi. Karısı Eje dayanamadı, yedi. Yemiş çok tatlı idi. Alıp kocasının ağzına sürdü. Törüngey ile Eje'nin tüyleri birden döküldü. Utandılar. Kaçıp, her biri bir ağacın ardına saklandılar.

Derken Tanrı geldi. Bütün ulus kaçışıp bir köşeye gizlendi. Tanrı, *"Törüngey! Törüngey! Eje! Eje! Neredesiniz?"* diye haykırdı. Törüngey ile Eje, *"Ağaçların arkasındayız. Karşına çıkamıyoruz, utanıyoruz."* dediler. Sonra, olanları bir bir anlattılar. Tanrı, bildiği şeyleri duymanın öfkesi içinde her birine ayrı cezalar verdi. *"Şimdi sen de Körmös'ten (şeytandan) bir parça oldun."* diyerek yılana verdi ilk cezayı. "İnsanlar sana düşman olsun; seni görünce vurup, ezip öldürsünler!" dedi. Eje'ye döndü, *"Sen, Körmös'ün sözüne uydun. Yasak yemişi yedin. Cezanı çekeceksin. Çocuk doğuracaksın. Doğururken de acı çekeceksin. Sonunda öleceksin, ölümü tadacaksın."* Törüngey'e de şöyle diyerek cezasını verdi: *"Körmös'ün aşını yedin. Benim sözümü dinlemedin, Körmös Erlik'in sözüne uydun. Onun adamları onun dünyasında yaşar, karanlıklar dünyasında bulunur. Benim ışığımdan yoksun kalır. Körmös bana düşman oldu; sen de ona düşman olacaksın. Benim sözümü dinleseydin, benim gibi olacaktın. Dinlemediğin için dokuz oğlun, dokuz da kızın olacak. Bundan sonra ben, insan yaratmayacağım. Artık, insanlar senden türeyecek."*

Tanrı, Erlik'e de kızdı. *"Benim adamlarımı niçin aldattın?" diye sordu öfkeyle. Erlik "Ben istedim, sen vermedin. Ben de senden çaldım. Artık, hep çalacağım. Atla kaçarlar ise düşürüp çalacağım. İçip içip esrirler (sarhoş olurlar) ise, birbirlerine düşürüp dövüştüreceğim. Suya girseler, ağaçlara çıksalar bile yine çalacağım."* dedi. Tanrı da *"Öyleyse; dokuz kat yerin altında ayı, güneşi olmayan karanlık bir dünya vardır. Seni oraya atıyorum."* diyerek Erlik'i cezalandırdı. Her şey bitince, bütün insanlara birden şöyle dedi: *"Bundan sonra kendi yemeğinizi kendiniz kazanacak, gücünüzle elde*

edeceksiniz; benim yemeğimden yemek yok. Artık, yüz yüze gelip sizinle konuşmayacağım. Bundan sonra size May-Tere'yi göndereceğim."

May-Tere, insanlara birçok şey öğretti. Arabayı da May-Tere yaptı. Ot köklerini, yenilebilecek otları insanlara öğretti. Erlik, May-Tere'ye yalvardı: *"Ey Gök Oğul, bana yardım et. Tanrı'dan izin dile. Yanına çıkmak istediğimi söyle. Yardım et bana."* May-Tere, Erlik'in dileğini Tanrı'ya iletti. Tanrı aldırış etmedi. May-Tere, altmış yıl yalvardı. Sonunda Tanrı, Erlik'e haber gönderdi: *"Düşmanlıktan vazgeçersen, insanlara kötülük etmezsen sana izin veririm, yanıma gelirsin!"*

Erlik, söz verdi. Tanrı'nın katına çıktı. Baş eğdi. *"Beni kutsa. Bana izin ver, ben de kendime gökler yapayım."* diye yalvardı. Tanrı, izin verdi. Erlik, kendisi için gökler yaptı. Adamlarını topladı, yaptığı göklere yerleştirdi; kendisi de başlarına geçti. Çok kalabalık oldular. Tanrı'nın en sevgili kullarından olan Mangdaşire, bu duruma çok üzüldü. Üzüntü içinde düşündü: *"Bizim öz kişilerimiz yeryüzünde sıkıntı çekip yoruluyor. Erlik'in adamları ise, göklerde keyfedip duruyor."* Mangdaşire, bu üzüntü içinde Erlik'e savaş açtı. Erlik, daha güçlü çıktı. Ateş ile vurup Mangdaşire'yi kaçırdı. Mangdaşire, Tanrı'nın katına çıktı. Tanrı, *"Nereden geliyorsun?"* dedi. Mangdaşire, *"Erlik'in adamlarının gökte oturması, bizim adamlarımızın ise yeryüzünde binbir güçlük içinde yaşamaları ağırıma gitti. Erlik'in yandaşlarını yere indirmek, göklerini başına yıkmak için Erlik'le savaştım. Gücüm yetmedi, o beni kaçırdı."* diye yanıt verdi. Tanrı, üzülmemesini söyledi. *"Erlik'e benden başka kimsenin gücü*

yetmez." dedi, "*Erlik'in gücü senden çoktur. Ama gün gelecek, senin gücün Erlik'in gücünden üstün olacak.*" Mangdaşire'nin yüreği serinledi, rahat rahat uyudu.

Gün geldi, Mangdaşire güçleneceğini anladı. O gün Tanrı, Mangdaşire'yi yanına çağırdı. "*Var git. Güçlendin artık. Erlik'in göklerini başına yıkacak güce kavuşturdum seni. Dileğine ereceksin.*" dedi, "*Sana, kendi gücümden güç verdim.*" Mangdaşire şaşırdı: "*Yayım yok, okum yok. Kargım yok, kılıcım yok. Kupkuru bir bileğim var. Yalnız bilek gücüyle Erlik'i nasıl yok edebilirim?*" Tanrı, Mangdaşire'ye bir kargı verdi. Mangdaşire, kargıyı alıp Erlik'in göklerine gitti. Erlik'i yendi, kaçırdı; göklerini kırdı geçirdi. Erlik'in gökleri parça parça oldu, yeryüzüne döküldü. O güne değin dümdüz olan yeryüzü, o günden sonra kayalıklarla, sivri dağlarla doldu. Görklü Tanrı'nın özene bezene yarattığı güzelim yeryüzü, eğri büğrü oldu. Erlik'in bütün yandaşları yere döküldü; suya düşenler boğuldu, ağaca çarpanlar sakatlanıp can verdi, sivri kayaların üstüne düşenler öldü, hayvanlara çarpanlar hayvanların ayakları altında kaldılar.

Erlik, varıp Tanrı'dan kendine yeni bir yer istedi. "*Benim göklerimin yıkılmasına sen izin verdin; barınacak yerim kalmadı.*" dedi. Tanrı, Erlik'i yerin altındaki karanlıklar ülkesine sürdü. Üzerine yedi kat kilit vurdu. "*Burada gün ışığı, ay ışığı görmeyesin. Üzerinde sönmez ateşler olsun. İyi olursan yanıma alır, kötü olursan daha derinlere sürerim.*" dedi. Bunun üzerine Erlik, "*Öyleyse ölmüş kişilerin canlarını bana ver; gövdeleri senin olsun, canları benim.*" dedi. Tanrı, "*Yo, onları sana vermeyeceğim.*" *dedi,* "*İstiyorsan kendin yarat!*"

Erlik eline çekiç, körük ve örs aldı. Vurmaya başladı. Bir vurdu, kurbağa çıktı… Bir vurdu, yılan çıktı... Bir vurdu, ayı çıktı... Bir vurdu, domuz çıktı... Bir vurdu, Albız (kötü ruh) çıktı. Bir vurdu, Şulmus (kötü ruh) çıktı. Sonunda Tanrı, Erlik'in elinden çekici, örsü, körüğü aldı; ateşe attı. Körük bir kadın, çekiç bir erkek oldu. Tanrı, kadını tutup yüzüne tükürdü. Kadın bir kuş olup uçtu. Bu kuş, eti yenmez, tüyü yelek olmaz Kurday denilen kuştur. Tanrı, erkeği de tutup yüzüne tükürdü. O da bir kuş olup uçtu; adına Yalban kuşu dediler.

Bu olanlardan sonra Tanrı, insanlara, *"Ben size mal verdim, aş verdim. Yeryüzünde iyi, güzel, pak olan ne varsa verdim. Yardımcınız oldum. Siz de iyilik yapın. Ben, göklerime çekileceğim, tez dönmeyeceğim."* dedi.

Yardımcı ruhlarına döndü:

"Şal-Yime; sen, rakı içip aklını yitirenleri, körpe çocukları, tayları, buzağıları koru. Onlara kötülük gelmesin. Sağlığında iyilik yapmış olanların ruhlarını yanına al; kendini öldürenlerinkini alma. Zenginlerin malına göz dikenleri, hırsızları, başkalarına kötülük edenleri de alma. Benim için, bir de kağanları için savaşıp ölenlerin ruhlarını da yanına al, benim yanıma getir.

İnsanlar! Size yardım ettim. Kötü ruhları (körmösler) sizden uzaklaştırdım. Körmösler size yaklaşırsa, onlara yiyecek verin, ama onların yiyeceklerinden yemeyin; yerseniz, onlardan olursunuz. Benim adımı söylerseniz korumam altında olacaksınız. Şimdi ben aranızdan ayrılıyorum, ama yine geleceğim. Beni unutmayın, geri gelmez sanmayın. Geri döndüğümde iyiliklerinizin, kötülüklerinizin hesabını

göreceğim. Şimdilik benim yerimde Yapkara, Mangdaşire ve Şal-Yime kalacaklar; size yardımcı olacaklar.

Yapkara! Gözlerini dört aç. Erlik senin elinden ölenlerin canlarını çalmak isterse, Mangdaşire'ye söyle; o güçlüdür.

Şal-Yime! Sen de iyi dinle. Albız, Şulbus yer altındaki karanlıklar ülkesinden çıkmasınlar. Çıkarlarsa, hemen May-Tere'ye bildir. Ona güç verdim. O, kötü ruhları kovar.

Podo-Sünku, Ay'ı ve Güneş'i bekleyecek. Mangdaşire, yeryüzünü ve gökyüzünü koruyacak. May-Tere, kötüleri iyilerden uzaklaştıracak.

Mangdaşire, sen de kötü ruhlarla savaş. Güç gelirse benim adımı çağır. İnsanlara iyi şeyleri, iyi işleri öğret. Oltayla balık avlamayı, tiyin (sincap) vurmayı, hayvan beslemeyi öğret."

Sonra, Tanrı uzaklaştı. Mangdaşire, Tanrı'nın sözlerini yerine getirdi. Olta yaptı, balık avladı. Barutu buldu, sincap vurdu. Gün geldi, Mangdaşire kendi kendine mırıldandı: *"Bugün beni yel uçuracak, alıp götürecek."* Bir yel geldi, Mangdaşire'yi uçurup götürdü. Bunun üzerine Yapkara, insanlara, *"Mangdaşire'yi Tanrı yanına aldı. Artık onu bulamazsınız. Gün gelecek, beni de yanına çağıracak. Nereye isterse oraya gideceğim. Öğrendiklerinizi unutmayın. Tanrı'nın yargısı budur."* dedi.

İnsanları kendi hâline bırakıp o da gitti.

İkinci Yaratılış Destanı

Gök yoktu, yer yoktu. Yalnızca, sonu olmayan bir deniz vardı. Tanrı Ülgen (Aakay, Kurbustan), bu denizin üzerinde uçuyordu. Konacak sert bir yer arıyordu, bulamıyordu. Böyle uçarken gönlüne doğdu. Bir ses *"Önündeki nesneyi yakala."* diye fısıldadı. Ülgen, bu fısıltıyı yineledi. Ellerini öne doğru uzattı. O sırada su yüzüne bir taş çıkmıştı. Ülgen, taşı yakaladı, üzerine kondu. Taşın üstünde ne yapacağını düşündü. Uçsuz bucaksız suyun içinden Ak Ene (Ak Ana), süzülüp Ülgen'in karşısına çıktı ve *"Yarat!"* dedi; üç kez yineledi. Ülgen, *"Nasıl?"* diye sordu. Ak Ene, *"Yaptım oldu, de. Yaptım olmadı, deme."* dedi. Sonra, Ak Ene kayboldu. Bir daha da görünmedi. Ülgen, insanlara şu buyruğu verdi: *"Var olana yok demeyin; vara yok diyen de yok olur!"*

Ülgen, *"Yer yaratılsın!"* dedi; yer yaratıldı. *"Gökler yaratılsın!"* diye buyurdu; gökler yaratıldı. Böylece bütün dünyayı yarattı. Sonra, üç büyük balık yaratıp, yeri onların üzerine yerleştirdi. Balıklardan ikisini yerin kenarına, üçüncüsünü ortasına temel yaptı. Ortada bulunan balığın başı kuzey yönündedir. Bu balık başını eğerse, kuzeyden yayık (tufan) olur. Başını daha aşağı eğerse, yeryüzünde su basmadık bir avuç yer kalmaz. Onun için bu balık, büyük bir zincirle bir direğe bağlanmıştır. Onu, Mangda-Şire yönetir.

Ülgen, dünyayı yaratırken ay ve gün ışığının dokunduğu Altın Dağ'da oturdu. Bu dağ, gök ile yer arasında idi. Dünya'nın yaratılışı altı gün sürdü. Yedinci gün Ülgen yatıp uyudu; sekizinci gün kalktı…

Bizim Ay ve Güneş'imizin dünyasından başka, doksan dokuz dünya daha vardır. Bunların hepsinde birer uçmag (cennet), birer tamu (cehennem) vardır. Her birinde insanlar bulunur. En büyük dünya, Han Kurbustan Tengere'dir. Bay-Ülgen, bu âlemin yönetimini, yardımcılarından olan Mangızın Matmas Burkan adlı ruha vermiştir. Bu dünyanın yerinin adı Altın Telegey'dir. Cehennemi, Mangız Toçiri Tamu'dur. Bu tamuyu, Matman Kara adlı bir zebani yönetir.

Doksan dokuz âlemin ortancası, Ezre Kurbustan Tengere'dir. Ezre Tengere, Belgein Keratlu Türün Musıkay Burkan'a verilmiştir. Yerinin adı, Altın Şarka'dır. Cehennemi, Tüpken Kara Tamu'dur. Bu cehennemi, Matman Karakçı yönetir.

Kişioğullarının bulunduğu bizim dünyamız, en küçük dünyadır. Adına, Kara Tengere Dünyası denilir. Bu dünyayı, May-Tere yönetir. Cehenneminin adı, Kara Teş'tir. Bu cehennemi, Kerey Han yönetir. Bizim dünyamızın üzerinde otuz üç kat gök vardır.

Bay-Ülgen, birgün denize bakarken, suyun üstünde bir toprak parçasının yüzdüğünü gördü. Toprağın üzeri, insan gövdesine benzeyen bir kil tabakası ile kaplıydı. Ülgen, *"Bu cansız toprak, kişi olsun!"* diye buyurdu. Toprak, kişi oldu. Ülgen ona, "Erlik" adını verdi; olduğu yere bıraktı. Erlik, giderek Ülgen'i buldu. Ülgen de onu yanına aldı; kendisine

küçük kardeş yaptı. Bir zaman sonra Erlik, Ülgen'i kıskandı. Ondan daha güçlü olmak istedi. Ülgen'e imrendi, *"Ben de onun gibi olmalıyım."* diye düşündü. Düşüne düşüne Ülgen'e düşman oldu.

Ülgen bunun yerine, Mangdaşire'yi yarattı. Sonra da bizim dünyamızda yedi kişi yarattı. Bunların kemikleri kamıştan, etleri topraktan oldu. Kulaklarına üfledi, can verdi. Burunlarına üfledi, akıl verdi. En sonra da yine bir kişi yarattı ve May-Tere adını verdi. Ona, *"Bu insanları sen yönet."* diye buyurdu.

(Alıntı: cokbilgi.com)

SONUÇ

Sonuç; yine "Aşk"…

AŞK:

Aşk, bir başka varlığa karşı duyulan derin sevgidir. Sevgi kuramının kurucusu Psikanalist Erich Fromm; sevgiyi, insanlığın sorunlarına bir yanıt olarak, kişideki aktif ve yaratıcı gücün kaynağı bir enerji olarak ve bu söz konusu yaratıcılıkla sevmeyi de bir sanat olarak tanımlar. Bir sanat olması bakımından da uygulamada olgunluk gerektirir.

Sevginin türlerine ilişkin ilk psikiyatri dalında çalışma, Sigmund Freud tarafından yapılmıştır. Freud, sevginin her türlüsünün kaynağının cinsellik olduğunu öne sürer. Bu görüşüyle çok büyük eleştirilere maruz kalsa da biyolojik olarak sevginin, hormonlar ya da kimyasallar bakımından cinsellikten başka bir kaynağı yoktur. Freud'a göre sevginin bütün diğer türleri (aile sevgisi, tanrı sevgisi) uygarlıkla gelişen yüceltmelerin sonucudur ve cinsellikten türemiştir. Bu konuda özellikle yerli kültlerindeki "totem-tabu" anlayışı üzerinde durarak inceleme yapar.

Erich Fromm ise sevgiyi, biyolojik kaynağı ne olursa olsun beş türde sınıflandırır:

Kardeşçe sevgi:

Bu, sevginin en temel türüdür. Diğer bütün türlerin içinde yer alır. Sorumluluk, saygı ve başka insanları düşünme gibi davranışlar bu türdedir.

Anaç sevgi:

Annenin çocuğuna duyduğu koşulsuz sevgidir. Anaç sevginin en belirgin özelliği, koruyuculuk davranışıdır. Kardeşçe sevgideki gibi sorumluluk ve başka insanları önemseme davranışı burada da görülür. Ancak aradaki fark, sevginin, annenin çocuğuna zaten bağlı olduğu için bir karşılık ya da koşul sorgulamadan gerçekleşmesidir. Bu bağ determinist değil, annenin, kendiyle bütün bir şeyi sevmekte olduğu için dönüşlüdür ve böylece öz sevgi içerir. Anne, karşılık sorgulamaz, çünkü çocuğu sevmekle zaten kendini sevmektedir. Elbette sevginin bu türü, anne-çocuk arasında sınırlı kalmaz. Bu biyolojik bağın olmadığı yerde de insan ilişkilerinde anaç sevgi görülebilir.

Cinsel sevgi:

Karşılıklı koruyuculuk, onaylama davranışlarını içerir. Diğer türlerden en belirgin farkı, cinsel sevgide eşitlik anlayışının olmamasıdır. Söz gelimi; baba sevgisi, bütün çocuklara eşittir. Kardeşini seven de bütün kardeşlerini sever. Ancak cinsel sevgide tek bir kişi seçilir ve cinsellik davranışı o kişiyle sınırlandırılır. Özellikle erkek canlı türleri çok eşlilik davranışı gösterse de bu, hormonlardan kaynaklanmaktadır. Dişi bireylerde ise çok eşlilik yaygın görülmez.

Tek eşlilik, iyi eş seçimiyle verimli bireylerin doğması bakımından, biyolojik olarak önemli ve gereklidir. Çok

eşlilik davranışı, biyolojik olarak verimsizdir. Sevgi kuramı, erkek bireylere bir otokontrol önerir. Çünkü sevmenin bir sanat olması bakımından sevgi, olgunluk ve çaba gerektirir.

Öz sevgi:

Öz sevgi, diğer bütün sevgi türlerin ön koşuludur. Kendini sevmeyen başkasını sevemez. Öz sevginin egoizme, bencilliğe eş değer görülmesi, bir halk inancıdır; çünkü herhangi bir sevgi türünde öz sevgi olmaması biyolojik olarak imkânsızdır. Mantıksal açıdan da başka insanları sevmek etik olansa, kişinin de kendi bir insan olduğu için kendini sevmesi etiktir ve bu yalnızca bir dönüşlülük olarak gereklidir. Bencillik ise diğer kişileri görmezden gelerek, onların varlıklarını önemsemeyerek, her şeyi kendi için isteyip, gerekirse bunun uğruna diğer kişilere zarar vermektir. Kendini sevmeden başkasını sevme deneyimi, gelişmemiş ve olgunlaşmamış bir kişiliğin yansımasıdır ve dolayısıyla sevgi değil, aciz bir bağlılık duygusudur.

Tanrı sevgisi:

Sevme ihtiyacının temeli, felsefi düzeyde varlıktan izolasyondan; psikolojik düzeyde, dış dünyadan ayrı kalmaktan uzaklaşma deneyiminden kurtulma isteğidir. Tanrı burada, en üst basamakta durarak bütün izolasyonu ve ayrılığı birleştiren bir simgedir.

Bu tanrı simgesi, tarih boyunca erkek ya da dişi merkezli cinsiyetle nitelendirilmiştir. Örneğin; Hristiyan tanrısı, inananlar tarafından "father" olarak ifade edilir ve erkektir. Erkek merkezli tanrı inanışı daha çok düzenleyiciliğe, yasa

koymaya odaklıdır. Erkek tanrı, seküler ötesi, metafizik ya da irrasyonel anlamda her şeyi birleştiren bir simgedir.

Dişi merkezli tanrı inanışı ise, "tanrıça" adıyla, daha çok doğa düzeyinde ortaya çıkar. Bu tanrıçalar, daha çok doğaya ve seküler anlamda dünyaya odaklıdır. Türk mitolojisinde Toprak Ana ya da diğer mitolojilerde Mother Earth olarak ortaya çıkan tanrıça ise, doğanın spiritüel bir yorumuna dayanan dişidir, tanrıçadır. Burada tapınmaktaki amaç, doğayla ve seküler düzeyde insanlarla bütünleşmedir.

İslam dininde tanrı sevgisi, bir ibadet ve şart olarak ortaya çıktığı için, İslam tanrısının düzenleyici ve yasa koyucu nitelikte olduğu söylenebilir. Bunun dışında tanrı sevgisi, bütün insanların bir olması düşüncesine dayanan tasavvufta da ortaya çıkar. Tanrı simgesi yine birleştirme amacı taşır.

Bilimde:

Aşkın ve sevginin hormonlarla da ilgili olduğu kanıtlanmıştır. Örneğin, annenin çocuğuna duyduğu karşılıksız, sonsuz sevginin kaynağı, doğum sonrası salgılanan hormonlardır. Bu hormonlar yalnız kadınlarda (ve memeli hayvanların dişilerinde) bulunur ve yalnız doğum sonrası salgılanmaya başlar. Ancak "aşk" olarak tanımlanan ve karşı cinse veya hemcinse duyulan tutkulu sevgide, farklı hormonlar görev yapar. "Aşk hormonu" olarak tanımlanabilen tek bir hormon henüz bulunamasa da yapılan çalışmalarda bir deneğe, âşık olduğu kişi gösterilince, kanında mutluluk hormonu, cinsel istek hormonu, stres hormonu

ve adrenalinin arttığı tespit edilmiştir. Aşk olgusunda birden çok hormonun rol oynadığı ve bu hormonların görsel, işitsel veya psikolojik etkilerle salgılandığı öne sürülmüştür.

Bazı deneysel çalışmalarda, PET (Position Emission Tomography) ve MRI (Magnetic Resistant Imaging) yardımıyla beyindeki aktif bölgeler gösterilerek, aşkın beyindeki merkezi gösterilmeye çalışılmıştır. Bulunan bazı verilerin olmasına karşılık hâlâ tam olarak bir fikir bütünlüğüne varılamamıştır.

Stanford Üniversitesi araştırma ekibi, yaptığı deneylerle, aşkın "analjezik" ağrı kesici özelliği olduğunu göstermiştir.

Biyolojide:

Biyolojiye göre aşk, tüm hayvan ve insanlarda olması gereken ve yaşamın devam etmesi için önemli olan duygudur. Aslında hayvanların çoğu aşk yaşamazlar. Aşk, genel olarak memelilerde görülür. Şehvet ve cazibe, aşkı oluşturan önemli ögelerdir. Şehvet, cinsel istek duygusudur. Romantik ve erotik ortamlarda bu duygu açığa çıkar ve vücutta birçok değişime neden olur. Şehvet, cinsel arzuyu oluşturup, çiftleşmeyi sağlarken aynı zamanda insanlarda birtakım kimyasalların salgılanmasına neden olur. Testosteron ve östrojen, şehvet sonucu salgılanması artan hormonlardır.

Son yıllarda yapılan çalışmalarda nörobilim, âşık insanların beyinlerinde gerçekleşen olayları incelemeye başladı. Âşık olan birinin beyninde feromon ve tiroksin salgısının arttığı gözlenmiş, norepinefrin ve serotonin salgısının da âşık olan kişide tuhaf davranışlara sebep olduğu açıklanmıştır. Bu salgıların beyni uyaran dopamini artırdığı

ve dopamin beyin uyarıcısının ise, genelde uyuşturucu kullananlarla aynı oranda arttığı gözlenmiştir.

Dopaminin fazla uyarılması her ne kadar keyif verse de yan etkileri kaçınılmazdır. Bunlar: kalp hızının artışı, kan basıncında yükseliş, iştah kaybı, uykusuzluk, heyecanı tetiklediği gözlemlenmiştir. Kalp hızının aşırı artışı, kalp krizine neden olabilir. Fakat bu kalp hızının aşırı artışı gençlerde değil de genellikle yaşlılarda ölüme neden olmaktadır. Aşkın yok olması var olmasından daha tehlikelidir. Bir aşkın bitişi intiharlara neden olabilir. Bunun nedeni; aşkın bitmesi ile oluşan üzüntü sonucu norepinefrin salgısının artmasıdır. Norepinefrin, vücuttaki sinirleri besler. Aynı zamanda kalp hızı üzerinde önemli bir etkisi vardır. Eğer bu salgı fazla artarsa aşırı sinirlenme, öfke, sebepsiz yere ağlama krizleri, kalp çarpıntısı görülebilir.

Enzo Emanuele, aşk acılarının, aşırı norepinefrin salgısı sonucu sinir büyüme faktörünü (NGF) artırdığını bunun ise, beyindeki sinirlere zarar verebileceğini söylemiştir. Bu yüzden çoğu roman ve dizilerde, aşk için ölen insanlar vurgulanıyor. Aşk için ölen veya intihar eden insanların sayısı az değildir.

Psikolojide:

Psikoloji, aşkı bilişsel ve sosyal fenomen olarak gösteriyor. Psikolog Robert Sternberg, bir formülle aşkı açıkladığını savundu. Psikoloğun aşk üçgen teorisi şöyledir; aşk üç bağdan oluşur bunlar: yakınlık, bağlılık ve tutkudur. Eğer bu üçünden biri yok olursa aşk biter. Aşk, ilk önce samimiyetle başlar. Aslında en başlangıç aşaması hoşlanma ve beğenmedir. Sonra samimiyet ön plana çıkar. Daha sonra âşık

olunan kişi ile gülüşmeler ve selamlaşmalar başlar. Sonra yakınlık ve sohbet başlar. İşte aşkın üç bağından biri oluşmuş oldu. Yakınlık kuruldu... Daha sonra arkadaşlık duygusu kazanılır. Güven veren bir arkadaş olmak amaçlanmalıdır. Eğer ona yeterince güven verdiğinizi anlamanızı istiyorsanız size sırrınızı açıklamasını bekleyin. Eğer sır veya özel bir paylaşımınız olduysa ikinci bağ da kurulmuş demektir. Son aşama, artık arkadaşlıkla olacak bir şey değil, itiraf etmeniz gerekir. Onu sevdiğinizi ve hoşlandığınızı direkt söylemenize gerek yok. Bunu belirtebilirsiniz. Mesajla, çiçekle, sürprizler ile bunu açıklayabilirsiniz. Eğer gerçekten birbirinizi seviyorsanız son aşamaya geçebilirsiniz.

Ve aşkın en son aşaması tutkuya geldik... Aşkın son ve yaygın şeklidir. Diğer adı ile cinselliktir. Günümüzde aşklar, bu aşamalara uğramadan tutkuya ulaşmaktadır.

Amerikalı psikolog Zick Rubin'e göre aşk, kendi arasında üçe ayrılır: Romantik aşk, sahiplenici aşk, kullanılan aşk. Romantik aşk; her iki tarafın da tutku ile birbirine bağlı olduğu ve mutlu edici aşktır. Sahiplenici aşk; bir tarafın diğer kişiye aşırı derece sahip çıkması ve onun her konuştuğu kişiyi kıskanması sonucu ortaya çıkar. Bazıları ölümle bitebilir. Kullanılan aşk ise; genelde zengin kadın ve erkeklerin aşkını paraya çevirmektir. Kendisini seven adam veya kadının parası ile yaşamak olarak da tanımlanabilir.

Psikolog Erich Fromm, aşkın sadece duygudan ibaret olmadığını aynı zamanda aşkın davranış ve eylemlerle de belli olabileceğini vurgulamıştır. Aynı zamanda Fromm, aşkın bilinçli bir bağlılık olduğunu söylemiş ve sadece şehvetten oluşmayacağını dile getirmiştir.

Sosyolojide:

Aşk, sosyolojide toplum yapısını oluşturan en önemli etkenlerden birisidir. Fakat bazı aşklar ölümle ve cinayetle sonuçlanabilir. Günümüzde de işlenen namus cinayeti veya aşk için yapılan cinayetler az değildir. Genellikle aşk cinayetlerinin kurbanı kadınlar olur. Cinayetlerin çoğu aldatılma veya terk edilme sonucu işlenir. Bazen bir aşka mâni olanları ortadan kaldırmak için de cinayetler işlenebilir.

Aşk sosyolojik açıdan küçümsenecek bir şey değildir. Aşk sadece karşı cinslerle olmaz. Nesnelere, siyasi partilere, kendi cinsiyetlerine veya birliklere de âşık olunabilir. Mesela; futbol aşkı birçok olaylara neden olmuştur. Bir takım için insanlar birbirlerini öldürmekte veya kavga edebilmektedir. Bu da bir aşktır. Örneğin, siyasi partilere de âşık olunabilir. Parti mitinglerinde çıkan kavgalar ya da bir parti başkanına laf atan birinin linç edilmeye kalkılması, aşkın, şiddet ile ortaya çıkışıdır.

Aşkın şiddetle ortaya çıkışının en belirgin örneği Hitler'dir. Hitler, halkını vatanına âşık etmiş ve vatan aşkı ile insanları öldürmesini istemiştir. Böylece milyonlarca insan ölmüştür.

Bazen platonik aşk olarak adlandırılan geçici, karşılıksız aşklar da vardır. Sosyoloji, aşkın bireylere değil topluma etkisini inceler. Ve toplumda aşk, bazı problemlere neden olmaktadır.

Kültürde:

Antik Yunan

Sevginin, Yunan mitolojisinde önemli bir yeri vardır. Birçok tanrı, sevgi duygusuyla ilgilenir.

Agape: Etimolojik anlamı "kardeşçe sevgi" olan bu tanrının görevi, ideal aşkı sağlamak, fiziksel çekiciliği artırmaktır.

Eros: Cinsel sevgi anlamındaki bu sözcük, okçu tanrı Eros'a dayanır.

Philia; Bozulan aşkları düzeltir.

Storge: Anaç sevgiyle ilgilenir.

Xenia: İnsanlar arasındaki kini ve düşmanlığı aşka dönüştürür.

Aphrodite; aşk ve güzellik tanrıçasıdır.

Türk kültüründe de dilinde de aşkın etkisi büyüktür. Türk kültüründe aşka olan ilginin artması İslam'ın kabul edilmesi ile başladı. İslam dininin kabul edilmesi ile sofizm akımı yaygınlaştı. İnsanlar, şiirlere önem vermeye başladı. Şairler arttı. Şairler, şiirlerinde aşka yer verdi. Fakat Türk kültüründeki aşk da tıpkı Fars kültüründeki gibi ilahî aşktır.

Tabii sadece ilahî aşka değil kadına, doğal güzelliklere yönelik de şiirler yazılmıştır. Türk edebiyatında aşkın etkisi hissedilmektedir.

Türk diline de aşk ile ilgili birçok deyim girmiştir. "Âşık olmak, aşk ateşi, aşkından kül olmak, aşka gelmek, aşk yuvası" gibi birçok deyim vardır. Aynı zamanda Türk kültüründe tasavvuf edebiyatı da yaygındır. Türk kültüründe hem doğunun hem de batının etkileri görülmektedir.

(Alıntı: wikipedia.org)

KAYNAKÇA

(1) Azra Erhat; Mitoloji Sözlüğü

(2) wikipedia.org

(3) Azra Erhat; Mitoloji Sözlüğü, "Gaia"

(4) Azra Erhat; Mitoloji Sözlüğü, "Eros"

(5) Azra Erhat; Mitoloji Sözlüğü

(6) Azra Erhat; Mitoloji Sözlüğü

(7) Azra Erhat; Mitoloji Sözlüğü

(8) Dr. Kriton Dinçmen; Psykhiatria ve Mythos

(9) Edith Hamilton; Mitologya

(10) Azra Erhat; Mitoloji Sözlüğü "Kybele"

(11) http://www.antandros.org/mitoloji/aeneas.html, Doç Dr. Yasemin POLAT; Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Klasik Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi

(12) (parkeoloji.com) Şefik Can; Klasik Yunan Mitolojisi/Hikmet Çetinkaya; Troya'dan İyonya'ya Mitolojik Aşklar Coğrafyası/ Azra Erhat, Mitoloji Sözlüğü

(13) wikipedia.org

(14) diyadinnet.com, incitanesi1989.blogcu.com

Yararlanılan Eserler:

100 Meşhur Aşk, Adem Suad, Tutku Yayınevi

Tarih Boyu Büyük Aşklar, Genç Gelişim Dergisi, Sayı: 19

10 Ölümsüz Aşk, www.hepsi10numara.com

Peygamberlerin Aşkları, Banu Kopuz, Ares Kitap

Mitolojik Aşklar, Lilay Koradan, e-kitap

Tarih Boyu Aşk Serüvenleri, Yılmaz Coşkunsel, özel makale

Wikipedia

Resimli Tarih Ansklopedesi, Tercüman

Aşkın Tarihi, Deniz Karanfil, Bendis Kitap